

NVNTIVS

ANNVS XIII

TOMVS I (XXV)

ZAGRABIAE MMIII

PHILOLOGORVM CLASSICORVM SOCIETAS CROATICA

ISSN 1333-3852

NVNTIVS

XXV - XXVI

ZAGRABIAE MMIII

AN. MMIII AB INIT. COMM. AN. XIII HUIUS ANNI LIB. I

HRVATSKO DRUŠTVO KLASIČNIH FILOLOGA

SADRŽAJ/INDEX:

RIJEČ UREDNIKA	3
ČLANCI	5
Ezio Pellizer: Oblici erosa na simpoziju	5
Petar Šegedin: Platon na početku tisućljeća	13
Zdravka Jerčić-Martinić: Razgovor s dr. Emiliom Marinom	17
KRONIKA	21
Zapisnika sa godišnje skupštine 2002.	21
SIMPOZIJ - Translacija s klasičnih jezika na hrvatski i uporaba klasičnih jezika u hrvatskom	25
Vesna Lopina: Uspomene iz staroga klasičkog seminara	26
Jadranka Bagarić: Vladimir Vratović - pedagog	30
Zapisnik s godišnje skupštine 2003.	36
SIMPOZIJ – Klasično-filološka djelatnost u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1990. godine do danas	41
Olga Perić: Milivoj Sironić, <i>professor emeritus</i>	42
Vesna Lopina: Draga sjećanja	44
Vladimir Vratović: Nekoliko riječi prijatelju	47
SURADNJA I NATJECANJA	49
Koraljka Crnković: Važnost suradnje Hrvatska - Grčka	49
Nino Zubović: Međunarodno natjecanje u starogrčkome	52
Zadaci s međunarodnog natjecanja u starogrčkom	53
Pismo Koraljke Crnković povodom natjecanja iz starogrčkoga	54
Jadranka Bagarić: Euroclassica - Beč 23-26.travnja 2003.	55
Irena Bratičević: Nastava grčkoga jezika u Nizozemskoj	57
Neven Jovanović: Državno povjerenstvo za natjecanje u klasičnim jezicima	60
Celestina Vuković: Natjecanje učenika osnovnih i srednjih škola u znanju klasičnih jezika 2003.	61
Novi članovi HDKF-a u 2002. i 2003.	64
NASTAVA	65
Ivan Bekavac Basić: Učenje klasičnih jezika u Republici Hrvatskoj	65
Celestina Vuković: Nastava klasičnih jezika u Zadarskoj županiji	70
Bruno Ćurko: Moderna tehnologija u nastavi klasičnih jezika	74
IN MEMORIAM	79
Antun Hek	79
Mate Suić	81
Franjo Morožin	83
Obljetnice	86
Josip Stanović	86
Stanko Petrov	87
CIRCULUS LATINUS ZAGRABIENSIS (Angela Crnobrnja)	90

RIJEČ UREDNIKA

Poštovane kolegice i kolege,

Dvadeset i peti broj našeg glasila NVNTIVS izlazi s potpisom novog uredništva. Na prijedlog prof. **Olge Perić**, koja je uredila dosadašnja dvadeset i četiri broja, uređivanje ovog broja preuzima privremeno uredništvo koje će urediti časopis za protekle tri godine, a u tekućoj 2006. godini novi će upravni odbor raspisati natječaj za urednika časopisa. Ovo uredništvo ne odustaje od zacrtanih programskih stavova koji su naznačeni u prvom broju od 1. ožujka 1991.

Predložene rubrike (*Kronika, Radovi, Nastava*) ostaju. *Kronika* bilježi što se učinilo i što se radi i poduzima u Društvu. *Radovi* obuhvaćaju obavijesti o tome što je tko objavio ili čime se bavi. *Nastava* je posvećena problemima i uspjesima u nastavi, te se očekuje izmjena iskustava.

Plan o pokretanju rubrike za suradnju s izdavačima i neke druge rubrike kako je naznačeno u istom broju povremeno je ostvarivan u biltenu.

Naša je pak nakana uz ove rubrike uvesti i rubriku **Članci** u kojoj ćemo objavljivati znanstvene i stručne priloge iz područja klasične filologije i srodnih područja.

Za ovaj smo broj u tu rubriku uvrstili članak prof. dr. **Ezia Pellizera** sa Sveučilišta u Trstu *Oblici Erosa na simpoziju*. Članak za naš list pribavila je prof. **Olga Perić** koja je organizirala predavanja prof. Pellizera na Filozofskom fakultetu i potom ga zamolila da nam za NVNTIVS ustupi jedno od dva održana predavanja.

Drugi je rad prof. **Petra Šegedina** sa Instituta za filozofiju u Zagrebu koji govori o *Platonu na početku tisućljeća*. To je predavanje održano na tribini *Susreti s klasičarima* u lipnju 2003. godine.

U *Kronici* donosimo nekoliko priloga, među kojima izvješće sa simpozija HDKF-a uz 75. obljetnicu rođenja prof. **Vladimira Vratovića** i proslavu 75. obljetnice rođenja prof. **Marijana Bručića** koju je u Kazalištu Gavella priredila Klasična gimnazija u Zagrebu, te razgovor s dr. **Emiliom Marinom**, članom Francuske akademije, koji je vodila prof. **Zdravka Jerčić-Martinić**.

Tijekom 2002. i 2003. preminulo je nekoliko naših uglednih članova: **Antun Hek, Mate Suić i Franjo Morožin**, te donosimo sjećanja iz pera njihovih suradnika i učenika. Također se prisjećamo 5. obljetnice smrti **Josipa Stanovića** i 40. obljetnice smrti uglednog **dr. Stanka Petrova**, po obrazovanju klasičnog filologa, koji je djelovao u Sinju.

Donosimo vijesti iz Društva i međunarodnih udruga čiji smo članovi.

U rubrici *Nastava* donosimo tri priloga. Prvi prilog daje pregled škola u Hrvatskoj kojima se uči latinski jezik, a na temelju natječaja za upis školske godine 2002/2003. Drugi prilog je istraživanje prof. **Celestine Vuković** u kojem daje pregled nastave, nastavnika i udžbenika koji su se koristili u nastavi na području Zadarske županije. U trećem prilogu kolega **Bruno Ćurko** iz Zadra raspravlja o modernoj tehnologiji u nastavi klasičnih jezika.

Osim tih priloga tu je i vijest o natjecanju iz klasičnih jezika.

Suradnju s Grčkom predstavlja nam prof. **Koraljka Crnković** iz *Privatne klasične gimnazije* u Zagrebu.

Ovaj dvobroj (25-26) izlazi sa zakašnjenjem i njime smo obuhvatili razdoblje do godišnje skupštine 2003. godine. Zbivanja od godišnje skupštine 2003. do kraja 2004. donosimo u sljedećem dvobroju (27-28) za 2004. godinu. Posebno će biti predstavljen rad Društva kroz proteklih 30 godina djelovanja.

Dvobroj 29-30 donosi sažetke s kongresa *Euroclassica* iz Dubrovnika, izvješće s godišnje skupštine u Dubrovniku i ostale vijesti iz Društva za to razdoblje.

Sljedeći dvobroj (31-32) donosi zapisnik s Godišnje izborne skupštine od 18. veljače 2006., a u njemu će se članstvu obratiti prof. **Vesna Lopina**, novoizabrana predsjednica Društva i iznijeti program rada.

Urednik

Ivan Bekavac Basić

ČLANCI

Ezio PELLIZER

Sveučilište u Trstu

OBLICI EROSA NA SIMPOZIJU

Ps. Lucian. *Erotes*, 36

οὐκ ἐρῶσιν λέοντες,

...οὐκ ἐρῶσιν ἄρκτοι.

0.0. Prošlo je gotovo dvadeset godina otkako sam na znamenitom *Oxfordskom kolokviju*, na susretu što ga je organizirao Oswyn Murray (u rujnu 1984. godine), ustvrdio da su istraživanja o grčkom simpoziju učinila značajan korak naprijed u općem vrednovanju antičke grčke kulture, posebno u razumijevanju pjesničke komunikacije, koja je u takvoj prigodi društvene rasonode imala povlašteno mjesto izvedbe. Tom sam prilikom također vrlo sažeto naznačio od kakva bi interesa opće proučavanje oblika simpozijuskoga Erosa moglo biti za bolje razumijevanje *univerzuma strasti* koji je na sličnim susretima (bez obzira na zamjetne tipološke razlike koje je gozbovanje moglo poprimati tijekom višestoljetnoga razvoja grčke i potom rimske kulture) nalazio svoje načine izražavanja i prikazivanja.¹ Od lirike arhajskoga doba sve do tradicije, sada već pisane i manirističke, epigramatskoga pjesništva Justinijanova doba, rasprava o oblicima ljubavi znatno se rasprostranila, da bi napokon dospjela do obrazovane književnosti, koja je u simpoziju često imala samo okvir, više ili manje imaginaran, te na kraju do retorike, pa i do romana. Nastojat ću slijediti, pa makar u ovako kratkom vremenu, neke smjerove te ljubavne rasprave.

0.1. «*Opet i ljubim i ne ljubim / i lud sam i nisam lud!*» Ova Anakreontova paradoksalna tvrdnja vrlo dobro izražava svu duboku emocionalnu napetost poezije koja se pjevala na gozbi, kad se okreće jednoj od glavnih tema toga «*lògos sympotikòs*» - ljubavnoj strasti. O jednom od najzanimljivijih aspekata takve ljubavi svjedoče pjesnici VII. i VI. stoljeća (od Arhiloha do Alkeja, od Solona do Teognida, pa ono malo što znamo o Stesihoru i Alkmanu, o Ibiku, i nadalje o Anakreontu, te Pindaru kao autoru gozbene poezije), kada očito prevladava, iako nipošto ne nedostaju i ženske figure, pederastična orijentacija². Jedno od mogućih i uobičajenih objašnjenja (Bremmer 136-39*) sastoji se u tumačenju da je grčki simpozij rezultat

¹ Usp. jasnu sintezu D. Lanze 1997, str. 1147-1155; istraživanje o univerzumu strasti u M. Vegetti, 2000, str. 39-73, koji međutim ne usredotočuje svoje istraživanje na ljubav već na bijes.

² Bremmer 1990, str.135-148.

evolucije, unutar arhajske kulture, gozbenih druženja muških skupina ratnika, onih *Männerbünde* koje je početkom prošloga stoljeća (1902.) proučavao Heinrich Schurtz, koje su se sastajale izolirano od gradske zajednice, sami muškarci, da bi slavile obrede solidarnosti grupe i gozbenoga druženja, te su svakako imale *inicijacijski* karakter.³ U Teognidovoj se zbirci s izjavama ljubavi prema mladiću Kirnu izmjenjuju u stvari «parenetski» elementi koji nas upućuju na paralelnu *pedagošku* funkciju odnosa s dječacima, iako u lakom i elegantnom tonu erotske pjesničke produkcije, pogotovu Anakreontove⁴, uglavnom dolazi do izražaja ljubavna strast, bilo pederastična bilo heteroseksualna, lišena bilo kakvih edukativnih nakana.

0.01. Može se reći da u homersko doba, kao što je poznato, *eros paidikòs* praktički ne postoji, kao da je uklonjen hotimičnom cenzurom, a razloge tomu antropologija antičkog svijeta još uvijek istražuje. No sigurno je da je funkcija vinotoče, rezervirana za mladiće u dobi kad su mogli imati ulogu *eròmenos-a*⁵, dobro prikazana u «mitskom» diskurzu, bilo u metonimijskom liku Hebe (Mladost osobno nudi čaše na gozbi bogova), bilo u liku dječaka Ganimeda. Ako se heksameterska rapsodija (Homer, *Il.* 20, 231-235 i *Hymn. Hom. in Ven.* 202-206), koja je, kako sam rekao, slabo zainteresirana za ljubavni aspekt zbivanja⁶, ograničava na to da izvijesti kako je lijepi mladić otet «jer je bio lijep», «zbog svoje ljepote», vrlo se brzo, kod Ibika i osobito u jednom znamenitom «epigramu» iz Teognidove zbirke, afirmira jedan od najosebujenijih «mitova o utemeljenju»: «otac svih bogova i ljudi», veliki Zeus, vrhovno božanstvo grčkoga panteona, predstavlja se kao *heuretès*, začetnik i jamac legitimnosti ljubavi prema dječacima (*èros paidikòs*):

«Ljubav prema dječacima ugodna je stvar: jer nekoć je i Ganimeda zavolio Kronov sin, kralj besmrtnika. Ugrabio ga je i odveo gore na Olimp, te ga učinio božanstvom (däimona), jer je imao ljupki cvijet paidèie».

Bio je dakle, savršeno primjeren da bude predmetom «pedofilije» ili «ljubavi prema dječacima»⁷.

Od ovih premisa kreće široka diskusija (simpozijaska, a potom filozofska i retorička) koja se bavi definiranjem različitih *tipova erosa*. Ksenofontova *Gozba*,⁸ koja, kako se čini, nastavlja znamenitu platonovsku diskusiju o Afroditi Pandemiji i Afroditi Uraniji, impresivan je primjer kako se, poslije zbnjujuće rasprave Platonova Sokrata, (koji kaže da prenosi riječi Diotime iz Mantineje), na simpoziju moglo manipulirati s «mitskom» pričom (*mythologhēsai* VIII 28-31) da bi se

3 Usp. poznato djelo C. H. Schurtza 1902.

4 Podsjećam također na Ibikovu pohvalu Polikratu, poslije zazivanja «lijepih mladića» Troila, a možda i Zeuksipa, koji su se borili pod Trojom.

5 Usp. poznatu taksonomiju dječačke dobi kod Stratona XII 4.

6 Usp. Sergent, str. 183-190 talijanskog prijevoda.

7 Ostali *heuretài* muškoga erosa bili su Orfej, Laj i Tračanin Tamiris; stihovi se također pripisuju i Eueni s Para.

8 Pretpostavlja se da se ta gozba održala 422., a djelo je vjerojatno napisano poslije 385.

podržala sasvim paradoksalna teza (štoviše, gotovo obmanjivačka): nasuprot onome što je svakako bilo evidentno u grčkoj kulturi već najmanje dva stoljeća, čak i prije Ibika i Teognida (sjetimo se samo ikonografije na vazama ili pećinskih natpisa na Teri), Sokratov se *lògos* (kod Ksenofonta) predstavlja u krajnje začudnoj etimološkoj igri, između ostaloga i zato što je, ovaj put iznimno, vrlo bliska modernim etimologijama⁹. Ukratko, dokaz da Zeus nije ljubio *tijelo* već *dušu* Ganimedovu, nalazio bi se u samom imenu dječaka, koje je sastavljeno od γάνυ- (razveseliti se) i μῆδεα (mudre misli). Prema tome, iz ta dva člana složenice treba izvući zaključak da su bogovi počastili dječaka ne zbog ljepote njegova tijela (ἡδυσώματος) već zbog dražesti njegove mudrosti (ἡδυνώμων). Kao što svi znate, Diotima iz Mantineje usudila se ići i dalje, te je, štoviše, ustvrdila bez ikakve ustege ne samo da je prava ljubav (Afrodita Nebeska) isključivo ljubav između muškaraca, već da se mora osloboditi svakog tjelesnog dodira, kako bi postala ona duhovna snaga koja tjera ljubavnika i ljubljenoga da uzneseni tim prečistim čuvstvom, žude za apsolutnom Ljepotom, za idealnim Dobrom koje je zbroj svih moralnih vrlina. Uostalom, Platon je u *Zakonima* osudio pederastiju kao protuprirodnu, nastojeći svesti taj fenomen na regionalnu posebnost, prije svega kretska, a u tome su ga slijedili brojni moderni učenjaci (usp. Bethe, no kako vidimo iz radova Buffièrea, Dovera, Sergenta, Bremmera, Calamea, danas prevladava sasvim različito viđenje stvari), vjerojatno nastojeći minimalizirati domete te neugodne pojave u grčko i rimsko doba, kako bi pružili «moraliziranu» verziju klasične *paidèia*, model kojemu su se toliko divili još i polovicom prošlog stoljeća¹⁰.

No jedinstvena Diotimina (Sokratova) teza, iako ju je na neki način preuzeo i Ksenofont, bila je toliko suprotna običajima rasprostranjenim u cijeloj Grčkoj, koje su prakticirali, primjerice, mudraci poput Solona, velikoga atenskog zakonodavca,¹¹ da se tada doimala još paradoksalnijom nego što se može činiti nama danas, poslije dva tisućljeća stoičkog i kršćanskog morala. Osim toga, ponašanje koje sam filozof pripisuje pijanom Alkibijadu, čini mi se, vrlo dobro otkriva kakva je bila praksa udvaranja u samoj Ateni, i što je mladić mogao očekivati od svojeg ljubavnika (*erastès*) kad bi ležali «pokriveni istim plaštom».

U istoj Ksenofontovoj *Gozbi* nalazimo lik (sirakuški «redatelj» prigodne predstave) koji, nasuprot Sokratovim uzvišenim razgovorima s «najplemenitijim» sudionicima gozbe, ne pušta s očiju svojega *pàis eròmenos* (vrlo mladog pjevača –

⁹ I Drexler (Roscher, *Myth. Lex.* I, col. 1597) tumači ime Ganimed kao složenicu koja bi značila γάνυσθαι τοῖς μῆδεσι “uživati u mislima”; Sokratovo objašnjenje, dakle, prikazuje se prije kao ἐτυμολογεῖν nego μυθολογεῖν.

¹⁰ Malo će kasnije i Aristotel, u fragmentu što ga citira Atenej (*Erotikòs*, Fr. 1 Ross str. 24, = 91 Rose 2), ustvrditi da ljubavnici ne gledaju neki dio tijela ljubljenih, nego samo upiru pogled u njihove oči «u kojima stanuje čednost i stid»; u *Amores* koji se pripisuju Lukijanu jedan lik (Teomnest, §53-54) niže *climax hedonès* koji počinje s pogledom, da bi prešao na dodir, poljubac, zagrljaj, sve do «pogotka u cilj», tvrdeći pritom da pretpostavke o «platonskoj» ljubavi koja se sastoji samo od pogleda i osjećajnoga prijateljstva, nisu vjerodostojne; uvjeren je da Alkibijad, pošto je spavao pod istim plaštom sa Sokratom «nije ustao pošteđen pogotka», *ouk aplèx anèste*.

¹¹ Usp. Solon, fr. 23 i 25.

plesača – glumca u mimu - akrobata, ropskog položaja) i boji se samo toga da bi mogao provesti noć i s drugim ljubavnicima osim s njim samim. Sokrat ismijava tog «ljubaznog organizatora», ali je jasno da je takvo ponašanje bilo uobičajeno, pogotovo u odnosu prema djevojkama i dječacima ropskoga staleža.

0.2. Polazeći od sokratovskih paradoksa, koje prenose Platon i Ksenofont, rasprava poprima opći karakter, i vrlo često nadilazi okvire «žanra» simpozijске književnosti¹². Epigram iz ranoga aleksandrijskoga doba (Kalimah, Asklepijad, Pozidip) često obrađuje ljubavne teme, a pederastija se prikazuje bez ikakvih ograda ili moraliziranja.

Čak i znameniti Kalimahov epigram koji počinje riječima «Mrzim kikličku pjesmu, i ne veseli me cesta puna svjetine .. ne pijem iz svima dostupnoga izvora, gadi mi se sve što je 'javno'», više je prijekor dječaku koji se podaje prevelikom broju ljubavnika, a ne samo pjesniku, nego što bi bio manifest pjesničkoga i književnoga izbora.¹³

U takvoj sredini, koja će proizvesti prve antologijske zbirke erotske poezije, (u većini slučajeva namijenjene gozbama; valja se sjetiti termina *stèphanos*, koji označuje florilegij i tipičan je predmet nadmetanja na gozbi) zameće se definicija izbora, koji se čine prilično subjektivnima, između ljubavi prema dječacima i ljubavi prema ženama, koje su u ovom slučaju redovito profesionalne zabavljačice na gozbama, hetere, frulašice, plesačice ili glumice u mimu. Čini se nemogućim sa sigurnošću rekonstruirati namjenu poetske produkcije koja se proteže od ptolemejskog Egipta do Rima, u rasponu od preko osam stoljeća, kao ni eventualnu gozbenu namjenu svakog pojedinog primjerka, niti bi to bilo osobito plodno. Stavovi o problemu erosa su vrlo raznoliki, od strastvenih izraza isključive naklonosti prema dječacima, do vrlo različitih očitovanja ljubavi prema velikom broju ženskih likova, većinom hetera. Tako se profilira fascinantan svijet profesionalni ljubavi, čije se vrline i mane opisuju u djelima kao što su Lukijanovi *Razgovori hetera*, Alkifronove *Epistole*, ili XIII knjiga Atenejevih *Deipnosofista*, djelima koja, svako na svoj način, imaju neku vezu sa svijetom gozbe (stvarnim ili imaginarnim). Ne nedostaju ni pjesnici koji, na tragu drevnoga Anakreonta, pokazuju sklonost prema obama predmetima strasti, muškarcima i ženama, ili koji pate od triju vrsta ljubavi: prema heteri, prema mladoj djevici i prema dječaku¹⁴.

Iz djela koje mnogi odriču Lukijanu, *Érotēs* (napisanog vjerojatno oko III. stoljeća po Kr.), vidi se da su se obožavatelji jedne ili druge vrste erosa na svojim gozbama okruživali, prvi (kao Atenjanin Kalikratid) «vijencem lijepih dječaka» i

¹² Za Plutarha kao autora «gozbene» književnosti usp. iscrpno istraživanje M. Vette 2000, str. 217-229; o *Gozbi sedmorice mudraca* valja pogledati vrijednu raspravu Luciane Romeri 1997, str. 65-93.

¹³ Usp. *Anth. Pal.* XII 43, = Call. *Epigr.* XXVIII. G.B. D'Alessio 1996, u svom komentaru *Kalimaha ad loc.*, prikladno podsjeća na erotsku dimenziju «pijenja iz zajedničkoga izvora», citirajući Theogn. 959-963; usp. također komentar uz Teognida F. Ferrarija 1989, *ad.l.*

¹⁴ Usp. anonimni *Anth. Pal.* XII 90; i filozof Filodem, koji je bio sklon ženskom spolu, postavlja šaljivu suprotnost između nepopustljive djevice i istrošene i uvijek dostupne hetere, *Anth. Pal.* XII 173.

golobradih robova, koje bi slali na rad u polje čim bi im počele izbijati prve malje na obrazima, a drugi (poput Harikla iz Korinta) «jatom plesačica i pjevačica», tako da bi prostorija u kojima su se primali prijatelji uvijek bila puna žena «kao na Tezmoforijama» (Ps.-Lukijan, *Amores* 10).

0.3. Što možemo zaključiti iz ovih rasprava u okviru kratke sinteze? Prije svega to da epigramatska poezija u lakom, zaigranom, često i u gotovo komičnom obliku, izražava fragmente ljubavnoga diskurza kojemu je dodijeljen obilan prostor u «Gozbi», kao filozofsko-književnom djelu, kojim su se, pošavši od nenadmašnog platonovskog modela, pozabavili filozofi poput Speuzipa, Aristotela, Epikura (usp. Plutarh, *Symposiakà* I 612 D), i koji je kasnije, kao što vidimo i u *Amores*, bio tema retoričke rasprave «*in contrarias partes*», u obrani jedne ili druge vrste ljubavi, ili u teškoj apologiji «sokratske ljubavi», u kojoj se, primjerice, okušao Maksim iz Tira (II st. po Kr.)¹⁵.

Glavna obilježja rasprave kretala su se od odrešitog mizoginog ili mizogamnog stava do obrane ljubavi «u skladu s prirodom» nasuprot muškom erosu koji joj je protivan, jer je neplodan, asimetričan i prolazan, i koji se, kako bi se obranio, morao prikazivati kao čisto duhovna strast, oslobođena od bilo kojega, čak i najmanje nasilnog oblika tjelesnoga odnosa: mislim na maženje, na ukradene poljupce (Sofoklo, Katul), ili na interkruralni odnos koji opisuju mnogi likovni prikazi, i koji je izvrsno proučio Sir Kenneth Dover. U tako širokoj raspravi bile su moguće najrazličitije nijanse. Kao što je to dobro obrazložio Máximo Brioso Sánchez u nedavno objavljenoj raspravi o tom problemu¹⁶, jedan od najčešćih argumenata u toj polemici zasnivao se na opoziciji *priroda//kultura*, načelno u cilju dokazivanja jedne od sljedećih teza:

- a) priroda zahtijeva heteroseksualnu ljubav, što se dokazuje nužnošću bračne ljubavi i ljubavi prema ženi u svrhu produljenja ljudskoga roda: iz toga slijedi osuda ljubavi prema dječacima kao njezine suprotnosti;
- b) upravo činjenica da je posrijedi produkt «kulture» čini ljubav prema dječacima (*pàides*, *meiràkia*) odnosom kojega su dostojne samo najnaprednije i najciviliziranije osobe, obdarene razumom (usp. značajan i nepristojan Stratonov epigram XII 245!);
- c) ne nedostaju ni teze s izrazito «političkim» prizvukom, poput ove: ljubav prema dječacima je dostojnija slobodnoga čovjeka, budući da prirodno nadahnjuje mržnjom prema tiraniji, sve do krajnje žrtve («povijesni» je primjer tiranoubojica Harmodija i Aristogitona); u drugim slučajevima zastupa se teza da ljubavni parovi u borbi iskazuju posebnu hrabrost, jer su spremni umrijeti radije nego se u nazočnosti *partnera* pokazati kukavicom pred prijateljem;

¹⁵ Max. Tyr., *Or.* XVIII, usp. izdanje s prijevodom i velikom komentarom Adele Filippo, *L'arte erotica di Socrate. Orazione XVIII*, Lecce : Congedo Ed. 1997. (Testi e Studi Univ. di Lecce, 10).

¹⁶ Brioso Sánchez, Máximo, *El debate sobre los dos amores en la literatura imperial*, in: Alganza Roldán et alii (curr.), *EPIEIKEIA. Studia graeca in memoriam – Jesús Lens Tuero*, Granada: Athos Pérgamos 2000. str. 55-73.

d) druge su se rasprave kretale oko jasnog razlikovanja ispravnog usmjerenja strasti između *erastês*-a i *eròmenos*-a, pogotovu u pogledu dobne granice od koje je dozvoljeno *paiderastèin*, a iznad koje se osoba izlaže krivnji da je pasivni odrasli partner, što se osuđivalo još u klasičnom periodu, a vjerojatno i prije;

e) žena je puna pudera, parfema i kozmetike, koja je čini umjetnom i njezine čari lažnima, dok su dječaci jednostavni, bez ikakvog pretvaranja, mirišu samo po vježbalištu i po zdravim i muškim sportskim aktivnostima ili, u najgorem slučaju, po mirisnim uljima kojim se mažu sportaši. (A.P. XII 192, Straton),

f) na nižoj i «erotsko-komičnoj» razini, u nekim poprilično neugodnim epigramima, ide se dotle da se grubo savjetuje analni odnos s trudnim ženama¹⁷, što se može usporediti s ljubavlju s dječacima (*arsenopàida Kýprin*), ne bez stanovite zabrinutosti za neugodnost koju bi *partnerica* inače mogla iskusiti kod normalnog odnosa; ili se, u malo zabavnijem kontekstu, savjetuje onome koji preferira dječake, a zatekne se s vatrenom heterom, poznatom Menofilom, da obrne ljubavni položaj, i tako ženu iz Menofile pretvori u Menofila¹⁸!

Dakako, to ne znači da najzadrtiji pedofili nisu teoretizirali o tome da je priroda ženskog bića i u takvim prilikama različita, te da su one i u ovakvu načinu odnosa «hladne» (usp. značajan Stratonov epigram XII 7, ψυχροῦνται δ' ἄπιθεν πᾶσαι).

Rasprave u prilog ljubavi sa ženama (koja je među svoje sljedbenike ubrajala, primjerice, i poznatoga Filodema iz Gadare, epikurovca i izvrsnoga pjesnika), osim razborite i pomalo moralističke obrane braka koju možemo pročitati kod Plutarha, nalaze možda najstrastveniji izraz ne u gozbenoj poeziji, niti u filozofskim ili učenim raspravama, pa ni u retoričkim raspravama (podsjetimo se na slabašni pokušaj opravdanja sokratske ljubavi kod već citiranog Maksima iz Tira), nego se mogu pročitati u romanu Ahileja Tacija *Leukipa i Klitofont*, koji je napisan u II stoljeću po Kr. Za vrijeme gozbe na putovanju iz Bejruta do Aleksandrije (situacija koja pomalo podsjeća na pijanke Arhiloha i njegovih prijatelja za vrijeme plovidbe) Klinija i Klitofont objeđuju s nekim Menelajem, i Klitofont, kako bi razveselio prisutne, predlaže klasičnu temu simpotičkoga logosa o načinima zavođenja i ljubavnoj strasti.

Menelaj brani ljubav prema dječacima (*pàides*), dok Klitofont daje jednu od najtananijih obrana ženskog tijela o kojima možemo čitati u takvu kontekstu.¹⁹

¹⁷ Anth. Pal. V 54 (Dioskorid, kraj III pr. Kr.): ἀλλὰ πάλιν στρέψας ῥοδοειδέι τέρπεο πυγῆ, / τὴν ἄλοχον νομίσας ἄρσενόπαιδα Κύπριν.

¹⁸ Anth. Pal. V 116 (Marko Argentarije, Augustovo doba); sodomizacija žena na gozbama bila je, inače, vrlo uobičajena; usp. Dover 1978. *cit.*, s rječitim slikama, i Atenej 13, 579 A, citirano u Pellizer, E., *Outlines of a Morphology of Symptotic Entertainment*, u O. Murray (cur.) *Symptotica. A Symposium on the Symposion*, Oxford: Clarendon Press 1990. str. 181, i još Pellizer, uvod u Lukijanove *Razgovore hetera*, komentar Alessandre Sirugo, prijevod E.P., Venezia: Marsilio 1995., str. 34, bilj. 23.

¹⁹ Achill. Tat. II, pogl. xxxv-xviii.

0.4. Evo nekih pjesničkih primjera: ako je u slatkom snu pjesnik Meleagar iz Gadare (*Anth. Pal.* XII 125) zamišljao da uživa u dražima mladoga dječaka s mekanim i pohotnim smiješkom, u dobi od osamnaest godina, Straton iz Sarda, pjesnik koji je najponosniji i isključivi pedofil, u jednom je poznatom epigramu oblikovao preciznu taksonomiju dobi, u *crescendu* koji vodi od dvanaest pa do sedamnaest godina, za koje se kaže da «nisu za mene već za Zeusa», dok osamnaestogodišnjak narušava simetričan karakter ljubavi s dječacima, i otkriva da u tom slučaju *erastès* ne podrazumijeva «paidophilèin», već traži nekoga koji bi bio aktivan u tom odnosu. Na taj se način, u kontekstu velike slobode u ljubavnom ponašanju, osuđuje odrasla osoba koja se pasivno podvrgava homoseksualnim odnosima, preuzimajući pasivnu ulogu.

Pjesnik poput Stratona daje nam i neke precizne izričajne naznake koje kadšto vezuju njegovo pjesničko stvaranje uz vrlo određen gozbeni kontekst, kao na primjer:

kad predbacuje prijatelju da je ljubomoran na svoje goste ako ogledavaju i pipaju dječake koji poslužuju piće (XII 175), kad sastavlja duhovite brojčane zagonetke o zlatu i anusu (XII 6), kad se proglašava sasvim pijanim, do te mjere da dvostruko vidi plamičke svjetiljke i uzvanike i brka dječaka koji poslužuje vino sa znakom Vodenjaka, (XII 199)

Koliko mi je poznato, još nije obavljeno cjelovito istraživanje o kontekstima epigramatskoga gozbenog izričaja od aleksandrijskoga doba pa do njegovih preoblika (također i društvenih i običajnih) sve do VI. stoljeća po Kr., a moglo bi svakako biti zanimljivo.

Dakako, kad Straton moli dječaka u kojega je zaljubljen da ne potiče vatru njegove ljubavi, koju su raspalile popijene čaše vina, mašući prema njemu lanenim ubrusom (*Anth. Pal.* XII 180), teško je govoriti o sasvim imaginarnoj simpozijskoj situaciji, o pukoj književnoj konvenciji.

0.5. U Justinijanovo doba, Agatija Skolastik iz Mirine (536-582) pokazuje jasne znakove epohalne promjene: ponovno obrađuje temu prednosti ljubavi prema ženskim osobama nasuprot muških, koja sada prevladava, (V 278), pa čak obrće Stratonomu argumentaciju: u načelno mizogamnom kontekstu ustvrđuje da se i kod životinja pare - u skladu s prirodom - samo mužjaci sa ženkama, dok se iskvareni ljudi sjedinjuju s muškarcima.

Ne smijemo zaboraviti da se u međuvremenu, pod vladavinom Teodozija, godine 390., dogodio poznati pokolj muškaraca koji su se prostituirali, i koji su javno spaljeni na golemoj lomači očišćenja²⁰, i da se kršćanska ideologija u

²⁰ Usp. izvrstan rad Petera Browna 1988., str. 347 I, bilj. 80 talijanskog prijevoda.

pitanjima spolnosti sporo, ali djelotvorno, nametala, zajedno s raspravom o tijelu i spolnosti koja je trajala od početka II. stoljeća²¹.

Na drugom mjestu Agatija konvencionalno govori o zbivanjima na gozbi (kao o prskanju vinom u igri *kòttabos*, V 296), koja se sada mogu gotovo sa sigurnošću odrediti kao fiktivna. U drugom epigramu čini se da sasvim remeti i izokreće sve obrasce stvarne i književne gozbe, koji su bili na snazi cijelo tisućljeće. Kaže da ne voli vino (Ἐγὼ μὲν οὐ φιλόοινος), ali da će rado dopustiti da ga napije jedna *vinotoča*, ženskoga spola, ako prije njega okusi vino iz iste čaše i dopusti mu da je poljubi. Vinotoča u ženskom obličju, za kršćanskoga gosta koji ne voli vino, svjedoči nam da se kulturna situacija iz temelja promijenila i da od ljubavi o kojoj se na gozbama pjevalo dvanaest stoljeća nije ostalo ništa do umornog, i možda pomalo melankoličnog, konvencionalnog ponavljanja tema i književnih oblika.

(Prevela Ingrid Damiani Einwalter)

²¹ Potkraj III stoljeća (oko godine 290.), Metodije iz Olimpa (ili Patare) također je napisao svoju *Gozbu* na Platonov način, no njezine sudionice bile su *djevice*, koje su u jedanaest preciznih i minucioznih *lògoi* ispredale hvalospjeve ne više o ljubavi (a kamoli o ljubavi za dječacima), nego o djevičanstvu (*parthenía*) i čistoći (*hagnèia*)

Petar ŠEGEDIN

Institut za filozofiju, Zagreb

PLATON NA POČETKU TISUĆLJEĆA

Moje se izlaganje¹ neće vezati ni uz jednu od tema Platonova filozofiranja. Potaknut naime naslovom, odlučio sam jednostavno sabrati i ocrtati nekoliko pitanja koja su me oduvijek zaokupljala kad je riječ o susretu ne samo s Platonom, već i s bilo kojim drugim klasičnim autorom grčke antike. Vjerujem da su ta pitanja i vama koliko-toliko poznata, no mislim da ih je dobro i korisno s vremena na vrijeme prizvati u sjećanje i nad njima se bar nakratko zamisliti.

Tema koja nas je večeras ovdje okupila, *Platon na početku tisućljeća*, uklapa se, barem svojim imenom, u niz slično naslovljenih okupljanja, predavanja, konferencija u zadnjih nekoliko godina. Navodna je pak važnost toga početka, spram kojeg se drži uputnim i potrebnim odmjeravati sve i sva (od čovjeka sa svojim potrebama, preko društva, države i religije pa sve do, kako vidimo, filozofije i filozofiranja) postala već i u bolje obrazovanoj zajednici više-manje samorazumljiva i uvijek stoga prešutno prihvaćena.

Pa ipak, pokušamo li malo dublje promisliti što se tim zvučnim izriječkom *početak tisućljeća* misli i pretpostavlja, pokazat će nam se barem troje:

1. govoriti o početku tisućljeća ima smisla jedino ukoliko se govori iz onog civilizacijskog, kulturnog i povijesnog horizonta unutar kojega se vrijeme broji od rođenja Isusa Krista. Znači li to onda da niz pitanja i promišljanja, kao što je uostalom i ovo današnje, za jednu drukčije izbrojanu povijest jednostavno otpadaju i ne postoje?
2. što, osim činjenice da je od rođenja Isusa Krista prošlo dvije tisuće godina, daje za pravo taj trenutak držati toliko važnim da se redovito uzima za shodno naglasiti njegova odlučnost i veličina? Može se naprotiv činiti da današnji povijesni trenutak uistinu nije određen ničim toliko povijesno važnim što bi ga nužno, dakle iz njegove vlastite biti, dovodilo u svezu s bilo čim, ponajmanje možda s antikom ili Platonom.
3. ono međutim po čemu je taj trenutak ipak jedinstven, neponovljiv i jednokratan jest ustvari to da mi u njemu živimo. Ja stoga nemam drugoga načina nego o ponuđenoj temi govoriti iz vidokrugla pitanja: *što nama danas znači Platon?*

Primjereni početni pristup nekom klasičnom antičkom misliocu pretpostavlja prvenstveno filologijski pristup. Što međutim to znači? Uzmimo za pripomoć jedno određenje filologije Friedricha Nietzschea: "Pod filologijom ovdje treba ... biti razumljeno umijeće dobra čitanja, - to naime da se mogu iščitati činjenice, a da se ne

¹ Predavanje je održano 11. lipnja 2003. na tribini Susreti s klasičarima pod nazivom Platon na početku trećeg tisućljeća u Knjižnici Medveščak u Zagrebu.

iskrive kroz interpretaciju, da se dakle u težnji za razumljivošću ne izgubi oprez, strpljenje, finoća. Filologija dakle kao *efeksis*, sustegnuće/suzdržanost u interpretaciji: radilo se tu o knjigama, dnevnim novinama, udesu ili vremensko-klimatskim činjenicama, - da se ne govori o spasu duše..." (KSA 6, S. 233, *Der Antichrist*, 52).

Filologija kao *umijeće dobra čitanja* (*die Kunst des guten Lesens*) – zamislimo se načas nad tom naoko jednostavnom i jasnom tvrdnjom. Jer što znači uopće dobro pročitati tekst, razumjeti ga, moći iščitati činjenice? Uzmimo primjerice Homera: na leksičkoj i gramatičkoj razini pristupa tu gotovo da i nema poteškoća. No pitanje koje se ovdje postavlja jest što bi to značilo shvatiti Homera. Jer to u svakom slučaju pretpostavlja jedan dublji odnos od puke gramatičke, etimologijske ili neke druge izvanjske i površinske analize. Kako dakle jedan tekst poput Ilijade danas upoznati, to će reći učiniti svojim, vlastitim, a da to ne bude mrtva folkloristika koja većinu svojega razumije kao kuriozitet?

Svaka ozbiljna filologija tražit će dakle od svojih pobornika svojevrsno utonuće u duh epohe i buđenje tzv. historijskog smisla. Imati pak probuđen historijski smisao znači prije svega jedno: moći u sebi oživjeti i nasljedovati one temeljne vrijednosti koje su bitno uvjetovale, to će reći omogućavale i uspostavljale život jednoga vremena i prostora. Stoga će *dobro čitanje* u sebi uvijek imati u bitnim momentima oprisutnjenu kulturološko-historijsku pozadinu, tek unutar koje tekst biva, rekli bismo, u svom prirodnom, nanovo oživljenom elementu.

No, to je svakako puno lakše reći nego primjereno izvesti. I to iz najmanje dva razloga. U prvom se redu tu radi o nužnosti da se premosti jaz koji nas današnje dijeli od antičkoga svijeta. To pak premoštenje pretpostavlja međutim znanje o tome što to u svojim bitnim, nosećim vrijednostima sadašnjost i antika jesu. Koliko se u tome daleko dospijeva, najbolje zna svatko od nas za sebe.

No, ukoliko se i uspije u onom bitnom i vrijednom zahvatiti nešto od antičkoga svijeta, dolazi se pred drugu poteškoću koju ovdje valja naglasiti. Čemu naime danas buditi klasične vrijednosti? Čemu danas uopće služi klasično obrazovanje? Neka se ovdje svatko od nas iz vlastita iskustva iskreno zapita što ima od svojega Homera, svojega Sofokla, svojega Pindara ili svojega Platona... I to ne naravno kao bogatstva vrijednog, dugo i brižljivo sakupljanog znanja, već kao živih vrijednosti po kojima se živi, misli i djeluje. Jer upravo u tome treba vidjeti sam smisao *dobra čitanja*: otvoriti se poticajnosti i životnosti teksta samog, ono u tekstu izraženo moći i znati nasljedovati u vlastitom životu.

Odgovor na pitanje o mjestu i ulozi klasičnog obrazovanja danas pretpostavlja temeljito promišljanje toga što to uopće obrazovanje jest i što ono treba biti. Daleko od toga da bih se ovdje upustio u davanje primjerenog odgovora, čini mi se da je možda dovoljno uputiti na Platonovo razlikovanje u prvoj knjizi *Zakona* između odgoja koji upućuje na vrlinu i odgoja u svrhu stjecanja novaca, tjelesne snage ili koristi. Na istom će tragu i Nietzsche razlikovati između *ustanova obrazovanja* i *ustanova životne nužde*. Da pak u temelju tih razlikovanja biva pretpostavljeno jedno osebujno i duboko promišljanje čovjeka i njegove vlastitom naravljju uvjetovane izloženosti tome da može živjeti slobodno ili pak ropski – to se može samo naznačiti. Vrijedi međutim napomenuti da se ovdje vrlo teško nalazi boljega sugovornika od Platona.

Da ukratko saberem: temeljni zadatak pred kojim se nalazi svaki klasični filolog jest dobro razumijevanje i čitanje teksta. Tek tada i jedino pod tim uvjetom moguće je, primjerice kao prevoditelj, tekst brižljivo i čisto pripremiti i izručiti kao nešto živo i djelujuće, dakle poticajno. To dobro čitanje pretpostavlja troje: suočenje sa sadašnjošću, suočenje s prošlošću i suočenje s nama samima, tj. onim što čovjek jest, da bi mu nešto takvo kao klasično obrazovanje bilo ne tek potrebno i uputno, nego upravo nužno. Ukoliko se to nema stalno na umu, i to prvenstveno kod onih koji poučavaju i odgajaju, onda će se i dalje događati da se kao vrijednosti klasičnog obrazovanja podmeću u odnosu na ono bitno ipak marginalije poput vježbanja i razvijanja analitičkog i logičkog mišljenja (kao da matematika, fizika i logika nisu za to puno primjerenije), uvođenja u opću lingvistiku (kao da svako dovođenje grčkoga i latinskoga u svezu s drugim jezicima ne bi jednom dobro obrazovanom Grku ili Rimljaninu bilo najobičnije barbarstvo) ili pak stjecanja opće kulture (za koju sintagmu, moram priznati da još nisam dokučio pravo značenje).

Ukoliko se ima rečeno pred očima, lako će se uvidjeti da moja promišljanja idu za tim da se filologija prepozna u svom gipkom, živom i poticajnom elementu. Nastojmo sada iz toga aspekta promisliti naše pitanje: *što nama danas znači Platon?*

Platonu se daje pristupiti na više razina: kao majstoru grčkoga jezika i stila, kao još uvijek nenadmašenom umjetniku dijaloga kao književne vrste, kao više-manje pouzdanom svjedoku svojega vremena.... i neosporno je da će se pritom uvijek nešto od Platona i zahvatiti, on sve nabrojeno naime i jest. No teško da se veći promašaj uopće i može napraviti ostane li se samo na tome. Jer Platon bi se imao uzeti prvenstveno kao filozof. Pitanje je: što to uopće znači?

Krenimo opet od početnog, filologijskog pristupa: dobro čitanje mora za čitača biti poticajno, navoditi ga u sebi oživljavati i nanovo stvaralački oblikovati ono što je jednom bilo mišljeno i kao takvo izraženo u tekstu. Filozofski pak tekstovi nemaju drugoga smisla i svrhe do da potiču na sumišljenje i daljnje promišljanje onoga što se u njima izriče. Dobro čitanje dakle kao traženje poticaja za vlastito filozofiranje. Ili: filologija u optici, a to će reći svrsi, filozofije. Taj se stav može prihvatiti ili osporiti, ali teško da ima drugoga načina da se ona, gledano puko historijski, prošla i mrtva tradicija grčkoga mišljenja drukčije tradira, nasljeduje, baštini, nego tako da se u sebi filozofijski pokrene i oživi, to će reći: ponovno otvori svojoj vlastitoj poticajnosti i stvaralaštvu.

Koliko je međutim i da li je uopće neki autor ili neki tekst filozofijski poticajan, to se ne da vidjeti drukčije doli iz iskustva samostalnog čitanja i mišljenja. Filozofiranje je naime, bar onako kako se meni do sada dalo naslutiti, jedna od onih stvari u kojoj svatko počinje sam iz početka. Koga će se na tom putu naći i prepoznati kao poticajnog učitelja, primjerenog sugovornika ili zakletog neprijatelja, ovisi o mnogočemu, prvenstveno možda o samom shvaćanju i iskustvu toga što to filozofiranje i filozofija jesu. Naše će dakle početno pitanje doživjeti i treću preobrazbu: o tome naime *što nama znači Platon*, može se govoriti samo tako da prvo svatko samome sebi postavi pitanje: *što meni znači Platon?*

Da zaključim: Je li Platon danas među nama živ i poticajan, ili mrtav i neprepoznatljiv, to se pokazuje jedino i samo u vidu filozofiranja koje je na djelu. Jedno je međutim izvjesno: hoće li se da filozofiranje ne bude puko historijsko rekonstruiranje i neprestano daljnje umrtvljavanje onoga prošlog, nego prvenstveno

iz vlastite tradicije potaknuto samostalno mišljenje i stvaranje, nužno mu je kao preduvjet omogućiti čisto izručen tekst, u susretu s kojim uopće i može biti potaknuto. Taj zadatak spada u filologiju filozofskih tekstova. Svaki od nas četvorice je u tu svrhu pokušao nešto napraviti, upravo s Platonom.

RAZGOVOR S DR. EMILIOM MARINOM, redovitim stranim članom Francuske akademije

Pučišća, Brač, ljeto 2003. godine

Razgovor vodila **Zdravka Martinić-Jerčić**, prof.

Odlazeći ovo ljeto na godišnji odmor dobila sam od našeg predsjednika Ivana Bekavca Basića zadatak da pokušam pronaći u Splitu dr. Marina i s njim razgovoram o velikoj časti koja mu je ukazana od Francuske akademije i o uspjesima koji su doveli do te počasti. Dok sam Ivanu govorila kako nisam baš sigurna da ću to moći izvršiti, nisam ni bila svjesna kako ću lako taj razgovor zapravo obaviti. Slučajno sam se naime kasnije sjetila kako dr. Marin i njegova supruga već nekoliko godina redovno ljetuju u Pučišćima na Braču, gdje i ja ljetujem od rođenja. Tako smo razgovor obavili u, kako to samo Pučišćani vole reći, "najlipšem mistu na svitu" Pučišćima na otoku Braču.

Kako je došlo do toga da prvo postanete dopisni član, a sada i stalni strani član Francuske akademije?

Svaka nacionalna akademija se temelji na redovitim članovima svoje nacije i, uglavnom, na tome se i završava, dok inozemni znanstvenici ili umjetnici mogu biti izabrani za dopisne članove. Francuska tu ima određenu specifičnost, pa dozvoljava i strancima da mogu biti izabrani među redovite članove, naravno, oni su pridruženi onim temeljnim, nacionalnim. Samo nacionalni članovi biraju. Ovi inozemni, stoga, pripadaju kategoriji redovitih pridruženih članova. Međutim, oni imaju ista prava i iste dužnosti, sudjeluju na istim sjednicama, imaju pravo objavljivati u istim publikacijama, imaju pravo u svečanim prigodama odijevati isto akademijsko, karakteristično francusko zeleno-zlatno odijelo, imaju pravo i na akademijski mač, imaju pravo iza svog imena staviti istu titulu *membre de l'Institut*. Naime, institucija koja se u Hrvatskoj zove Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti u Francuskoj se zove *Institut de France*. Naravno, većina stranaca, koji budu izabrani za dopisne članove, i ostaje u toj kategoriji, koja se već sama po sebi smatra velikom čašću. Od hrvatskih ljudi jedino je dosad don Frane Bulić bio izabran za dopisnog člana 1910. Meni je pripala čast biti izabran u tu kategoriju 1998. Mi smo obojica bili izabrani u drugi, po hrvatskoj terminologiji, razred, tj. onaj za humanističke znanosti. Taj se zove *Académie des Inscriptions et Belles Lettres*. To je drugi od pet razreda, koji se u Francuskoj svaki pojedinačno zove *Académie*; jedino prvi razred, koji se zove *Académie française*, nema u svom sastavu inozemnih članova, što je i logično, jer je njegova temeljna povijesna odrednica skrb za francuski jezik. Treći razred se zove *Académie des sciences*, predstavlja razred za prirodne znanosti, u taj je – najbrojniji – razred za redovitog člana u francuskoj nacionalnoj skupini prošle godine bio izabran prof. dr. Miroslav Radman. Četvrti razred se zove *Académie des beaux-arts*, to je razred za umjetnost. Peti razred se zove *Académie des sciences morales et politiques*, to je razred za društvene znanosti. Nakon mog izbora koji je bio 7.

ožujka, isti je potvrdio predsjednik Francuske Republike, te je potom bio službeni svečani prijam u Akademiju 6. lipnja. Predaja pak tradicionalnog mača akademika bit će, po prvi put u povijesti naše zemlje, 8. prosinca u Splitu. Od članova tog, drugog, humanističkog, razreda, odnosno Akademije, uzimajući u obzir i one iz francuske i one iz međunarodne kvote, najmlađi sam član. Ono što naravno unatoč tome, ili upravo zbog toga, osjećam, jest snaga trenutka u kojem prvi put u povijesti, uz jedno ime člana Francuske akademije znanosti i umjetnosti, kao njegovo sjedište stoji Split, a kao njegova zemlja Hrvatska.

Kao ravnatelj Arheološkog muzeja u Splitu imate uvid u novosti na lokalitetima u Dalmaciji. Što je novo u Naroni? Kako teče izgradnja muzeja? Ima li novih nalaza? Koliko su oni dostupni javnosti?

Skulpture, sad već glasovite, koje su 1995. i 1996. otkrivene u naronitanskom Augusteumu, uglavnom su bez glava, što, naravno, umanjuje cjelovitost nalaza, ali pojačava enigm, čini cijelu priču napetijom i, u konačnici čini znanstveno istraživanje intrigantnijim. To je kao jednadžba s gotovo svim nepoznanicama. Interpretacije koje smo već predložili ili one koje će uslijediti, naravno, mogu biti osporene, pogotovo ako jednog dana netko nađe glave skulptura koje nedostaju. Ali, to je znanstveni rizik u koji smo se upustili. Projekt «Muzeja Naroni» Gorana Rake ide prema svojoj finalizaciji. Konceptija je potpuno prilagođena mojim inicijalnim zamislima o muzejskom zdanju *in situ* i Rakinoj arhitektonskoj viziji zgrade koja se uklapa u gabarite zemljoradničkih terasa-parcela u Vidu, nekadašnjih različitih nivoa Gornjeg grada Narone, kao, naravno, i nastojanjima i stajalištima Grada Metkovića i Ministarstva kulture Republike Hrvatske, koji su svojom stalnom financijskom potporom i omogućili ovakav povoljan razvoj u Naroni. Prema mom uvidu, više nema nikakve opasnosti na papiru. Opasnost može postojati samo u izvođenju. Jednom sam se slikovito izrazio: za sagraditi taj objekt treba primijeniti mikrokirurgiju a ne kirurgiju! Dakle, nadam se da će se u najbližoj budućnosti položiti kamen temeljac i time će jedna velika epopeja, petnaest godina moga rada u Naroni, biti dovršena na najbolji mogući način. Rijetki su slučajevi i u svijetu da se s takvim zdanjem zaključi jedan radni ciklus. Ono što će biti u budućnosti, druga je stvar. Kao što sam i prije kazao, ja sam uvijek svjestan da postoje razne metode koje mogu dovesti do dobrog rezultata. Nikad ne postoji samo i isključivo jedan put. U konkretnom slučaju budućnosti za to zdanje koje se zove «Muzej Naroni», imao sam stavove koji nisu nailazili na potporu nadležnih, oni su onda odlučili sporna pitanja ostaviti rješavati u nekom drugom trenutku, tako da sada postoji konsensus oko zdanja, a koja i kakva institucija će biti u tom zdanju, nije poznato. Budući da je i finalizacija projekta trajala mnogo duže nego se očekivalo, a kako Arheološki muzej nije investitor «Muzeja Naroni», bez obzira što je lokalitet i zbirka Narone u njegovu sastavu, to mi je nemoguće odgovoriti na pitanje kada se može očekivati završetak. Ja samo mogu reći da nakon što bude dovršen «Muzej Naroni» da će se u nj postaviti i svi kipovi koji su bili otkriveni tijekom mojih istraživanja na toj lokaciji Augusteuma, odnosno nekadašnjih Plećaševih štala, kao i drugi nalazi koji su proizašli iz tih istraživanja.

Što je "Solinski triptih"?

Prezentirali smo tijekom ove godine novu knjigu splitskog Arheološkog muzeja «Longae Saloniae», u Zagrebu, u Arheološkom muzeju, na pariškoj Sorbonni, u Institutu za povijest umjetnosti i arheologiju, u Solinu, u Domu kulture, u Splitu, u okviru Knjige Mediterana, te u Dubrovniku, u Međunarodnom središtu hrvatskih sveučilišta. Osobito sam sretan da smo uspjeli objaviti tu knjigu, završni dio triptiha o Saloni, na način kako sam to bio zamislio prije desetak godina, i evo, doveo sebe i svoje suradnike do cilja. A cilj nije bio lako dostižan: objaviti sve povijesne izvore, većinu arheoloških spomenika, dobrim dijelom prvi put, proučiti povijest umjetnosti i refleksije do naših dana, i to za starohrvatski Solin, za starokršćansku i antičkurimsku Salonu. Na taj je način Salona, odnosno grad Solin, s ovom posljednjom knjigom, zaokružio, zajedno s knjigama iz 1992. «Starohrvatski Solin» i 1994. «Salona Christiana» kapitalno izdanje kojemu ni po koncepciji ni po realizaciji nije lako naći ravnog. Štoviše, možda bi se moglo reći i da je jedinstveno.

Što je "Zbornik starokršćanskih natpisa Salone"?

Taj Zbornik je najveći od projekata koje smo imali s francuskom arheologijom, bio je kompliciran u svakom pogledu. Osjećam i zadovoljstvo i ponos da ga privodimo kraju, te da će taj svojevrsni arhiv starokršćanske Salone bit objavljen dogodine, kad se obilježava 1700 godina smrti sv. Dujma, solinskog biskupa i splitskog zaštitnika. U Zborniku je obrađeno preko tisuću latinskih i grčkih natpisa od 4. do 7. stoljeća. Preko niza kojeg smo nakladnici s Francuskom školom u Rimu, koji nosi naziv «Salona», i u kojem će ovo biti četvrto djelo, Salona se na velika vrata vratila u europsku arheologiju. I to je nešto što je bilo zapisano od početka moje djelatnosti u Saloni i što sam sretan da sa svojim muzejskim i francuskim suradnicima dovodim do kraja.

Pročitala sam da očekujete velike nalaze iz helenističkog razdoblja na Visu. U kojoj su fazi istraživanja i kada će biti dostupnija javnosti?

Splitski Arheološki muzej ima u svom sastavu Arheološku zbirku Issa i lokalitet Issa na Visu, a od prije par godina i kustosa u stalnom radnom odnosu, pa je sve to zalogom napretka arheologije na Visu, osobito u samom Visu, gdje imamo i odličnu suradnju s gradskom upravom na čelu s gradonačelnikom Šimom Zubčićem, koji je vrlo zainteresiran za svaki pomak u viškoj arheologiji. Već sada su arheološki lokalitet i zbirka dostupni javnosti, osobito je kvalitetna zbirka u svoja tri segmenta: helenistički postav, zavičajni postav i postav amfora iz rimskog brodoloma. Nadam se da će se ta zbirka još upotpuniti i osmisлити cijeli prostor tvrđave – baterije – u Visu, gdje je smještena, kao i da će se uspješno nastaviti jedinstvena mogućnost na Jadranu istraživanja nenarušene arheološke zone helenističkog grada na tzv. Gradini.

Koje su teme Vaših predavanja na Sveučilištu Sorbonne?

Na Sorbonni sam bio izabran za redovitog profesora za drugi semestar prošle školske godine. Predavanja sam držao iz starokršćanske arheologije antičke Dalmacije, a seminar iz rimske arheologije Dalmacije.

Gdje se mogu pronaći podaci o novinama u arheološkim istraživanjima i novim postignućima na internetu?

To je u svijetu mnogo više rašireno nego kod nas. Što se splitskog Arheološkog muzeja tiče, podaci, doduše, relativno skromni, mogu se naći na našem web-siteu, također, u okviru mreže hrvatskih muzeja.

Kako, osim posjetom i pričom, približiti tradiciju antičke i starokršćanske baštine učenicima?

Nekad sam se time dosta bavio, sada malo. Organizirao sam i razna događanja, ali to nije bilo usmjereno isključivo prema učenicima. Živi kontakt i tumačenje je vrlo bitno, iskusio sam tu praksu već sa 17 godina kada sam postao turistički vodič. Vodio sam nebrojene grupe i pojedince, od pučkoškolskih razreda do Ivana Pavla II. Temeljni su svakako posjet i priča, ali ne bilokakvi. Praktički, svaki od njih potrebniji su biti svoji, zasebni. Ja sam u tom smislu nastojao kako sam znao i umio, pa i posredstvom medija, koliko sam mogao, javljajući se vrlo često svojim člancima u novinama. Veliki međunarodni uspjeh naronitanske Livije ponajviše dugujem priči koju je sastavio profesor bostonskog sveučilišta i dopisnik za arheologiju londonskog The Times Norman Hammond, koji ju je pak stvorio na temelju mog bostonskog predavanja. Međutim, on je na raspolaganju ipak imao The Times! Ali, ovo je odgovor, koji se odnosi opet na opću publiku. Vraćajući se konkretnom pitanju, ja ne znam što bih bolje preporučio od posjeta i priče, ali ponavljam, ne bilokakve!

KRONIKA

U ovm dvobroju donosimo zapisnike s godišnjih skupština 2002. i 2003. godine. Kako su uz skupštine održani i simpoziji, donosimo program simpozija iza skupštinskih zapisnika, te referate posvećene životu i djelu prof. Vladimira Vratoviću, prof. Milivoju Sironiću i prof. Marijanu Bručiću. Nadamo se da ćemo uskoro uspjeti objaviti i zbornike sa svim referatima koji su održani prema priloženim programima rada simpozija. (Urednik)

ZAPISNIK S GODIŠNJE SKUPŠTINE HDKF-a od 14. prosinca 2002.

Godišnja skupština HDKF-a održana je u subotu 14. prosinca 2002. u 13.30 sati, u dvorani VI Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Prisutno je bilo šezdesetak članova društva. Skupština je održana nakon simpozija posvećenog 75. rođendanu prof. dr. Vladimira Vratovića.

DNEVNI RED:

Otvaranje skupštine

Izbor radnog predsjedništva Skupštine

Izbor zapisničara Skupštine

Potvrda prijema novih članova HDKF-a

Pavao Knezović: Željko Puratić – deseta obljetnica pogibije u opkoljenom Sarajevu

Izveštaji:

Izveštaj predsjednika HDKF-a o radu društva tijekom proteklog razdoblja

Izveštaj tajnika HDKF-a

Izveštaj predsjednice Odbora za nastavu

Izveštaj Povjerenika za državno natjecanje u klasičnim jezicima

Izveštaj o sudjelovanju u Portugalu

Izveštaj blagajnika Društva o financijskom poslovanju

Izveštaj Nadzornog odbora HDKF-a

Izveštaj Suda časti HDKF-a

Izveštaj urednice časopisa *Nuntius*

Izveštaji povjerenika HDKF-a

Rasprava o izvještajima i prihvaćanje izvještaja

Razrješenje starog i potvrda novog povjerenika za državno natjecanje u klasičnim jezicima

Razno

Ad 1. Skupština je jednoglasno prihvatila prijedlog predsjednika HDKF-a da skupštinom predsjedava prof. **Damir Salopek**, član predsjedništva bude fra **Gabrijel Jurišić**, a zapisničar tajnica UO društva prof. **Olga Horvat**. U članstvo društva primljeni su svi koji su do skupštine predali zahtjev za prijem u članstvo.

Prije početka rada Skupštine minutom šutnje odana je počast prije nekoliko dana preminulom prof. Mišeu, dugogodišnjem profesoru Klasične gimnazije u Zagrebu. Nakon toga profesor Vratović obratio se Skupštini zahvalom za ukazanu počast.

Ad 2. Prof.dr. **Pavao Knezović** održao je referat o životu i radu prof. dr. Željka Puratića, koji je 25. rujna 1992. poginuo od snajperskog metka za radnim stolom u svom stanu u Sarajevu. Pokojni se prof. Puratić bavio translacijom s latinskog na hrvatski i s hrvatskog na latinski, hrvatskim latinistima 18. – početka 19.st. u Dubrovniku, hrvatskim latinitetom protestantizma i latinizmom u BiH. U trenutku pogibije dovršavao je svoje životno djelo *Opera omnia Dure Ferića*.

Ad 3. Predsjednik društva prof. **Ivan Bekavac-Basić** izvijestio je prisutne o izvršenju programa rada Društva koji je predložio nakon izborne skupštine 6. travnja 2002, a koji je bio objavljen u posljednjem broju *Nuntius-a*. S obzirom na kratko vremensko razdoblje još će mnoge stvari iz programa trebati realizirati u idućem razdoblju.

Posao tajnika u istom razdoblju uglavnom se sveo na pisanje zapisnika sa sjednica Upravnog odbora društva, a tajnica prof. **Olga Horvat** zastupala je društvo i na jednom međunarodnom skupu – Generalnoj skupštini FIEC-a u Mannedorfu pored Züricha 23. i 24. kolovoza o.g., o čemu postoji detaljan izvještaj u posljednjem broju *Nuntiusa*.

Predsjednica odbora za nastavu prof. **Zdravka Martinić-Jerčić** također je prisutne uputila na opširni izvještaj u *Nuntiusu* i iznijela samo neke važne činjenice o radu Odbora. Održana su bila tri stručna skupa. Drugi dio projekta *Otvoreno društvo* pod nazivom *Evaluacija udžbenika* još nije odobren, ali se odobrenje očekuje. U tom se slučaju predviđaju dva skupa – u veljači i u lipnju, možda podijeljena na sjeverni i južni dio Hrvatske. Prof. Martinić-Jerčić najavila je i susret s prof. **Weissengruberom** iz udruge *Centrum latinitatis Europae* koja podržava nastavnike latinskog jezika. Ako se suradnja ostvari, za početak će se osnovati centri u Zagrebu i Dubrovniku (za to su zadužene prof. Martinić-Jerčić i prof. **Jadranka Bagarić**), a kasnije bi se suradnja mogla proširiti i na ostale centre učenja latinskog jezika.

Prof. **Damir Salopek** ukratko je opisao tijek ovogodišnjeg natjecanja održanog u Krku (v. također *Nuntius*), a obavijestio je prisutne da je našao svog nasljednika za dužnosti povjerenika za natjecanja, o čemu će biti riječ u posebnoj točki dnevnog reda.

Prof. **Jadranka Bagarić** uputila je prisutne da pročitaju njen izvještaj u posljednjem broju *Nuntiusa*, a zamolila je za pomoć u izboru teme za skup *Euroclassica* koji će se održati u Dubrovniku 2005.

Izvještaj blagajnika prof. **Damira Salopeka** odnosio se na razdoblje od 6. travnja do 6. prosinca 2002. g. Izvještaj se može naći u prilogu. Posebno je obrazloženo da društvo već nekoliko mjeseci uplaćuje stanarinu za prostorije društva koje zbog formalnih razloga još nije moglo preuzeti. Radi se o prostorijama bivše ambulante u Vrbiku, kamo bi se uskoro trebalo useliti više institucija, među kojima i naše Društvo. Ranije useljenje spriječila je lokalna uprava koja osporava pravo na taj prostor. U holu ispred prostorija smješteni su stolci, pa bi se tamo mogli održavati naši skupovi i neka predavanja – naravno u dogovoru s ostalim korisnicima. Za dobivanje tih prostorija zaslužni su članovi društva prof. **Zlatko Šešelj** i prof. **Voljena Vuković**.

Predsjednica Nadzornog odbora prof. **Vesna Lopina** izvijestila je da su članovi *Nadzornog odbora* pregledali dokumentaciju koja se odnosi na rad društva u proteklom razdoblju i da nisu uočili nikakve nepravilnosti.

Predsjednica *Suda časti* prof. **Marija Pustišek** izvijestila je da u proteklom razdoblju nije bilo intervencija *Suda časti*.

Urednica časopisa *Nuntius* prof.dr. **Olga Perić** ukratko je iznijela povijest glasila našeg Društva u ratnim godinama. U *Nuntiusu* su se nalazile tri vrste informacija: djelatnost društva, struka kod nas i struka u svijetu. Budući da je za uređivanje časopisa neophodna maksimalna informiranost urednika, prof. Perić predlaže da *Nuntius* uređuju članovi Upravnog odbora Društva, što je prihvaćeno.

Na Skupštini nije bilo predstavnika ogranaka. Poznato je da je aktivan ogranak Društva u Rijeci, ali nisu poslali predstavnika.

Ad 4. Nakon izvještaja otvorena je rasprava, ali se rasprava gotovo nije odnosila na izvještaje, pa je to zapisano pod točkom 6, razno. Izvještaji su prihvaćeni bez primjedbi osim posljednjeg, jer je prof. **Vladimir Vratović** naglasio da Društvo mora ozbiljno poraditi na ograncima izvan Zagreba, kamo bi trebalo povremeno slati predavače i na druge načine poticati aktivnost. Dio profesorovog izlaganja posredno se odnosio i na izvještaj predsjednika društva – u dijelu u kojem se odnosi na suradnju sa sredstvima informiranja koja mora biti bolja.

Ad 5. Prof. **Salopek** obavijestio je prisutne da je našao osobu spremnu prihvatiti posao povjerenika za natjecanja, a koja je odgovarala i željama članova UO koji su inzistirali da to treba biti netko s Odsjeka klasične filologije s Filozofskog fakulteta, odnosno da to ne smije biti nitko iz škola koje šalju učenike na natjecanja. Organizaciju će preuzeti prof. **Neven Jovanović**, koji će uz pomoć prof. Salopeka već ove školske godine organizirati županijska i državno natjecanje (državno vjerojatno u Zadru). **Skupština je potvrdila da je s tim suglasna, te je prof. Neven Jovanović izabran za predsjednika državnog povjerenstva za natjecanje iz klasičnih jezika s nastupom odmah.**

Ad 6. Tijekom cijele skupštine javljali su se članovi za raspravu o pojedinim temama koje ih osobno više zanimaju, a tiču se rada Društva.

Prof. **Kolanović** iz *Hrvatskog državnog arhiva* naglasio je da ne postoji koordinacija različitih institucija u objavljivanju latinskih tekstova. Također postoji potreba izrade rječnika srednjevjekovnog latiniteta za područje Hrvatske.

Akademijin je nedostatan, osobito za Južnu Hrvatsku. Trebao bi postojati studij hrvatskog latineta ili zavod za hrvatski latinitet, pa bi se u okviru rada tih institucija mogao izraditi potrební rječnik. Prof. Kolanović ističe potrebu studijskog pristupa hrvatskom srednjevjekovnom latinetu. Također naglašava da su recenzenti suodgovorni za katastrofalna izdanja dokumenata u kojima se nalaze brojne pogreške u latinetu.

Prof. **Vratović** nadovezao se na prethodnu raspravu mišljenjem da treba osnovati institut za hrvatski latinizam.

Trebali bi postojati standardi za izdavanje dokumenata i knjiga, a posebno treba inzistirati na kvalitetnim paralelnim izdanjima – smatra prof. **Kuntić-Makvić**.

Spomenuto je da se istarski natpisi snimaju na elektronske medije, pa se postavlja pitanje što naše Društvo zna o tome.

Prof. Salopek čuo je od prof. **Zlatka Šešelja** da je izašao novi broj časopisa *Latina et Graeca*, pa se postavlja pitanje zašto članovi o tome nisu obavješteni i zašto novi broj nije ponuđen na prodaju za vrijeme skupštine. Dogovoreno je da predsjednik društva pita prof. Šešelja što je s tim izdanjem. Fra **Gabrijel Jurišić** obavijestio je prisutne da će paralelni prijevod djela sv. Franje izaći oko Uskrsa.

Prof. **Pavao Knezović** potaknuo je pitanje cijene prijevoda, pa je nakon kraće rasprave o tom pitanju formirana komisija (prof.dr.Knezović, prof.dr Kuntić-Makvić, prof. Zubović), koja će pokušati riješiti taj problem.

Prof. **Bekavac-Basić** zamolio je za mišljenje o svom prijedlogu da se jednom godišnje održi susret sa simpozijem, koji bi mogao nositi ime nekog našeg poznatog klasičara (prof. Bekavac predlaže ime prof. Gortana). Prof. **Olga Perić** mišljenja je da se takav skup može održavati bez posebnog imena do 2004. g. kad je 500-ta obljetnica Antuna Vrančića i 30-a obljetnica HDKF-a, pa bi se tada moglo uvesti ime.

Zapisničar: Olga Horvat, prof.

Ovjerovitelji zapisnika: Damir Salopek i Pavao Knezović

SIMPOZIJ - SYMPOSIUM * ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ

(Simpozij je posvećen profesoru Vladimiru Vratoviću o 75. obljetnici rođenja)

**TRANSLACIJA S KLASIČNIH JEZIKA NA HRVATSKI
I UPORABA KLASIČNIH JEZIKA U HRVATSKOM**

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

I.Lučića 3, Dvorana V

SUBOTA, 14. PROSINCA 2002.

ZAGREB

Program skupa

9.30 – 9.40 Otvaranje skupa i pozdravi

Ivan BEKAVAC BASIĆ: Vladimir Vratović - curriculum vitae

9,40- 9,55 Vesna LOPINA: Uspomene iz staroga klasičkog seminara

9,55 – 10,10 Mate KRIŽMAN: Vitezovićevo *Tuženje senjsko*, sudbina rukopisa i utvrđivanje zapisa

10,10 – 10, 25 Tonko MAROVIĆ: Proporcije između Šopa i Milićevića

10,25 – 10,40 Bruna KUNTIĆ-MAKVIĆ: "Prijevod za potrebe historiografskog istraživanja i književni prijevod"

Stanka 10,40 – 10,55

10,55 – 11,10 Marina ŠEGVIĆ: "Latinski u rimskoj epigrafiji"

11,10 – 11,25 Milenko LONČAR: Ῥαουσι – Rhaousi, Rausi, Raguza ili Dubrovnik? Problem prijenosa vlastitih imena iz bizantskog grčkog

11,25 – 11, 40 Luka BORŠIĆ: Jedan hermeneutički problem prevođenja u Frane Petrića

11,40 – 11, 55 Ivan BEKAVAC BASIĆ: Marulićevo *Stumačen'je Kata* – prijevod ili parafraza

Stanka 11,55- 12.10

12,10 – 12,25 Alojz JEMBRIH: "Syntaxis ornata ad usum croaticae juventutis accomodata" (1747.)

12,25-12,40 Hrvatini fra Gabro JURIŠIĆ: Klasični jezici u provinciji Presvetog Otkupitelja (Split)

12,40 – 12,55 Angela CRNOBRNJA: De lingua latina scribenda atque loquenda - O pisanju i govorenju latinskim jezikom

12,55 – 13,10 Jadranka BAGARIĆ: Vladimir Vratović - pedagog

Rasprava 13,10 –13,20

Odmor 13,20 – 13,30

13,30 Godišnja skupština HDKF-a

14,30 Zakuska

Vesna LOPINA

Zagreb

USPOMENE IZ STAROGA KLASIČKOG SEMINARA

Ovo je priča o mojem dugogodišnjem prijateljstvu s dvojicom divnih ljudi, Vladimirom Vratovićem i Marijanom Bručićem s kojima sam u Klasičnom seminaru provela mnoge nezaboravne sate.

Rana je jesen već bila prošarala lišće drveća na Kazališnom trgu pred zgradom Rektorata i tadašnjeg Filozofskog i pravnog fakulteta kad sam se prvi put kao brucoš uputila na predavanje u Klasički seminar na drugom katu.

Silno sam se veselila studiju latinskog i grčkog jezika. Latinski mi je oduvijek bio drag – kao jedanaestogodišnjoj djevojčici činio mi se puno privlačnijim od ručnoga rada za koji nisam imala nikakvog afiniteta, pa sam već u tijeku prvog razreda gimnazije časnih sestara prešla iz realnog dijela razreda u klasični dio i uvijek bila među prvima. S grčkim je već bilo drugačije: u ratnim godinama nastava nije bila redovita, pa nam je nedostajalo vježbe, ali tri zadnje godine u 1. klasičnoj gimnaziji grčki mi je predavao nezaboravni profesor Sabadoš koji nas je znao oduševiti za svoj predmet i koji je odigrao presudnu ulogu u mom izboru studija.

Došavši skoro do kraja polumračnog hodnika na desnoj strani našla sam se uzdrhtala srca pred vratima Klasičkog seminara. Trebalo je pozvoniti da bi se moglo ući – već je to bilo nešto posebno i pružilo je osjećaj sigurnosti doma. U ne baš velikoj prostoriji s visokim prozorima koji su gledali prema Frankopanskoj ulici zatekla sam svega nekoliko osoba: jednog srednjovječnog gospodina dobroćudna izgleda, dva vrlo zgodna visoka mladića, jednu djevojku koju sam poznavala još iz osnovne škole i jednog mlađeg redovnika dominikanca. Da, da, klasična filologija bila je u to vrijeme valjda najmanja grupa na Filozofskom fakultetu, a i zadnja po redu, dvanaesta. Upravo dvanaest bilo je i nas studenata svih godina kad smo bili u punom sastavu. Pokazalo se da je na četvrtoj godini studija bio samo onaj dobroćudni gospodin, slovenski svećenik Vlado Globočnik, koji je redovito služio misu za Slovence u crkvi sv. Roka na Rokovom perivoju; na trećoj godini bili su nerazdruživi prijatelji Vladimir Vratović i Marijan Bručić koji nisu propuštali nama baš nijedan sat nastave (pogađate već da su to oni zgodni momci koje sam prije spomenula), a treći student treće godine bio je dubrovački đak, Konavljanin Jozo Stanović, no on se dosta neredovito pojavljivao među nama. Na drugoj godini bila je moja davna znanica Neda Žepić, zatim Vanja Ilić kojega je sport uskoro odveo u bijeli svijet, Miljenko Peranić-Dabo, vrsni glazbenik, kojemu se nije dalo baš puno sjediti uz klasike, i Marin Radošević, vrijedan, ali malo povučen mladić. Tako sam ja bila zapravo jedini pravi brucoš jer je dominikanac Vladimir Borovina imao, naravno, već završen teološki fakultet. Još dva studenta koji su se naknadno pojavili na prvoj godini klasične filologije prešli su jedan s kemije, a drugi s prava.

Nesuđeni komičar Branimir Glavičić svojski se prihvatio posla, a duhoviti Splićanin Živan Sikirić vratio se kasnije opet na pravo i uspješno ga završio. Bili smo dakle vrlo šareno društvanje, ali smo se svi krasno slagali. Ugodno sam se osjećala u toj sredini i brzo se uključila u nju, a najzaslužniji za to bili su Vlado Vratović i Marijan Bručić. Uvijek dobro raspoloženi, spremni pomoći nama mladima, ozbiljni i zainteresirani na predavanjima, a puni vragolija na odmorima i u slobodno vrijeme, ali svaki na svoj način: Vlado temperamentan, dalmatinski razigran, razgovorljiv, često pun blage ironije, ali dobronamjeran; Marijan puno mirniji, staložen, duhovit i susretljiv, ali isto tako spreman na svaku «huncutariju» - jednom riječju divno su se nadopunjavali i bili valjda najpoznatiji tandem na cijelom fakultetu: obojica su nosila šešire, a nadimak im je bio «patriciji». Vlado je znao oponašati poznate osobe, a Marijanova bi vješta lijeva ruka za čas dočarala neku karikaturu, nerijetko na ploči našega Klasičkog seminara, pa nažalost većinom nisu ostale sačuvane. O hipološkom seminaru i krvnom bratstvu neću pričati: tko je znatiželjan, neka ih pita, ako se usudi.

Profesor dr. Nikola Majnarić predavao nam je grčki i njegova su predavanja uvijek bila utorkom, četvrtkom i subotom u 8,30 sati. Bilo mu je tada oko šezdeset godina, a meni se činio jako starim. Kako se to mijenja – danas mi se moji vršnjaci ne čine baš jako starima, ta evo nas ovdje nekoliko, reklo bi se, još u punoj životnoj snazi. Odmjereni, dostojanstveni gospodin kojemu smo svi iskazivali dužno poštovanje, ali i ostajali na primjerenom distanci, povlačio bi se poslije predavanja u svoj kabinet. Na njegovim predavanjima znalo nas je katkada biti samo petero-šestero, ali se nakon toga Klasički seminar počeo puniti jer su na predavanja iz latinskog jezika dolazili i romanisti, povjesničari, arheolozi i još neki. Profesor dr. Veljko Gortan bio je znatno mlađi, žustriji i dinamičniji. S njim se, naročito na seminarima, moglo upuštati u diskusiju, što je Vlado Vratović često i rado činio na zadovoljstvo nas pravih klasičara i na divljenje svih ostalih.

Marijan Bručić bio je tada demonstrator, zadužen među ostalim i za priručnu knjižnicu. Taj ormar s mnogim vrijednim knjigama stajao je zaključan u Klasičnom seminaru (ključ je bio kod Marijana), a u pravu knjižnicu ulazili smo mi mlađi sa strahopoštovanjem i na vršcima prstiju. Marijan je bio uvijek pri ruci za sve što je trebalo: sve smo ga mogli pitati, bio je beskrajno strpljiv, uvijek ljubezan i nikada mu ništa nije bilo teško. Naš ambiciozni dvojac znao je čak organizirati dodatne satove iz latinske normativne gramatike na kojima su mnogi usavršavali svoje znanje; nije nam bilo teško ostajati dulje na fakultetu jer je bilo, vjerovali ili ne, vrlo duhovito i zabavno (neka mi onda još netko kaže da je gramatika suhoparna).

Vlado i Marijan najviše su mi nedostajali na proseminarima koji su bili obvezatni samo za studente prve i druge godine. Naš mladi asistent prof. Milivoj Sironić, koji ih je vodio, zadavao nam je duge i teške rečenice na hrvatskom koje je trebalo prevesti na latinski ili grčki jezik, a nastojao je u njih ugurati što više svih mogućih konstrukcija, pa smo se time vraški mučili.

I na satove Povijesti starog vijeka prof. Grga Novaka odlazili smo zajedno u veliku dvoranu u prizemlju, a tamo je obično vladala neopisiva gužva. Nikada se nije unaprijed znalo o čemu će biti riječ, iako je kolegij bio uredno najavljen. Ako se profesoru Novaku tako prohtjelo, govorio je o Pjesmi nad pjesmama iz starog Zavjeta umjesto o Puskim ratovima, ali je u sve upleo toliko zanimljivih

pojednosti da smo ga uvijek rado slušali. I na ispitima je bio nepredvidiv, pa je Vladu i Marijana gnjavio mnoštvom detalja tipa «kakve je noge imao Kleopatrin krevet?», dok smo naprotiv Branimir Glavičić i ja tu prepreku sasvim bezbolno prebrodili jer su pitanja bila vrlo jednostavna.

Satovi arheologije i epigrafike u Arheološkom muzeju na Zrinjevcu odvijali su se u posebnoj atmosferi. Profesor dr. Viktor Hoffiller bio je zaista star i potpuno slijep. Sjedili smo u polutama oko golemog stola i pobožno slušali što nam govori jedva uspijevajući zapisati neke bilješke. Svaki smo put bili nanovo osupnuti kad bi profesor zatražio da se iz velikih epigrafičkih kodeksa pročita – recimo na 295. str. lijevo dolje natpis koji počinje riječima tim i tim – čini se da ih je sve znao napamet. A najpozvaniji da čitaju bili su upravo Vlado i Marijan, jer su se najbolje snalazili u tome, iako su naravno i ostali morali doći na red; no mnogi su bili sretni ako su im mogli prepustiti to pravo. Nikada nam se nije žurilo odanle otići: predavanja su bila popodne od 17 do 19 sati i mi smo često ostajali u mračnom hodniku živahno raspravljajući.

No Vlado i Marijan bili su ne samo izvrsni studenti nego su se bavili i glumom, amaterski doduše, ali predstave u kojima smo ih gledali bile su na razini profesionalnosti jer su se i toga prihvaćali s velikim žarom potpuno se uživljavajući u pojedine likove. Marijan je uz to studirao i pjevanje kod profesora Zlatka Šira i njegov je zvonki tenor često odzvanjao na našim zajedničkim proslavama. Jednom sam i ja pokušala otpjevati s njim duet na Nilu iz Verdijeve «Aide», no, iako se ne bi moglo reći da imam slabašan glas, gotovo da me se nije čulo uz njega.

Tako je prošla moja prva godina na fakultetu, a sljedeće smo godine dobili i značajno pojačanje: iz Klasične gimnazije došli su nam Radoslav Katičić, Đurđa Zoltner koja se kasnije priklonila glazbi, ali je sklonost za klasičnu filologiju prenijela na svoju kćer, svima nama dobro poznatu Zdravku Martinić-Jerčić, i veseli Zagorac Stjepan Šoštar, siromašan i dobar kao šegrt Hlapić, kojemu je naš Klasički seminar ubrzo nadoknadio obitelj od koje se vrlo rano morao odvojiti. Isto se tako dobro među nama snašla i Grlica Stipančić koja je privatno položila maturu prošavši prije toga vrlo težak i mučan put ne sluteći još tada da će je zla sudbina spriječiti da završi studij koji je toliko voljela. Pridružio nam se još jedan svećenik, ozbiljni i povučeni Valentin Badurina. Premda se isprva držao malo po strani, uskoro se dobro uklopio u naše društvo. Kasnije nam je stigla i Renata Vlahović koja je jedina od nas imala iza sebe, uglavnom negativno, bračno iskustvo.

Te smo godine upriličili prvo druženje – ni manje ni više nego u Klasičnom seminaru. Navečer, kad su utihnule sve djelatnosti na fakultetu, ušuljali smo se kao lopovi u Klasički seminar noseći u rukama skromne paketiće tada još poprilično strogo racionirane hrane. S nama je bio i naš dobri podvornik, Ogulinac Mato Bokulić, jer bez njega bi taj podvig bio neizvediv. Naravno, imali smo svog vlastitog podvornika jer još su se iz hodnika ručno ložile peći, divne velike kaljeve peći. Nekima je ta peć, uz Sveučilišnu knjižnicu, bila jedino mjesto gdje su se zimi mogli ogrijati jer su dolazili iz hladnih podstanarskih sobičaka. Naš se Mato brinuo i za peći naših susjeda germanista, ali rezidencija mu je bila kod nas. Tu je on bio pravi domaćin, zdušno se brinuo o svemu, poštivali smo i mi njega i on nas, sudjelovao je u svim zbivanjima, znao sve o nama. Tako smo, dakle, pod okriljem noći ušli u svoje carstvo. Bila nam je dosta Živanova gitara i dobro raspoloženje, pa nam je

vrijeme za čas proletjelo. Negdje poslije ponoći trebalo se i razići, pa nas je Mato proveo kroz mračne podrumске hodnike nalik katakombama i izveo nas doslovce na mala vrata za koja je jedino imao ključ. Kasnije smo se znali sastati i kod nekoga od nas, a počastili su nas svojim prisustvom i prof. Gortan i prof. Sironić. Plesali smo valcer i tango uz Miljenkovu pratnju na glasoviru ili uz gramofon, a sjećam se da smo jednom u pola tri u noći pred mojom kućom vrlo umilno pjevali «O venerabilis barba capucinatorum».

Ogledna predavanja u razredu u okviru Metodike za mnoge su studente bila prava noćna mora, no za naše kolege Vladu i Marijana bila je to divna prilika da pokažu svoju nadarenost za nastavnički poziv. Nastupali su pred učenicima, studentima i profesorima znalački i suvereno kao da to rade već godinama. Uz ostale kvalitete i to im je pomoglo da se zaposle čim su diplomirali.

Nakon njihova odlaska mnogo se toga promijenilo u Klasičkom seminaru; povećao se doduše broj studenata, ali više nije bilo one prisne atmosfere. U godinama koje su slijedile rijetko sam se viđala s njima, ali prijateljstvo koje je tada sklopljeno ostalo je za čitav život, a od 1970. godine pa sve do danas opet neprestano surađujemo i družimo se, i željela bih da to još dugo potraje.

Jadranka BAGARIĆ
Gimnazija Dubrovnik

VLADIMIR VRATOVIĆ - PEDAGOG

Najsrdčajnije čestitam profesoru Vratoviću i želim mu dobro zdravlje i još mnogo ovakvih proslava u budućnosti.

Unaprijed se ispričavam što ovaj referat ne obuhvaća u potpunosti temu svoga naslova, jer mi je za studiozniji prikaz trebalo puno više vremena. Ovo su tek uspomene na meni drago razdoblje u životu u kojemu sam susrela profesora Vratovića kao pedagoga.

Ja sam profesor francuskog jezika kao A i latinskog jezika kao B predmeta. Radim u Gimnaziji Dubrovnik u općem, jezičnom i matematičkom usmjerenju. Pripadam onim generacijama srednjoškolskih profesora koje su, izbacivanjem latinskog jezika kao nepoželjnog elementa tadašnjeg kurikula poznatom "Šuvarovom reformom", bile prisiljene napustiti svoj plemeniti poziv i 12 godina raditi sasvim drugi posao.

Kad su krajem osamdesetih zapuhali povoljniji vjetrovi, s ogromnim sam zadovoljstvom dočekala mogućnost vraćanja u učionicu. Bilo je to školske godine 1989./90. Školske godine 1990./91. upisuje se prva generacija obnovljene gimnazije. Na samom novom početku, bez pravih informacija o stručnim pedagoškim tijelima kojima bih se mogla obratiti za pomoć u planiranju kvalitetne nastave, sjetila sam se katedre za klasičnu filologiju filozofskog fakulteta u Zagrebu, na kojoj sam i završila latinski jezik kao B predmet i Hrvatskog društva klasičnih filologa koje je osnovano za vrijeme moga studija.

Prilikom prvog telefonskog poziva dobila sam nikog drugog nego profesora Vratovića. Moje zadovoljstvo je bilo utoliko veće što sam se još živo sjećala njegovih predavanja i seminara. Kažem živo, jer je to riječ u koju mogu stati sve moje uspomene vezane za profesora Vratovića kao pedagoga. On se iskreno obradovao i povezo me s profesorom Bručićem, tadašnjim savjetnikom za klasične jezike pri Zabodu za školstvo, gospođom Natašom Benini, uputio me na moje kolege prof. Zlatka Šešelja, Darka Novakovića, Damira Salopeka i cijelo HDKF. Tako sam se vratila u "obitelj".

U vrijeme moga studija između 1971. i 1976. na Katedri za klasičnu filologiju studij latinskog jezika je vodilo troje ljudi: pokojni profesor Veljko Gortan, profesor Vladimir Vratović i profesorica Olga Perić. Doživljavala sam ih kao trolist, kao jedno tijelo. Svatko od njih je u mome srcu zauzimao posebno mjesto, profesor Gortan je bio autoritet, profesorica Perić prijatelj i

oslonac, profesor Vratović izazov. Svima sam jednako zahvalna što su, svatko na svoj način doprinijeli da se s toliko ljubavi i zadovoljstva posvetim poučavanju mladih generacija onome čemu su oni mene poučavali. Oni su zaslužni što je moj B predmet sa studija u praksi postao moj drugi A predmet.

Spomenula bih u ovoj prigodi samo neke od tema predavanja, seminara i proseminara koje je profesor Vratović kroz dugi niz godina predavao, popis kojih mi je on sam ljubazno ustupio:

Predavanja

- Neki problemi rimske književne historiografije
- Odabrana poglavlja iz rimske kritike i znanosti o književnosti
- Pregled rimske književnosti, stilska razdoblja i značajke - kroz 2 semestra
- Književnost arhajskog doba
- Rimska epika prije Vergilija
- Vergilije
- Vergilije i epsko pjesništvo
- Vergilije: VI. knjiga Eneide
- Juvenal i satira
- Epika carskog doba nakon Vergilija
- Horacije liričar
- Rimska književnost I. stoljeća Naše ere
- Horacije i lirika hrvatskih latinista
- Kršćanska književnost IV. stoljeća poslije Krista
- Iz ljubavne lirike hrvatskih latinista

Seminari

- Salustije: De Catilinae coniuratione
- Stacije: Silvae
- Seneka: Medeja
- Tacit: Historiae Liber I.
- Kvintilijan; Institutio oratoria 8. i 9. knjiga
- **Boetije**: *De consolatione philosophiae*
- Augustin: De civitate dei; Confessiones
- Apulej: Metamorfoze
- Književno-teorijski i estetički rad hrvatskih latinista (Katančić, Kristofor Stay, Kunić, Džamanjić)
- Ilija Crijević: Elegiae
- Džono Rastić: Satire
- Antun Vrančić: Epistulae
- Vergilije: VI. knjiga Eneide

- Katon: De agricultura
- Marcijal: Epigrammata
- Lukrecije: De rerum natura
- Seneka: Epistulae
- Ludovik Crijević Tuberon: Commentarii de tempore suo
- Jakov Bunić: De raptu cerberi
- Livije: Ab urbe condita
- Horacije: Ars poetica
- Cicero: Pro Archia poeta
- Cicero: Brutus
- Marulić: Davidias
- Prudencije: Izbor iz lirike
- Ciceron: Somnium Scipionis
- Propercije: Elegiae
- Horacije: Lirika - izbor

Proseminari

- Ciceron
- Cezar
- Nepot
- Livije
- Ovidije
- Uvod u latinsku filologiju; fonetika - 1 semestar
- Morfologija - 4 semestra
- Sintaksa - 1 semestar
- Stilistika - 1 semestar

Kao predavača ga je katkada bilo teško pratiti, jer kad bi profesor Vratović prošetao plodnim poljima rimske lirike u lovu na stilska sredstva, metričke i pjesničke oblike, granice književno-povijesnih razdoblja su nestajale. A tek analiza stilskih sredstava u Ciceronovim govorima, sugestivnost u dočaravanju atmosfere u rimskom senatu ili na nekom drugom mjestu na kojem je govor održan! Često su zbunjeni studenti zijevali ne znajući što od svega toga treba znati za ispit, gdje će naći sve to što su čuli, a nisu uspjeli zapisati, a to je ono što studente najviše muči.

Jedna uspomena mi se osobito usjekla u sjećanje. Bilo je to negdje na prvoj godini studija kad smo obrađujući Cicerona dobili zadatak naučiti napamet i pred kolegama izdeklamirati I. caput Prvog govora protiv Katiline. Meni je to bio dosta veliki zalogaj. Trebalo je prvo dobro ovladati klasičnim izgovorom, pravilno naglasiti svaku riječ, a onda dijelove rečenica ili pojedine rečenice i napokon, naučiti tekst napamet. Sve je to nekako išlo, ali izdeklamirati to pred auditorijem predočavajući im svu sugestivnu snagu

Ciceronova teksta! To je već nadilazilo moje mogućnosti. I kad sam napokon, nakon, brzinom vjetra izgovorenog teksta, došla do zraka, u dvorani je nastao tajac, a profesor Vratović je, nezadovoljno vrteći glavom, rekao: "Kolegice draga, da je Ciceron tako govorio, povijest bi sasvim drukčije izgledala". To je u dvorani, naravno izazvalo salvu smijeha, a u meni strah kako će izgledati moja budućnost i pitanje hoću li ja to moći. Godinama poslije odzvanjale su mi u memoriji profesorove riječi: "Potrudite se malo više razumjeti bit poruke i okolnosti u kojima je taj govor održan. Nemate pravo biti samo pasivni promatrač!" ili kod stilske analize liričara: "Potražite pravu riječ, pravi pridjev, to je vrlo važno, kolegice i kolege, jer kad nađete pravu riječ, naći ćete pravi ključ za razumijevanje teksta, ne izvrćite pjesničku riječ, jer to je svetogrđe!" Upravo te riječi su bile presudne, one su za mene predstavljale sadržaj poruke: **Si vis, potes. Ako hoćeš, možeš.** Iz njih sam crpila snagu i nadahnuće i u učenju i u poučavanju.

Rijetko sam što uspijevala zapisati na brojnim predavanjima, proseminarima i seminarima na kojima sam slušala profesora Vratovića. Svejedno ne žalim, jer puno dublji trag na mene je ostavilo upravo ono što nisam uspjela zapisati. To je ona nit što nevidljivo veže učenika za učitelja, to je ono nešto što se ne da zapisati a unatoč tome ostavlja pečat i obogaćuje duh. Svatko od nas ima nekog učitelja u životu čije ga je poučavanje više obilježilo. Meni je to profesor Vratović. U njegovom slučaju nema u potpunosti svoju potvrdu mudra latinska izreka **Verba volant, scripta manent**. Profesor Vratović je predavač vrlo snažnog trenutnog nadahnuća. Kad govori o pjesnicima sam postaje pjesnik, kad govori o filozofima i govornicima sam postaje filozof i govornik. Nisam ga nikada vidjela kako čita pripremljeni referat. Ne slažem se s onima koji u tome vide neozbiljnost. Njegov pogled je jednostavno preširok i predubok da bi u potpunosti stao u određeni broj kartica teksta. On se jednostavno nije dao ograničiti takvim veličinama. Stoga je šteta što ne postoje zvučni zapisi njegovih predavanja.

On je bio moj profesor na fakultetu, ali i pedantan i sugestivan savjetnik i strog i neumoljiv nadzornik kad sam se ponovno vratila za katedru.

Brojni se Dubrovčani s nostalgijom i ponosom sjećaju siječnja 1993. kad smo prof. Vratović, ja i moji učenici, u daskama i vrećama s pijeskom okovanoj čitaonici Povijesnog arhiva, predavanjima i recitacijama obilježili 2000. obljetnicu Horacijeve smrti. Bila je to pobjeda nad barbarstvom. Hrabrost koju je on pokazao dolazeći u ratni Dubrovnik, bila je poticaj i utjeha mnogima koji su u toj "Katedrali duha" mjesecima bili odsječeni od svijeta, osuđeni na puko preživljavanje živeći od danas do sutra trčeći svakodnevno za vodom i kruhom. Zaslugom profesora Vratovića, zasjao je tada Horacije i njegovi sljedbenici u punom sjaju na tom otužnom mjestu, možda snažnije nego ikada u povijesti, hraneći dušu Dubrovčana hranom važnijom od kruha.

To smo učinili u siječnju 1993. umjesto u studenom 1992. iz jednostavnog razloga što profesor Vratović nije mogao doći u Dubrovnik u studenome. Avioni su počeli letjeti tek pred Božić 1992., a autobus je tada od Zagreba do Dubrovnika vozio 15 sati. Bio je to prvi od nekoliko naših zajedničkih projekata.

Predstavljanje Vratovićeve dvojezične antologije Latinsko pjesništvo u Hrvata u Međunarodnom središtu hrvatskih sveučilišta u Dubrovniku za mene je bila jedinstvena prigoda da oko tog projekta okupim veliki broj mojih učenika i ponudim auditoriju recital poezije hrvatskih latinista u 6 slika. Odjeknuli su tu i uz gitaru stihovi Džamanjića i Boškovića, koje je u renesansnom štihu uglazbila i izvela dubrovačka glazbenica Paola Dražić-Zekić. Bio je to također događaj za pamćenje:

I. **Šaljivi stihovi** - *Ivan Česmički*: Ad Martialem (Ocu smijeha); Ignjat *Durđević*: Ebrii Epitaphium (Pijančev epitaf)

II. **Ljubavni i galantni stihovi** - *Ilija Crijević*: Da mi bassia Lesbiana centum (Poljubaca mi Lezbijinih daj sto...); *Ludovik Paskalić*: Ad Sylviam (Silviji); *Ruđer Josip Bošković*: Curre puer (pohitaj dječake) - stihove uglazbila i izvela Paola Dražić-Zekić; prepjev Ivica Martinović

III. **Antičke teme**: *Rajmund Kunić*: De Homeri Iliade (O Homerovoj Ilijadi); In scriptorum Graecorum ac Latinorum contemptorem (Preziratelju grčkih i latinskih pisaca); In quendam Horatiani carminis reprehensorem (Jednomu koji prigovara Horacijevoj pjesmi); *Ruđer Josip Bošković*: In fabulam Graecam (Uz grčku priču o Saturnu kojeg je razvlastio Jupiter) - stihove uglazbila i izvela Paola Dražić-Zekić, prepjev Ivica Martinović

IV. **Dubrovčani jedni drugima** - *Rajmund Kunić*: Ad suam Iliadem de Bernardi Zamagnae Odyssea (Svojoj Ilijadi o Zamanjinoj Odiseji); Bernard Zamanja: De sua Odyssea ad Iliadem Cunichianam (Kunićevoj Ilijadi o svojoj Odiseji); In funere Rogerii Boscovichii Rhagusini (U spomen Rudža Boškovića, Dubrovčanina); Albius ad tumulum (U smrt Rajmunda Kunića) - stihove uglazbila i izvela Paola Dražić-Zekić

V. **Domoljubne teme** - *Ivan Bona-Bolica*: Descriptio Ascrivensis urbis (Opis grada Kotora); *Rajmund Kunić*: De laudibus Ragusae, patriae suae (U pohvalu Dubrovnika, svoga zavičaja); *Matija Petar Katančić*: Ad Sylvam Parnassi Pannonii (U šumi slavonskog Parnasa); *Tituš Brezovački*: Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae.....(Tri sestre: Dalmacija, Hrvatska i Slavonija utječu se k novom banu grofu Ivanu Erdodyju).

VI. Nabožni stihovi - Jakov Bunić: De vita et gestis Christi (O životu i djelima Kristovim; Marko Marulić: Carmen de doctrina domini nostri Iesu Christi pendentis in cruce (Karstjanin Isukarsta propetoga gledajući pita a on odgovara kristjaninu) - scenski prikaz

Na kraju je, na glazbu Vlaha Paljetka, uz gitarsku pratnju na latinskom jeziku otpjevana Domjanićeva **Fala** u prepjevu Zlatka Vidulića.

Bilo je to moje **Fala** profesoru Vratoviću na poticaju i nadahnuću. Ostaje mi nada da ću i ja biti nekomu ono što je profesor Vratović bio meni i sa zadovoljstvom i ponosom ponavljam: Hvala Vam Professore!

SAŽETAK

Jadranka Bagarić: VLADIMIR VRATOVIĆ - PEDAGOG

Vladimir Vratović bio je moj profesor na fakultetu, ali i pedantan i sugestivan savjetnik i strog i neumoljiv nadzornik kad sam se ponovno vratila za katedru. Brojni se Dubrovčani s nostalgijom i ponosom sjećaju siječnja 1993. kad smo prof. Vratović, ja i moji učenici u daskama i vrećama s pijeskom okovanoj čitaonici *Povijesnog arhiva* predavanjima i recitacijama obilježili 2000. obljetnicu Horacijeve smrti. To smo učinili u siječnju 1993. umjesto u studenom 1992. iz jednostavnog razloga što profesor Vratović nije mogao doći u Dubrovnik u studenome. Avioni su počeli letjeti tek pred Božić 1992., a autobus je tada od Zagreba do Dubrovnika vozio 15 sati. Bio je to prvi od nekoliko naših zajedničkih projekata.

Kao predavača ga je tada bilo teško pratiti, jer kad bi profesor Vratović prošetao plodnim poljima rimske lirike u lovu na stilska sredstva, metričke forme i pjesničke oblike, granice književno-povijesnih razdoblja su nestajale.

Rijetko sam što uspijevala zapisati na brojnim predavanjima, proseminarima i seminarima na kojima sam slušala profesora Vratovića. Svejedno, ne žalim, jer puno dublji trag na mene je ostavilo upravo ono što nisam uspjela zapisati. To je ona nit što nevidljivo veže učenika za učitelja, to je ono nešto što se ne da zapisati a unatoč tome ostavlja pečat i obogaćuje duh. Svatko od nas ima nekog učitelja u životu čije ga je poučavanje više obilježilo. Meni je to profesor Vratović.

U vrijeme moga studija između 1971. i 1976. na Kateadri za klasičnu filologiju studij latinskog jezika je vodilo troje ljudi: pokojni profesor Veljko Gortan, profesor Vladimir Vratović i profesorica Olga Perić. Profesor Gortan je bio autoritet, profesorica Perić prijatelj i oslonac, profesor Vratović izazov. Svima sam jednako zahvalna što su, svatko na svoj način doprinijeli da se s toliko ljubavi i zadovoljstva posvetim poučavanju mladih generacija onome čemu su oni mene poučavali. Oni su zaslužni što je moj B predmet sa studija u praksi postao moj drugi A predmet.

GODIŠNJA SKUPŠTINA 29. studenoga 2003.**ZAPISNIK S GODIŠNJE SKUPŠTINE HDKF-a**

Godišnja skupština HDKF-a održana je u subotu 29. studenog 2003., u dvorani *Školske knjige*, Massarykova 28, Zagreb, s početkom u 13.30 sati. Prisutno je bilo šezdesetak članova društva. Skupština je održana nakon simpozija pod naslovom *Klasično-filološka djelatnost u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1990. do danas*.

DNEVNI RED:

- 1) Otvaranje skupštine**
 - a) Izbor radnog predsjedništva Skupštine
 - b) Izbor zapisničara Skupštine
 - c) Potvrda prijema novih članova HDKF-a
- 2) Izvještaji:**
 - a) Izvještaj predsjednika HDKF-a o radu društva tijekom proteklog razdoblja
 - b) Izvještaj tajnika HDKF-a
 - c) Izvještaj predsjednice *Odbora za nastavu*
 - d) Izvještaj predsjednika *Državnog povjerenstva za natjecanje u klasičnim jezicima*
 - e) Izvještaj o pripremama za održavanje *Euroclassica* u Dubrovniku 2005.
 - f) Izvještaj blagajnika Društva o financijskom poslovanju
 - g) Izvještaj urednika časopisa *Nuntius*
 - h) Izvještaji povjerenika HDKF-a
 - i) Izvještaj predsjednice udruge *Circulus Latinus Zagradiensis*
 - j) Izvještaj Suda časti HDKF-a
 - k) Izvještaj Nadzornog odbora HDKF-a
- 3) Rasprava o izvještajima i prihvaćanje izvještaja**
- 4) Razrješenje dosadašnjim članovima upravnih tijela HDKF-a**
- 5) Izbor novih članova upravnih tijela HDKF-a**
- 6) Razno**

Ad 1. Skupština je jednoglasno prihvatila prijedlog predsjednika HDKF-a da skupštinom predsjedava prof. Damir Salopek, članovi predsjedništva budu dr.sc. Bruna Kuntić-Makvić i prof. Dinarka Lokmer, a zapisničar tajnica UO društva prof. Olga Horvat.

U članstvo društva primljeni su svi koji su do skupštine predali zahtjev za prijem u članstvo.

Prije početka rada Skupštine minutom šutnje odana je počast nedavno preminulim članovima društva – prof. dr. Mati Suiću i prof. Frani Morožinu iz Rijeke.

Ad 2.

a) Predsjednik društva prof. Ivan Bekavac Basić izvijestio je prisutne o izvršenju programa rada društva u razdoblju nakon posljednje godišnje skupštine. Izvještaj se nalazi u prilogu zapisniku.

b) Tajnica društva, prof. Olga Horvat aktivno je sudjelovala u aktivnostima Upravnog odbora, s posebnim naglaskom na organizaciju i praćenje sjednica.

c) Predsjednica Odbora za nastavu, prof. Zdravka Martinić-Jerčić posebno se osvrnula na projekt evaluacije udžbenika koji je odbor proveo u suradnji s Otvorenim društvom. Požalila se da je vrlo mali broj kolega ispunio i vratio anketu koja im je bila dostavljena u okviru tog projekta. Unatoč malom odazivu, čini se da postojeći udžbenici uglavnom zadovoljavaju potrebe dvogodišnjeg programa učenja u gimnazijama i medicinskim školama, dok će se mnogo toga morati mijenjati u metodici i sadržaju planova i programa, a time i udžbenika u klasičnim gimnazijama. Prof. Martinić-Jerčić naglasila je potrebu izrade projekta prije većeg zahvata u tom području.

d) Prof. Neven Jovanović izvijestio je prisutne o državnom natjecanju u znanju klasičnih jezika koje je održano u Zadru od 12 – 14. svibnja o. g. Natjecao se 61 učenik u 5 kategorija. Prof. Jovanović zahvalio je svima koji su pomogli u organizaciji i provedbi tog natjecanja. Na kraju je rekao da je dužnost predsjednika povjerenstva za natjecanje nespojiva s njegovim ostalim obvezama i zamolio Skupštinu da ga razrješi.

e) Kongres *Euroclassica* održat će se u Dubrovniku 2005. Prof. Jadranka Bagarić izvijestila je da je ona zadužena za organizaciju boravka sudionika kongresa, dok o sadržajnom dijelu brine prof.dr. Olja Perić. Naziv kongresa bit će *Patrimonium in manuscriptis conservatum*, a detalji o svemu moći će se pročitati u novom broju *Nuntius-a*.

f) Izvještaj blagajnika društva nalazi se u prilogu zapisniku.

g) Prof. Ivan Bekavac-Basić izvijestio je Skupštinu o pripremama koje se vrše kako bi *Nuntius* od glasila Društva postao časopis. Materijala i priloga ima dovoljno za 4 broja od po stotinjak stranica. Novi broj, koji će izaći kao dvobroj, bit će od idućeg tjedna dostupan na Internetu.

h) Prof. Baričević iz Rijeke izvijestio je Skupštinu o aktivnostima tog ogranka, osobito u pripremama za županijsko natjecanje. Izrazio je žaljenje što predsjednik ogranka, prof. Zurak, nije mogao doći jer nije na vrijeme dobio putni nalog. Prof. Nino Zubović izvijestio je Skupštinu o sudjelovanju hrvatskih učenika klasičnih gimnazija u natjecanju iz grčkog jezika koje je ove godine održano prvi put.

i) Predsjednica udruge *Circulus Latinus Zagrabienensis*, prof. Angela Crnobrnja, izvijestila je o radu i aktivnostima te nove udruge prilikom izlaganja na Simpoziju pa sad nije ponavljala već izloženo.

j) Prof. Marija Pustišek izvijestila je da Sud časti u razdoblju od prošle skupštine nije imao posla.

k) Prof. Vesna Lopina izjavila je u ime Nadzornog odbora da u pregledanim dokumentima i izvještajima UO nisu uočene nikakve nepravilnosti.

Ad 3. Prof. Milenko Lončar nadovezao se na izvještaj povjerenika HDKF-a i obavijestio prisutne da se pripreme za organizaciju ogranka bliže kraju i u ime kolega pozvao je predsjednika HDKF-a da prisustvuje njihovoj prvoj sjednici.

Prof. Bekavac-Basić još jednom je zahvalio organizatorima ovogodišnjeg državnog natjecanja u Zadru i obećao da će im biti poslana i pismena zahvala u ime društva. Također je rekao da se pojavila mogućnost da domaćin idućeg državnog natjecanja bude novogradiška gimnazija.

Ostavka prof. Nevena Jovanovića na mjesto predsjednika Državnog povjerenstva za natjecanje prihvaćena je i predlaže se da prof. Zdravka Martinić-Jerčić koordinira formiranje novog državnog povjerenstva.

Prof. Pezo zamolio je da se klasičari nastavljači koji uče 8 godina latinski odvoje od onih koji uče klasične jezike samo četiri godine.

Ad 4.

Dosadašnji članovi UO razriješeni su dužnosti.

Ad 5.

Na prijedlog radnog predsjedništva produljuje se mandat dosadašnjim članovima upravnih tijela HDKF-a, što je Skupština jednoglasno prihvatila.

Ad 6.

Prof. Vučemilović iz Pule ukazala je na problem koji ima njihova županija prilikom županijskih natjecanja s učenicima koji pohađaju škole za talijansku manjinu u kojima je jedini jezik talijanski. Problem je ispravljanje testova jer nijedan profesor klasičnih jezika ondje ne zna talijanski, pa se ti testovi ispravljaju pomoću prevoditelja koji su profesori talijanskog. Tako dolazi do problema, osobito jer ti učenici, navodno, često zauzimaju najbolja mjesta na natjecanju. To će rješavati novo Državno povjerenstvo za natjecanja.

Prof. Baričević požalio se na postupak za vrijeme državnog natjecanja, kad učeniku i mentoru nije bio omogućen uvid u test bez formalne pismene žalbe.

Prof. Salopek odgovorio je da povjerenstvo u dogovoru s prosvjetnim organima može koordinirati to pitanje.

Zapisničar:
Olga Horvat, prof.

Prilozi:

1. Izvještaj predsjednika HDKF-a
2. Izvještaj blagajnika HDKF-a

IZVJEŠĆE PREDSEDNIKA DRUŠTVA

Poštovani članovi,

Hrvatsko društvo klasičnih filologa u razdoblju od prošle skupštine koja je održana 14. prosinca 2002. radilo je kroz svoje odbore. Upravni odbor Društva održao je devet sjednica na kojima je raspravljao i donosio odluke. Također su radili i odbori za nastavu i natjecanje, a radio je i odbor za organizaciju *Euroclassica 2005* u Dubrovniku, te *Circulus Latinus Zagabiensis*.

Upravni odbor pratio je taj rad i na svakoj sjednici primao izvješća o radu odbora.

Da ne bi bilo ponavljanja u izvješćima, govorit ću samo o užoj djelatnosti Upravnog odbora.

Odbor je usvojio da se uz godišnju skupštinu održi simpozij o klasično-filološkoj djelatnosti u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1990. do danas, te da se radi na pripremi proslave 30. obljetnice osnutka HDKF-a i organizaciji simpozija povodom 500. obljetnice rođenja Antuna Vrančića. O tim akcijama obaviješteni su i članovi Društva na skupu nastavnika srednjih škola 20. rujna u Zagrebu.

Upravni je odbor također nastojao da aktivnosti Društva, a posebno predavanja i simpoziji, budu za što veći broj članova dostupni, te smo uspjeli da u suradnji sa Zavodom za školstvo naš ovogodišnji simpozij bude ujedno i jedan od seminara koji služe za usavršavanje nastavnika. Na tom planu treba raditi i ubuduće da Društvo daje znanstvene i stručne usluge Ministarstvu prosvjete i športa. To je na obostranu korist.

Također smo nastojali da u Zagrebu organiziramo i javna predavanja, te smo nastavili započetu suradnju iz protekle godine s *Knjižnicom Medveščak*, tribinu *Susreti s klasičarima*.

U lipnju su četvorica poznavatelja Platona govorila o *Platonu na početku trećeg milenija*. Bili su to: dr. Luka Boršić, dr. Jure Zovko, dr. Filip Grgić i prof. Petar Šegedin. Tribina je bila dobro posjećena, a prema mišljenju prisutnih slušatelja i uspješna. Kolege će nam ustupiti tekstove svojih referata i bit će objavljeni u biltenu *Nuntius*.

Sljedeća tribina bit će 4. prosinca 2003. u *Knjižnici Medveščak*, a govorit će naša članica prof. **Antica-Nada Čepulić** i prof. s Katoličkog bogoslovnog fakulteta **Tomislav Zdenko Tenšek** o sv. Grguru Nazijanskom – najvećem pjesniku među grčkim Ocima – koji je nosio nadimak «Kršćanski Demosten». Povod toj tribini je magistarski rad prof. Čepulić o Sv. Grguru Nazijanskom, jedinom grčkom pjesniku iz 4. st. Nadam se da su članovi iz Zagreba već dobili pozivnice. Za rad ove tribine dobili smo od Grada Zagreba 7000 kn.

Upravni je odbor donio odluku da se tiska Zbornik s prošlog simpozija posvećenog prof. Vratoviću. Nažalost jedan dio referenata nije na vrijeme dostavio svoje referate pa smo prisiljeni odgoditi tiskanje, no nadamo se da će Zbornik biti tiskan do proljeća kad ćemo proslaviti 30. obljetnicu osnutka HDKF-a. Moram

naglasiti da je za Zbornik prof. **Lada Tajčević** napisala studiju o prof. Vladimiru Vratoviću koja zaslužuje da bude posebno otisnuta. Poradit ćemo i na tome.

Društvo je tiskalo kratku bio-bibliografiju o prof. Vratoviću. Članovi koji je još nisu nabavili, a žele je imati u svojoj biblioteci mogu to po cijeni od 20 kuna.

Nuntius – glasilo HDKF-a je priređen za tisak i to dva broja po 100 stranica. Nadam se da ćete ga već sljedeći tjedan moći čitati na mreži, a bit će i tiskan jedan broj do Božića te ćete ga čitati o blagdanima i školskim praznicima. Zahvaljujući prof. **Olgi Perić** dobili smo predavanje profesora **Ezia Pellizera** za glasnik te ćemo tako i ubuduće nastojati da uz vijesti *Nuntius* ima nekoliko znanstvenih i stručnih članaka. Pozivamo sve članove na suradnju.

Što se tiče prijavljivanja predavanja, upozorio bih članove Društva da obavijest o organizaciji nekog skupa i poziv na suradnju nije samo formalni dopis već i osobni poziv svakome da se prijavi, jer sudjelovanje u akcijama društva nije rezervirano samo za pojedince, nego za sve koji hoće raditi.

O ostalim akcijama govorit će predsjednici odbora i povjerenstava.

S poštovanjem,
Ivan Bekavac Basić

HRVATSKO DRUŠTVO KLASIČNIH FILOLOGA
PHILOLOGORUM CLASSICORUM SOCIETAS CROATICA
SIMPOZIJ * SYMPOSIUM * ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ
KLASIČNO-FILOLOŠKA DJELATNOST U REPUBLICI HRVATSKOJ
u razdoblju od 1990. godine do danas

*Simpozij je posvećen dvojici uglednih članova i predsjednika Društva – sveuč. prof. u miru dr. sci. **Milivoju Sironiću** i prof. **Marijanu Bručiću**, dugogodišnjem profesoru i ravnatelju Klasične gimnazije u Zagrebu.*

Dvorana *Školske knjige*, Masarykova 28 Zagreb, Subota, 29. studenoga 2003.

u 9.30 sati

9.00 – 9.30 Dolazak sudionika i razgledavanje izložbe

9.30 – 9.40 Otvaranje skupa i pozdravi

Skup će u ime domaćina pozdraviti predsjednik uprave Školske knjige Ante Žužul

9,40 - 9,50 Vladimir VRATOVIĆ: Profesoru i kolegi s Odsjeka prof. dr. Milivoju Sironiću

9,50 – 10,00 Vesna LOPINA: Draga sjećanja

Predstavljanje klasičnih gimnazija

10,00 – 10,08 Anđelka Dukat: Klasična gimnazija u Zagrebu u posljednjem desetljeću

10,08 – 10,16 Zdravka Martinić-Jerčić: Nadbiskupska klasična gimnazija u Zagrebu

10,16 – 10,24 Tonči Maleš: Privatna klasična gimnazija, Zagreb

10,24 – 10,32 Angela Crnobrnja: Circulus Latinus Zagrabiensis

10,32 – 10, 45 Rezervirano vrijeme za predstavljanje ostalih klasičnih gimnazija, gimnazija, zdravstvenih i drugih škola u kojima se uče klasični jezici

10,45 – 10,55 Nastup učenika Klasične gimnazije u Zagrebu – Oplakivanje Hektora (voditelj: Kornelija Pavlić)

10,55 – 11,10 Nino ZUBOVIĆ: Apoxyomenos za filologe

11,10 -11,25 Milenko LONČAR: Dalmatinska poglavlja u kontekstu čitava *De administrando imperio*

Stanka 11,25 -11,40

11, 40 - 55 Luka BORŠIĆ: Uporaba klasičnih jezika na Institutu za filozofiju u Zagrebu

11,55 – 12,10 Josip KOLANOVIĆ: Izdavanje tekstova hrvatskog latiniteta – sadašnje stanje i problemi

12,10 – 12,25 Jadranka BAGARIĆ: Klasični jezici u Dubrovniku od 1990. do danas

12,25 -12,40 Pavao KNEZOVIC: Stanje latinskog jezika u Republici Bosni i Hercegovini

12,40 – 12,55 Bruno ĆURKO: Moderna tehnologija u nastavi latinskog jezika

12,55 -13,05 Zlatko VIDULIĆ: Iznenadjenja ne prestaju

13,05 - 13,15 Ivan BEKAVAC BASIĆ: Izdavačka djelatnost u području klasične filologije u Republici Hrvatskoj od 1990. do 2003.

Rasprava 13,15 –13,25

MILIVOJ SIRONIĆ

Professor emeritus

Profesoru **Milivoju Sironić** Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu dodijelio je počasnu titulu **Professor emeritus** u Zagrebu 11. ožujka 2002. godine i tom je prigodom objavljena brošura Milivoj Sironić, professor emeritus Facultatis Philosophiae Universitatis Studiorum Zagrabiensis kao prvi svezak FF presa u seriji Posebna izdanja. Knjigu je priredila prof. dr. sc. **Olga Perić**. Na simpoziju HDKF-a posvećenom prof. Sironiću i prof. Bručiću, prof. Olga Perić predstavila nam je tu knjigu i iz nje pročitala tekst koji je ujedno bio i prijedlog odsjeka Klasične filologije Fakultetskom vijeću da se profesor dr. Milivoju Sironiću dodijeli počasno zvanje professor emeritus.

Ovdje prenosimo cjeloviti tekst Prijedloga koji je sastavila prof. dr. sc. Olga Perić u prosincu 2000. kao Pročelnica Odsjeka za Klasičnu filologiju.

Dr. sc. Milivoj Sironić, redoviti sveučilišni profesor u miru, višegodišnji predstojnik katedre za grčki jezik i književnost Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, svojim je znanstvenim radom obilježio pola stoljeća hrvatske grecistike. Osim intenzivne djelatnosti u matičnoj struci obavljao je i niz dužnosti na Fakultetu, uključujući i one najviše. Bio je predsjednik Hrvatskoga društva klasičnih filologa, urednik za hrvatsku časopisa «Živa antika», sudjelovao na brojnim znanstvenim skupovima, ne samo kao predavač, nego vrlo često i kao član organizacijskog odbora. Na Filozofskome fakultetu radio je kao nastavnik punu 41 godinu.

Milivoj Sironić rodio se 1915. u selu Trvižu kraj Pazina. Kao dječak prešao je 1927. ilegalno granicu i došao u Zagreb, gdje je bio smješten u istarskome internatu. Pohadao je klasičnu gimnaziju, na kojoj je maturirao 1935., i iste godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu upisao klasičnu filologiju. Diplomirao je 1939. Budući da je imao talijansko državljanstvo, nije se mogao zaposliti u državnoj službi, pa je isprva radio kao profesor klasičnih jezika na franjevačkoj klasičnoj gimnaziji s pravom javnosti u Varaždinu. Godine 1942., na prijedlog profesora Nikole Majnarića, izabran je za asistenta na Odsjeku za klasičnu filologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, gdje je proveo sav svoj radni vijek – do umirovljenja 1983. Doktorirao je 1954. tezom *Kritičko-egzegetički prilozi Aristotelovom 'Ustavu atenskom'*, a habilitirao 1958. radnjom *Esopska basna u Dositejevu Zborniku basana* i predavanjem *Euripidove tragedije kao ogledalo društvenih i političkih prilika njegova vremena*. Za docenta je izabran 1959., a sljedeće je godine, nakon odlaska profesora Majnarića u mirovinu, preuzeo predstojništvo Katedre za grčki jezik i književnost. Izvanredni profesor postao je 1964., a 1970. redoviti.

Profesor Sironić obnašao je različite dužnosti na Fakultetu, ali i izvan njega. Od 1965. do 1967. bio je predstojnik fakultetskoga sindikata; od 1967. do 1968. predsjednik Savjeta od 1968. do 1970. prodekan; od 1974. do 1978. (u dva mandata) dekan; u nekoliko navrata bio je pročelnik odsjeka za klasičnu filologiju. Od izvanfakultetskih obveza spominjemo njegovo predsjedništvo u Studentskom kreditnom fondu (1959. – 1961.) i istovjetnu dužnost u Upravnom odboru Studoma

(1960. – 1965.). Njegovo nesebično zauzimanje za to da se poboljšaju uvjeti studiranja donijelo mu je i priznanje studentske organizacije, tako da je 1976. izabran za doživotnoga počasnog člana Saveza studenata hrvatske. Dvaput je odlikovan državnim odlikovanjima: 1978. ordenom rada s crvenom zastavom i 1997. Ordenom reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića.

U znanstvenom radu profesora Sironića posebno je važan dio povezan s imenom velikoga basnopisca Ezopa. Svoj specijalistički interes očitovao je ponajprije prijevodom cjelokupnoga zbornika Ezopovih basana (Zagreb, 1951.), koji se otada – što u izboru, što u integralnoj verziji – pojavio u desetak izdanja, uključujući i sekundarni prijevod na albanski jezik. U nekoliko se opsežnih rasprava pozabavio komparativnom dimenzijom Ezopove ostavštine, poglavito prevodilačkim postupkom Dositeja Obradovića.

Od velike tragičke trijade Sironić se najdulje i najsustavnije bavio Euripidom. Na tragu interesa koji je pokazao već u svojem habilitacijskom predavanju u nizu pojedinačnih interpretacija obradio je nekoliko Euripidovih drama: *Kiklopa*, *Medeju*, *Hipolita*, *Alektidu*, *Herakla*, *Hekabu*, *Pribjegarke*, *Trojanke*. Mnogo je filološke pozornosti posvetio i Euripidovu žestoku kritičaru – komediografu Aristofanu, analizirajući neposredni društveni kontekst njegovih *Aharnjana*, *Oblaka* i *Vitezova*. Brojne je rasprave posvetio pjesnicima klasičnoga razdoblja (Sapfa, Alkej, Anakreont, Mimnermo, Solon, Teognid, Arhiloh).

Povijest arhajskog i klasičnog razdoblja grčke književnosti (u knjizi *Povijest svjetske književnosti II*, Zagreb, 1977.) sinteza je Sironićeva bavljenja antičkom književnošću, u kojoj se očituje bogata erudicija autorova i faktografija visoka stupnja. Ta je knjiga i danas temeljna povijest grčke književnosti napisana na hrvatskom jeziku i nezaobilazan sveučilišni udžbenik. No, profesor Sironić i dalje neumorno istražuje i analizira omiljene mu grčke autore, te je nakon gotovo dvadeset godina (1995.) objavio *Rasprave o helenskoj književnosti*, koje su i klasični filolozi i književni kritičari veoma visoko ocijenili.

Visoka stručnost i akribičnost očituje se i u prevodilačkome i redaktorskome radu profesora Sironića. Zahvaljujući njemu mnogi važni grčki autori (npr. Platon, predsokratovci) sačuvali su u prijevodu, prema riječima kritike, «blještavu oštrinu sokratske dijalektike i svjež sjaj pjesničke diktije».

Stoga, predlažući da se profesoru Milivoju Sironiću dodijeli naslov professor emeritus, ističemo da je svojim dugogodišnjim znanstvenim i stručnim radom obilježio hrvatsku grecistiku, a u aktivnosti u sveučilišni i fakultetski život unosi sav svoj životni entuzijizam i odgovornost te time ostavio neizbrisiv trag na našem Fakultetu.

Zagreb, prosinca 2000.

Prof. dr. sc. Olga Perić
Pročelnica Odsjeka
Za klasičnu filologiju

Vesna LOPINA
Zagreb

DRAGA SJEĆANJA

Neobično mi je drago što se mogu s nekoliko riječi uključiti u ovu proslavu. Radi se, naime, o osobi s kojom me dugi niz godina veže iskreno prijateljstvo koje nikad ničim nije bilo pomućeno.

Upoznali smo se kad sam se davne i daleke 1948. godine pojavila kao bruošu u Klasičkom seminaru u staroj zgradi Filozofskog fakulteta na Kazališnom trgu. Marijan Bručić i njegov nerazdvojni kolega i prijatelj Vladimir Vratović bili su tada studenti treće godine klasične filologije, no kako nas je na sve četiri godine studija bilo ukupno dvanaest, sva smo predavanja slušali zajedno, puno se družili i bili zapravo kao jedna velika obitelj. Glavne su osobe bili upravo njih dvojica. Sprijateljili su se još u nižim razredima gimnazije i, premda različiti po temperamentu, izvrsno su se nadopunjavali te stvarali prekrasnu atmosferu u seminaru. Uvijek dobro raspoloženi, spremni pomoći nama mlađima, ozbiljni i zainteresirani na predavanjima, ali isto tako spremni na šale i "huncutarije" pod odmorima i u slobodno vrijeme. Marijan je bio susretljiv, duhovit i staložen, a Vlado razgovorljiv, živahan i razigran. Bili su vrlo popularni i cijenjeni na cijelom fakultetu. Marijan nam je bio demonstrator i nikada mu ništa nije bilo teško, sve smo ga mogli pitati, uvijek je bio beskrajno strpljiv i ljubezan, uvijek svakomu pri ruci.

Obojica su se amaterski bavili i glumom pa smo uživali gledajući ih u predstavama koje su bile izvrsne jer su se s velikim žarom uživljavali u pojedine likove. Marijan je uz to još studirao i pjevanje kod profesora Zlatka Šira pa je njegov krasni tenor često odzvanjao na našim zajedničkim proslavama.

Nikada neću zaboraviti Marijanovo ogledno predavanje u jednom od razreda Klasične gimnazije. Tema je bila bestematski aorist u grčkom jeziku, a on je nastupio bez ikakve treme, tako znački i suvereno da nas je sve oduševio. Bili smo jako sretni i zadovoljni kad je ubrzo nakon diplome dobio mjesto na Klasičnoj gimnaziji. Kako sam se kao student bavila instrukcijama, dolazila bih s vremena na vrijeme u školu da se raspitam za svoje učenike pa bismo se tu znali susresti i srdačno popričati. Odmah je u školi postao omiljen jer je znao učenike oduševiti za latinski i grčki jezik prenoseći im znanje na zanimljiv i zabavan način, unoseći čitavoga sebe u taj posao. Tu je profesor Bručić prihvatio geslo svoga starijeg kolege, našeg nezaboravnog profesora Dionizija Sabadoša, "SI VIS AMARI, AMA" (ako želiš biti voljen, voli), geslo pod kojim se danas i održava ova proslava.

Nakon nekoliko godina rada u školi profesoru se Bručiću pružila prilika da iskuša i svoje nesumnjivo velike umjetničke sposobnosti pa je prihvatio ponudu iz Osijeka i postao tamo prvak Opere. To su za njega sasvim sigurno bile godine velikog zadovoljstva i novih uspjeha i priznanja, potvrđenih i u čestim gostovanjima Osječke opere ne samo u zemlji nego i u inozemstvu. No on je i tada ostao kakav je

uvijek bio, skroman, jednostavan i komunikativan pa je svugdje stjecao simpatije. U to sam vrijeme samo posredno slušala o njemu uvijek se radujući dobrim vijestima. Bila sam tada izvan radnog odnosa i posvetila se obitelji i djeci, ali sam 1970. godine s oduševljenjem prihvatila mjesto na Klasičnoj gimnaziji i bila vrlo ugodno iznenađena kad sam saznala da se onamo u isto vrijeme vratio i profesor Bručić. Radovala sam se što ćemo se opet družiti, što ću imati u blizini pouzdanog kolegu i prijatelja kojega uvijek mogu pitati za savjet i zamoliti za pomoć te (pro)diskutirati s njim o stručnim problemima. On je još neko vrijeme ostao vezan i uz Osječku operu pa je gotovo svakog vikenda putovao onamo, ali se odmah punim srcem uključio u sve školske aktivnosti i nikad se na njemu nije primijetio ni tračak umora od te dodatne djelatnosti: očito ga je i jedno i drugo veselilo i ispunjavalo zadovoljstvom. Te prve godine odlazila sam često na satove profesora Sabadoša, Zmajlovića i Bručića i tu sam promatrajući njihov način rada s učenicima jako mnogo naučila. Sva su trojica bili izvrsni profesori, ali su se u mnogo čemu razlikovali, a meni je baš to uspoređivanje njihovih metoda rada vrlo koristilo. U zbornici smo oboje bili krasno prihvaćeni. Bilo je tu još i profesora koji su nama predavali pa smo se osjećali počašćenima što možemo raditi s njima kao kolege.

Nezaboravna su bila naša druženja povodom pojedinih praznika kad bi nas profesori Sabadoš i Bručić – oba duhoviti veseljac – iznenadili pjevanjem šaljivog "Vrapca" u stihovima. Tu bi svatko od nas dobio kakvu dobronamjernu kritiku ili opasku koja bi izazvala salve smijeha.

Godine su se međutim kotrljale – činilo se sve brže i brže, starija generacija profesora odlazila je u mirovinu, bilo je i odlazaka "kud za vazda gre se", a nekako je samo po sebi postalo uobičajeno da oproštajni govor održi upravo profesor Bručić koji je to uvijek činio s puno ljubavi i dostojanstva.

Moram spomenuti i maturalna putovanja u Grčku koja je redovito vodio profesor Bručić, a uspješno organizirao profesor Pavle Jurković. Obično smo putovali s nekoliko autobusa i morali smo strogo paziti da profesor Bručić provede podjednako vremena u svakome od njih jer nitko nije htio ostati prikraćen za dio priče. A on, samozatajan kakav već jest, rado je ponavljao sve što je trebalo reći i činio je to svaki put s takvim zanosom i tako interesantno da će se svi klasičari toga sigurno sjećati čitavog života. Bila sam s njime tamo desetak puta i uvijek s ushićenjem doživjela nešto novo. Kako smo samo bili ponosni kad bismo se našli u kazalištu u Epidauru gdje su ostali vodiči obično trgali listić papira ili bacali novčić na tlo da pokažu kako je izvrsna akustika, a naš bi profesor Bručić stao posred orhestre i zapjevao ariju iz opere "Ero s onoga svijeta". Zaglušan pljesak svih koji bi se toga časa tamo zatekli iskazivao je istinsko oduševljenje.

U Klasičnoj gimnaziji godinama je renomiranu dramsku grupu predano i požrtvovno vodila profesorica Đurica Vinja. Uz Dan škole izvodila se upravo ovdje u kazalištu "Gavella" jedna od starogrčkih tragedija. Gledalište je uvijek bilo prepuno, uspjeh redovito velik, a kritike u novinama pohvalne. Kad je profesorica Vinja otišla u mirovinu i dramsku je grupu preuzeo profesor Bručić koji je kao "kazališni čovjek" imao bogato iskustvo. Promijenio je, doduše, koncepciju, pa su se u njegovo vrijeme umjesto starogrčkih tragedija kao ugodna novost igrale starorimske komedije (to je u njemu živnuo onaj neuništivi zagorski smisao za šalu).

Bile su vrlo dobro prihvaćene i jednako uspješne, no samo su izvođači znali koliko je truda i dodatnih sati rada bilo uloženo da se do tog uspjeha i dođe.

Kad se na Klasičnu gimnaziju dignula hajka kao na elitističku buržoasku tvorevinu, profesor Bručić se uz svesrdnu podršku profesora Vratovića lavovski uhvatio u koštac s dobro poznatim dr. Stipom Šuvarom (koji ga je, usput budi rečeno, ovih dana u "Večernjem listu" proglasio pokojnim na opću konsternaciju bivših klasičara) i uspio sačuvati naše programe latinskog i grčkog jezika. Trpali su nas, doduše, u kojekakve pedagoške i jezične centre, ali smo, zahvaljujući ponajviše profesoru Bručiću, ostajali unutar njih bar kao "klasični turnus" kojemu je on bio voditelj. S ostvarenjem države Hrvatske vratila se opet naša dobra stara Klasična gimnazija i njezin je ravnatelj do svog odlaska u mirovinu bio profesor Bručić. Boljeg pretpostavljenoga nitko ne bi mogao poželjeti: pravedan, ali blag, pun razumijevanja za svakoga, a ne tražeći nikada ništa za sebe, promišljen i mudar, ali nenametljiv, izvrstan organizator, pružao je uvijek svima dobar primjer pa je bilo lako surađivati s njim.

Jedan je književnik napisao lijepu misao: "Imaš li jednog jedinog čovjeka u kojega se možeš pouzdati, steći ćeš pouzdanje i u druge ljude." Mislim da je naš današnji slavljениk upravo takav čovjek koji je svojim kvalitetama stekao velik broj poštovatelja u širokom krugu prijatelja, kolega i poznanika, a da ne spominjem generacije i generacije učenika Klasične gimnazije kojima je postao idol, najdraži profesor, prijatelj i savjetnik.

Ne smijem vas zamarati predugim govorom, a čini mi se da toliko toga nisam rekla što bi bilo vrijedno znati i što bi još bolje osvijetlilo njegov lik.

Poželimo mu, dakle, da još dugo bude predsjednikom našeg Društva zagrebačke Klasične gimnazije pa da se i dalje možemo družiti s njime u našem klubu.

Vladimir VRATOVIĆ

Zagreb

NEKOLIKO RIJEČI PRIJATELJU

Mariano Bručić dicatum

Meni je lijepa čast pala u dio, da kažem nekoliko riječi odanosti i poštovanja Marijanu Bručiću, s kojim me prisno prijateljstvo vezuje već više od šezdeset godina.

Izvršno su organizatori ovoga skupa kao motto uzeli Senekinu sentenciju "Si vis amari, ama!". Jer ona u punom smislu sažimlje cjelovitost Bručićeva poimanja svijeta, njegovu svesrdnu ljudskost.

Anima candida – bio je već od dječastva i mladenaštva, uvijek poštenjačina, iskren, otvoren. Od dječaste dobi kad smo nemilice nabijali loptu: i običnu gumenu, i krpenjaču, i rjeđe pravu nogometnu, bilo u njegovu vrtu kuće nasuprot pivovari u Ilici, na pijesku ili na travi među stablima jabuka, ili na zemljanim površinama ili dijelovima ulica uz Ilicu, ili na Ilici samoj, ili u Jelenovcu. Bio je takav i kad smo se kao mladići zabavljali u društvu, bučno se veselili, voljeli i ljubili cure, pjevali u školskom oktetu, ili, osobito za studija, amaterski glumili u tzv. Domu kulture.

I dok smo studirali – klasičnu filologiju u zgradi rektorata na Kazališnom trgu – nismo samo temeljito učili i vodili žustre međusobne rasprave književne, političke, jezične i športske, mnogo čitali, vrlo često išli i kazalište, nego smo se i lijepo u društvima sastajali, zabavljali se i ponovo pjevali i pjevali, nerijetko lumpali, pa i noću gotovo do zore, uz ples i neizmjerne šale i viceve, razdragani, ali nikad raspojasani.

Marijan nije u to doba samo s nama pjevao na veselicama, nego je i ponešto učio pjevanje. Nastupao je i u tzv. Operi u sobi /nedavno joj je proslavljena 50. obljetnica postojanja/, bio jednim od pjevačkih stupova njezinih.

Nakon diplome, oko god. 1951., razišli smo se i otišli svaki na svoju stranu. Bručić je postao profesor latinskoga jezika i grčkoga jezika na Klasičnoj gimnaziji zagrebačkoj. Poslije nekoliko godina njegova ljubav prema pjevanju odvučla ga je 1961. u Osijek, gdje je proveo punih deset godina, ostvarivši sjajnu karijeru opernoga i operetnog tenora. God. 1972. vratio se u Zagreb na Klasičnu gimnaziju, predavajući redovito latinski i grčki, a gostujući samo povremeno kao pjevač u Osijeku.

U tim je desetljećima bio naš Bručić u tri razdoblja direktor: najprije 3 godine direktor (1975. – 1978.), pa 12 godina voditelj klasičnog turnusa (1978. – 1990.), te opet 3 godine (1990. – 1993.) direktor Klasične gimnazije. Mučne je borbe morao tada voditi, usred nemilih reforma školstva, koje su bile formalističke i materijalističke, antiestetičke i nedovoljno stručne, dakle antihumane i antihrvatske. Te su reforme ugrožavale ne samo opstojnost klasičnih gimnazija (i svih gimnazija!) nego i istinski udio latinskog i grčkog jezika u nastavi. U toj borbi Bručić je uspio

očuvati nit, makar i tanku, klasične gimnazije i latinski i grčki kao nastavne predmete. I to mu je povijesna zasluga.

Kakav je Bručić bio kao profesor? Savjestan i temeljit, ali i nadahnut, estetski produhovljen, strog, ali i blizak đacima, otvarajući u njima povjerenje i prema sebi i prema klasičnim jezicima i cjelovitosti antičke kulture što ih je s ljubavlju predavao. Jednodušan je to sud i njegovih kolega i njegovih đaka, onda i danas, kad se kao zreli ljudi i stručnjaci sjećaju svojih školskih dana. I zato ga svi vole, jučer i danas!

Da ništa drugo nismo u Hrvatskoj ostvarili nego ono što je zasadio Marijan Bručić na polju klasičnih jezika i hrvatskoga školstva u cjelini i sve ono što su u život ponijele stotine njegovih gojenaca, zaslužili bismo da nas prime u – Europsku uniju!

Profesor i direktor, pjevač i glumac, zaljubljenik u život i uzor mladima, Bručić je do kraja ispunio u sebi svojstva Čovjeka, udružujući na sretan način ona tri zlatna pravila: voljeti svoj posao, voljeti ljude i ne biti nikome jalan.

Neka ti dobri Bog, Marijane, dade još godine zdrava života!

Vivas feliciter, amice!

SURADNJA I NATJECANJA

Koraljka CRNKOVIĆ

Privatna klasična gimnazija, Zagreb

VAŽNOST SURADNJE HRVATSKA-GRČKA

Tradicija klasičnih jezika u Hrvatskoj veoma je važna, a traje već gotovo četiri stoljeća. Ovaj se mjesec proslavlja 395. godišnjica najstarije Klasične gimnazije. Budući da je crkva tada imala najjače gimnazije u Hrvatskoj, Klasična gimnazija je osnovana prije 400 godina kao Isusovačka gimnazija, s programom koji se temeljio na sintezi klasične naobrazbe i kršćanskim moralnim načelima. Od svoga osnutka je škola neprekinuto djelovala, prolazila brojne reforme, njegujući tradiciju klasičnih jezika, osobito grčkog jezika i civilizacije. Od 18. stoljeća je Klasična gimnazija državna škola. Danas ona ima 550 učenika. Reformom školstva prije 30 godina pokušalo se ukinuti klasične jezike, no na sreću i politička je vlast shvatila važnost klasične naobrazbe u obrazovanju mladih, te je danas učenje latinskog i grčkog jezika nepobitno. Danas u Hrvatskoj postoji 12 gimnazija u kojima se uče klasični jezici, u Osijeku, Zagrebu, Rijeci, Pazinu, Splitu i Sinju. Samo u Zagrebu oko 1200 učenika uče klasične jezike (Zagreb ima oko milijun stanovnika) U Zagrebu postoje 3 klasične gimnazije: Klasična gimnazija, Privatna klasična gimnazija te Nadbiskupska klasična gimnazija.

Nadbiskupska klasična gimnazija osnovana je kao crkveno sjemenište 1927 g. Od početka drugog svjetskog rata do 1991 g. je zabranjena i povučena u okvire Crkve. Reformom školstva 1991 g. je otvorena za javnost. Danas ona ima oko 400 učenika, a djeluje kao vjerska škola pod upravom Ministarstva prosvjete.

Privatna klasična gimnazija (u kojoj radim) je osnovana 1996. godine na inicijativu prof. Zlatka Šešelja. Škola je osnovana uz financijsku pomoć Soros fondacije u iznosu od 30 000 \$. Zakon dozvoljava osnivanje privatnih škola, ali one moraju djelovati kao neprofitne organizacije (za razliku od škola koje održavaju npr. tečajeve informatike i tečajeve stranih jezika, koje mogu biti profitabilne organizacije). Tadašnja vlast u Hrvatskoj nije ometala osnivanje škole, no nije davala nikakvu potporu. Ista je situacija i danas. Škola nema nikakvu financijsku potporu, već se financira isključivo od mjesečne školarine učenika. Kad je osnovana, škola je imala 31 učenika u dva razreda. U samom početku škola je bila smještena u maloj privatnoj kući (uz mjesečnu rentu od 4,600 \$.) Naravno, najveći problem s kojim se susrećemo od samog početka do danas su financije. Danas škola ima svoju zgradu na 3 kata. Škola ima 160 učenika, po dva odjeljenja u svakoj generaciji. U razredu ima po 20 učenika, a nastava stranih jezika i klasičnih jezika organizirana je po grupama. Svake godine primamo 40 novih učenika, a interes je sve veći. Od ostalih škola se razlikujemo i samom organizacijom nastave i drugačijim načinom rada s učenicima. Ove godine imamo već treću generaciju maturanata.

Mjesečna školarina u Privatnoj klasičnoj gimnaziji je 200 \$ mjesečno (za usporedbu Prva privatna gimnazija ima mjesečnu školarinu od 400 \$.) Škola ima neke manje donacije, no to je minimalan izvor prihoda. Mjesečna plaća profesora iznosi oko 500 \$ mjesečno. Promjenom gospodarske situacije u Hrvatskoj, banke su počele nuditi bolje uvjete kredita. Tako je Privatna klasična gimnazija dobila kredit od 1.400 000 EURA na 13 godina s kamatom od 6,5 %. Time je omogućeno da kupimo vlastiti prostor u kojemu djelujemo.

Hrvatski obrazovni ciklus sastoji se od 8 + 4 godine. Hrvatsko školstvo nema liceja, već samo osnovnu školu od 8 godina i 4 godine gimnazije. U hrvatskim školama je učenje grčkog jezika rašireno samo u takozvanim klasičnim školama ili klasičnim odjeljenjima. Danas postoji 8 osnovnih škola u kojima se uči grčki jezik i 12 gimnazija (na području Zagreba je 6 osnovnih škola i 3 gimnazije) Grčki se jezik uči u 7 i 8 razredu (zadnja dva razreda) osnovne škole, dakle djeca ga počinju učiti s 13 god. Grčki se jezik uči kao izborni predmet, tj samo u odjeljenjima klasičnog usmjerenja. Na tom početnom stadiju učenja grčkog učenici uče mitologiju i gramatiku, te samo početno snalaženje na tekstovima. Cilj je da učenici dobiju okvirno znanje iz grčke mitologije i povijesti, i uglavnom savladaju osnove gramatike, kako bi se mogli snalaziti na grčkim tekstovima. Ukoliko žele mogu nastaviti učenje grčkog u gimnaziji.

Tijekom 4 godine gimnazije učenici (u nastavku učenja grčkog) čitaju tekstove klasičnih grčkih autora. Čitaju se Ksenofont i novozavjetni tekstovi (1 razred), Homer i Liričari te Herodot (2 razred), tragedija i Demosten (3 razred), te filozofski tekstovi Aristotela i Platona, i Tukidid (4 razred). Tako učenici dobiju uvid u grčku književnost. U Hrvatskoj smo odabrali metodu podučavanja više autora s manje tekstova, da bismo dobili širinu klasičnog obrazovanja. Zbog malog broja sati grčkog u školama (3 sata u osnovnoj i 3 sata u gimnaziji), uspijemo samo čitati tekstove. Većinu sati nastave učenici uče prevoditi tekstove, dakle radi se na originalnim tekstovima (bez prijevoda), a preostalo vrijeme razgovaramo s njima o ideji teksta, i iz teksta promatramo ondašnji život, kulturu i povijest Grka. Povijest Grčke učenici uče posebno tijekom 2 godine nastave povijesti. Samo radi usporedbe istaknula bih da u Grčkoj učenici počinju učiti starogrčki u gimnaziji sa 5 ili 6 sati tjedne nastave, dok se u liceju grčki uči 6 sati, odnosno 7 u klasičnoj gimnaziji. Studij klasičnih jezika koncipiran je u 4 godine. Osim učenika koji su učili klasične jezike u školi, studij grčkog jezika mogu upisati i studenti koji nisu učili grčki u školi. Tijekom studija starogrčkog, studenti se susreću s novogrčkim jezikom samo u dva semestra, dok sam studij novogrčkog za sada ne postoji, ali se nadam da će se u skoroj budućnosti uvesti i studij neohelenistike.

Zaključujući ovo izlaganje istaknula bih da se u Hrvatskoj veoma njeguje antička civilizacija. Tijekom svog školovanja, svi učenici uče antičku povijest jedan semestar u osnovnoj i dva semestra u srednjoj školi. Antička je kultura uklopljena i u nastavu književnosti i povijesti umjetnosti. Vrlo su česta maturalna putovanja učenika u Grčku, na kojima učenici upoznaju antičku grčku civilizaciju, ali i moderan život Grčke. U programu nastave u Klasičnim gimnazijama učenici završnih razreda odlaze na studijsko putovanje u Grčku, upotpunjujući i zaokružujući tako svoje znanje što su ga godinama stjecali. Ta su putovanja mogućnost i ostaloj djeci koji nisu učili klasične jezike, da se susretnu s antičkom

kulturom i shvate ju kao temelj naše današnje civilizacije. Učenici Hrvatske već godinama sudjeluju na ljetnim seminarima grčke kulture u Anavyssosu i na Hiosu u organizaciji Euroclassica. Premda u Hrvatskoj ne postoji studij neogrecistike, već studenti uče novogrčki 2 semestra u sklopu studija starogrčkog, hrvatska je članica društva Neohelenista. Interes za novogrčki posljednjih godina sve više raste. Već godinu dana u Klasičnoj gimnaziji novogrčki fakultativno uči dvadesetak učenika. U školi stranih jezika na Fakultetu u Zagrebu novogrčki se uči već dvije godine, a interes je sve veći. Upravo zbog svega ovoga, u cilju produbljivanja poznavanja antičke kulture i civilizacije, ali i zbog širenja interesa za grčkim jezikom i upoznavanja Hrvatske sa grčkom kulturom, kako antičkom tako i modernom, potrebna je suradnja Grčke i Hrvatske. Bila bi potrebna suradnja grčkih škola sa školama u Hrvatskoj u kojima se uče klasični jezici, te razmjena učenika i profesora, kako bi se međusobno upoznali, te upoznali tradiciju antičke civilizacije u Grčkoj i Hrvatskoj. Isto tako se nadam da će u skoroj budućnosti u Hrvatskoj biti osnovan Balkanološki institut i Katedra za neohelenizam.

Svjesni smo činjenice da je Grčka kolijevka civilizacije i temelj modernog svijeta. Upravo je Grčka sve češće destinacija hrvatskih turista. Svake godine tisuće učenika odlaze na studijska putovanja. Također sa zadovoljstvom ističem da se i Grčka počela otvarati prema Hrvatskoj. Već su neke turističke organizacije odabrale Hrvatsku kao svoju destinaciju, ne samo radi ljepota naše zemlje, osobito Jadranske obale, već i zbog njezine antičke prošlosti o kojoj svjedoče brojni lokaliteti. Grčki su doseljenici iz Male Azije i ostalih dijelova Grčke putujući prema sjeveru osnovali brojne kolonije na Siciliji, i na Jadranskoj obali. U to su doba osnovani brojni hrvatski otoci i gradovi kao što su Korčula, Mljet, Hvar, Split, Trogir, Osor i dr. I danas na tim područjima možemo naći dokaze postojanja antičke civilizacije i kulture. No to je već predmet jedne druge rasprave.

Upravo zbog svega ovoga, željela bih istaknuti kako je važno da se učvršćuje i jača veza Hrvatske i Grčke, te da se jača i širi prijateljstvo i suradnja naših dviju zemalja.

NAPOMENA: Govor je održan u lipnju 2002.g u Ateni, na konferenciji: "Razvoj privatnog školstva i budućnost Grčke u školstvu europskih zemalja", u organizaciji Ministarstva Vanjskih poslova Republike Grčke.

Nino ZUBOVIĆ

Filozofski fakultet, Zagreb

MEĐUNARODNO NATJECANJE U STAROGRČKOME

U nedjelju 16. veljače 2003. u zgradi zagrebačke *Privatne klasične gimnazije* u Harambašićevoj održano je međunarodno natjecanje u poznavanju starogrčkoga jezika. Krovni su mu organizatori grčka *Udruga za popularizaciju grčkoga jezika* i grčko *Društvo klasičnih filologa* uz suglasnost njihova Ministarstva prosvjete, pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Stefanopulosa te uz potporu parlamenta. S početkom u 11 sati rješavanju zadataka pristupilo je osamnaestoro hrvatskih gimnazijalaca te istodobno njihovi vršnjaci u Ateni, Pireju te u još tridesetak gradova diljem Grčke. Sudjelovali su također učenici iz Bugarske, Gruzije, Njemačke, Italije, Španjolske i Belgije. Svi oni su tako ponovno prizvali u pamet onu drevnu Platonovu prisposobu o Grcima što su se, poput žaba oko bare, raspršili po obalama Sredozemlja (Phaid. 109b2).

Unatoč vrlo kratkom roku za pripremu toga događaja, polet i djelotvorna predanost kolegice Koraljke Crnković te ad hoc *mobiliziranih* članova našega Društva ipak su omogućili uspješnu provedbu samoga natjecanja. Zadatke su, prema unaprijed zadanim propozicijama, sastavili i ispravili Dubravka Matković i Voljena Vuković (rečenice), te Damir Salopek (Platon) i Nino Zubović (Sofoklo i diktat). Ustupivši prostor, znatan je doprinos ukupnoj organizaciji dala i zagrebačka *Privatna klasična gimnazija*. Njezinim je profesorima klasičnih jezika te ravnatelju Šešelju naše Društvo posebno zahvalno što su svoju nedjelju bili odlučili posvetiti dobrobiti danas sve ugroženijega i (ne samo u nas) na raritet svedenoga grčkog jezika.

Ukratko, natjecanju je pristupilo osamnaestoro učenika iz sljedećih gimnazija:

- Nadbiskupijska klasična gimnazija Don Frane Bulića iz Splita
- Pazinski kolegij – Klasična gimnazija iz Pazina
- Nadbiskupska klasična gimnazija iz Zagreba
- Isusovačka klasična gimnazija iz Osijeka
- Klasična gimnazija iz Zagreba
- Franjevačka klasična gimnazija iz Sinja
- Privatna klasična gimnazija iz Zagreba

Pobjednik je Ivica Lovrić iz Splita s 59 od mogućih 100 bodova. Čestitamo i njegovu profesoru Josipu Dukiću. Drugi je Hrvoje Sunara iz iste škole (44/100), a treći Davor Pavičić iz Pazina (40/100).

U pratnji kolegice Crnković prvoplasirani će Ivica Lovrić, zajedno s pobjednicima iz navedenih zemalja sudionica, primiti iz ruku grčkoga predsjednika Stefanopulosa nagradu u petak 4. travnja u Ateni. Kolegica Crnković će u subotu i nedjelju kao gost grčke državne televizije i radija imati priliku reći pokoju o nastavi klasičnih jezika i aktivnostima klasičnih filologa u našoj domovini.

Više o samom natjecanju može se doznati na Internetu www.odeg.gr.

Zadaci

A

Platon, Protagora, 318 D-E

(Diktat 25 bodova te prijevod dodatnih 25 bodova)

Καὶ ὁ Πρωταγόρας ἐμοῦ ταῦτα ἀκούσας, Σὺ τε καλῶς ἐρωτᾷς, ἔφη,
ὦ Σώκρατες, καὶ ἐγὼ τοῖς καλῶς ἐρωτῶσι χαίρω ἀποκρινόμενος. Ἴπποκράτης γὰρ
παρ' ἐμὲ ἀφικόμενος οὐ πείσεται ἄπερ ἂν ἔπαθεν
ἄλλῳ τῷ συγγενόμενος τῶν σοφιστῶν. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι λωβῶνται
τοὺς νέους· τὰς γὰρ τέχνας αὐτοὺς πεφευγότας ἄκοντας πάλιν αὖ
ἄγοντες ἐμβάλλουσιν εἰς τέχνας, λογισμούς τε καὶ ἀστρονομίαν καὶ γεωμετρίαν
καὶ μουσικὴν διδάσκοντες. παρὰ δ' ἐμὲ ἀφικόμενος
μαθήσεται οὐ περὶ ἄλλου τοῦ ἢ περὶ οὗ ἤκει.

B

Sofoklo, Antigona 734-742 (25 bodova)

KR. Πῶλις γὰρ ἡμῖν ἀμέχρη τᾶσσειν ἐρεῖ,
AI. Ὅρᾷς τὸδ' ὡς εἴρηκας ὡς ἄγαν νέος;
KR. Ἄλλῳ γὰρ ἢ 'μοὶ χρεὴ με τῆσδ' ἄρχειν χθονός;
AI. Πῶλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἐνός.
KR. Οὐ τοῦ κρατοῦντος ἡ πῶλις νομίζεται;
AI. Καλῶς ἐρήμης γ' ἂν σὺ γῆς ἄρχοις μόνος.
KR. Ὅδ', ὡς εἶδικε, τῆ γυναικί συμμαχεῖ.
AI. Ἐἴπερ γυνή σὺ σοῦ γὰρ οἶν προκῆδομαι.
KR. ὦ παγκάκιστε, διὰ δίκης ἰὼν πατρί;

Γ

Rečenice (25 bodova)

1. Ἡ τοῦ φιλοσόφου ψυχὴ μάλιστα ἀτιμάζει τὸ σῶμα
καὶ φεύγει ἀπ' αὐτοῦ (Platon, Fedon 65c 11)
2. Φεύγειν μὲν οἶν χρὴ πῶλεμον ἄστις εὔφρονεῖ.
(Euripid, Trojanke, 400)
3. ὦ ἄνδρες, ἠγοῦμαι ἐγὼ ὑμᾶς πολίτας ἅπαντας
εἶναι φύσει, οὐ νόμῳ. (Platon, Protagora, 337c 8)
4. ἐγὼ δὲ σίνειμι μὲν θεοῖς, σίνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς·
ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῶν οὔτ' ἀνθρώπειον χωρὶς ἐμοῦ γίγνεται.
(Ksenofont, Uspomene na Sokrata , 2.1.32)

PISMO KORALJKE CRNKOVIĆ
POVODOM NATJECANJA IZ GRČKOGA JEZIKA 16. VELJAČE 2003.

Poštovana kolegica, poštovani kolega,

na inicijativu grčkog Udruženja za popularizaciju grčkog jezika, Hrvatsko društvo klasičnih filologa organiziralo je 16. 02. 2003. natjecanje u poznavanju starogrčkog jezika za učenike završnih razreda klasičnih gimnazija. Na natjecanju je sudjelovalo 9 europskih zemalja, u kojima je istovremeno organizirano natjecanje. Organizaciju natjecanja za učenike Hrvatske preuzelo je Hrvatsko društvo klasičnih filologa kao najviše meritorno tijelo naše struke. Za provedbu natjecanja formirana je sedmeročlana Natjecateljska komisija kojoj sam bila predsjednik. Budući da je prijedlog za sudjelovanje Hrvatske na tome natjecanju od grčkog organizatora stigao vrlo kasno, odmah su poslani dopisi svim klasičnim gimnazijama s pozivom za sudjelovanje učenika. O natjecanju je odmah obaviješteno Ministarstvo prosvjete i športa, a budući da je glavni organizator natjecanja Republika Grčka, obavijestili smo i Grčko Veleposlanstvo u Zagrebu, kao i Hrvatsko Veleposlanstvo u Grčkoj. Ministarstvo prosvjete i športa poslalo nam je pismo potpore u kojem se pohvaljuju sve inicijative takve vrste, kojima se širi aktivnost hrvatske klasične filologije kao i podupire afirmacija Hrvatske u svijetu.

Već tijekom organizacije natjecanja, u neke su škole stizali pozivi kojima se pokušalo odgovoriti ravnatelje i profesore da svoje učenike pošalju na natjecanje, s objedama da je natjecanje organizirano nelegalno, te da nije u organizaciji Ministarstva prosvjete i športa.

Nakon uspješno provedenog natjecanja, na kojem je od 18 sudionika iz pet hrvatskih gradova pobijedio učenik Nadbiskupske klasične gimnazije u Splitu, uslijedili su uznemirujući pozivi Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji, te su u moje ime širene dezinformacije o predstojećem putu nagrađenog učenika u Atenu na dodjelu nagrada. Telefonski je vršen pritisak na grčke organizatore da promijene svoju odluku da Hrvatsku natjecateljsku komisiju predstavljam ja. Jednako tako, pred grčkim se organizatorom bezočnim lažima pokušalo ocrniti moje ime, a samim time, budući da predstavljam svoju struku, i Hrvatsko društvo klasičnih filologa, pa i Hrvatska. Nitko nema pravo u moje ime nazivati i uznemirivati škole sudionice natjecanja, niti ima pravo uznemirivati organizatora natjecanja, uplitati se u probleme organizacije, a ponajmanje širiti laži o meni kao organizatoru ovog natjecanja u Hrvatskoj. Kao član Hrvatskog društva klasičnih filologa, svojim djelovanjem ja predstavljam svoju struku u Hrvatskoj i Grčkoj, te je svako blaćenje moga imena blaćenje imena HDKF i Hrvatske. Poznajući moj rad, grčki mi je organizator predložio da se Hrvatska uključi u ovo Prvo međunarodno natjecanje iz grčkog jezika. Prije i poslije održanog natjecanja, više sam puta pozvana da uživo telefonskim javljanjem sudjelujem u grčkim medijima, govoreći o samom natjecanju i o učenju klasičnih jezika u Hrvatskoj.

Kao profesor klasičnih jezika, mislim da nam je svima zajednički cilj širenje interesa za klasične jezike među učenicima, te svojim radom potpomagati našu struku, a pogotovo podupirati međunarodnu suradnju. Na polju klasične filologije ima dovoljno posla i mjesta za sve inicijative i aktivnosti. Stoga me još više i na ljudskom i na profesionalnom planu žaloste pokušaji ovakvih objeda i podvala.

U nadi da će ovo pismo pripomoći iskrenim i profesionalnim odnosima među svima nama kojima je na srcu budućnost klasične filologije u Hrvatskoj, srdačno Vas pozdravljam.

Koraljka Crnković, prof.

Jadranka BAGARIĆ
Gimnazija, Dubrovnik

EUROCLASSICA - BEČ 23-26.travnja 2003.

KONGRES NA TEMU "MEDIEVAL LATIN" GENERALNA SKUPŠTINA

Od 23. do 26. travnja 2003. održan je u Beču kongres na temu "Srednjovjekovni latinski jezik" u organizaciji Austrijskog udruženja profesora grčkog i latinskog jezika (SODALITAS) i Odsjeka za klasičnu filologiju, srednjovjekovne i novovjekovne studije bečkog univerziteta.

Tema je bila vrlo ambiciozna, što se, na žalost, ne može reći i za organizaciju kongresa i obradu navedene teme.

Prvo predavanje održao je dosadašnji predsjednik Euroclassica, Hans-Joachim Glücklich na temu *Ionathas: priča iz Gesta Romanorum kao prvi autentični tekst*. Način obrade teme uz predočenje radnog materijala predstaviti ću kolegama na seminaru u Zadru 13. svibnja.

Drugo predavanje održao je prof. Fritz Lošek (Krems/Univ. Wien) na temu *Položaj srednjovjekovnog latinskog u Kurikulu*. Predavanje je bilo vrlo zanimljivo, ali u cijelosti održano samo na njemačkom jeziku uz simbolične natuknice na francuskom i engleskom. Sažetak tog predavanja ću također izložiti kolegama u gore spomenutoj prigodi.

Prof. Kurt Smolak (Univ. Wien) održao je predavanje na temu *Bitka bogova u srednjovjekovnoj ljubavnoj poeziji, Carmina Arundel i rukopis iz Firence*.

Interesantna je bila diskusija na temu *Političari i klasičari* koju je vodio Alfred Reitermayer, austrijski predstavnik u Euroclassica i kojom prigodom je bio predstavljen model srednjoškolskog obrazovanja pokrajine Baden-Württemberg. Opširniji prikaz ću napisati za sljedeći broj NVNTIVS-a.

Najinteresantnije su bile radionice na temu *Prvi autentični tekstovi*. Sadržaj tih radionica ćemo kolegica Irena Bratičević (grčki jezik) i ja (latinski jezik) u cjelosti prenijeti kolegama u prigodi spomenutog seminara u Zadru 13. svibnja.

Ova godišnja skupština je ujedno bila i izborna i radila je prema sljedećem dnevnom redu:

Otvaranje, predsjednikov pozdrav

Predstavljanje novih članova i njihovih predstavnika

Članstvo Francuskog instituta za klasični teatar - diskusija i glasovanje

Izviješće s Generalne skupštine održane 20. travnja 2002 u Coimbri u Portugalu.

Financijsko izviješće

Predsjednikovo izviješće koje je podrazumijevalo:

- osvrt na nove i bivše članove Euroclassica

- Sofoklov spomen-dan u Ateni u siječnju 2003.

- kontakte i suradnju s NCLG (National Committee for Latin and Greek) i ACL (American Classical League)

- knjižnica i dokumentacijski centar Euroclassica
- lobbying
- Euroclassica Newsletter
- Euroclassica publikacije
- izviješća članova sadašnje i buduće ljetne škole Euroclassica (Academia Aestiva, Academia Homerica)
- Euroclassica kongres 2004. u Đenovi na temu: MULTA PER AEQUORA
- budući kongresi Euroclassica:

Ovdje sam ja predstavila i obrazložila temu PATRIMONIUM IN MANUSCRIPTIS CONSERVATUM koju smo usvojili i kao temu našeg nacionalnog kongresa 2005. u Dubrovniku kojom prigodom ćemo biti domaćini i Generalnu godišnjaj skupštini Euroclassica.

Švedska je istakla kandidaturu za kongres i Generalnu skupštinu Euroclassica za 2006. godinu. Ostatak vremena je utrošen na predstavljanje kandidata za novi Izvršni odbor i novog predsjednika Euroclassica, te glasovanje, izbor novog i razrješenje starog upravnog odbora i predsjednika. Ja sam imala čast biti predložena i izabrana za člana novog Izvršnog odbora. Tako je Euroclassica dobila novo vodstvo:

Predsjednik:	Francisco Oliveira - Portugal
Članovi I.O.:	Alfred Reitemayer - Austrija
	Eva Schough - Tarandi - Švedska
	Barbara Pokorna - Češka
	Jadranka Bagarić - Hrvatska
	Maria Rosaria di Garbo - Italija
	Paul Ieven – Belgija

Osim mene, u radu kongresa je sudjelovala kolegica Irena Bratičević s Odsjeka za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, te tri studentice istog odsjeka: Nada Lodeta, Bernarda Ivanković i Ana Maskalin. Irena Bratičević je sudjelovala i u radu Generalne skupštine.

Nakon Generalne skupštine je održana prva sjednica novog Izvršnog odbora na kojoj su podijeljena zaduženja i dogovorena sljedeća sjednica u Rimu u listopadu 2003. Dogovoreno je da za sjednicu I.O. u Rimu prikupimo podatke svatko iz svoje regije o tome koji klasični, a koji postklasični tekstovi napisani latinskim i grčkim jezikom najzornije odražavaju pripadnost pojedine zemlje europskom civilizacijskom krugu. Postoji ideja da bi Euroclassica trebala, u ime svih svojih članica, uputiti Europskoj zajednici jedinstveni kurikulum klasičnih jezika za osnovne i srednje škole. Budući da su nam gramatički i povijesno-civilizacijski okviri poučavanja klasičnih jezika više ili manje zadani, u izboru tekstova bi svaka zemlja članica zadržala autonomiju. Jednako tako bi se poštovala postklasična latinistička baština svake pojedine zemlje.

Jadranka Bagarić

Irena BRATIČEVIĆ

Zagreb

NASTAVA GRČKOGA JEZIKA U NIZOZEMSKOJ

U Nizozemskoj se grčki jezik uči u srednjoj školi u koju učenici ulaze s 13 ili 14 godina. Uče tri godine grčki i latinski, a u četvrtome razredu biraju hoće li samo grčki, samo latinski ili oba (za treću ih se opciju odluči vrlo mali broj).

U prvom se prilogu nalazi popis lekcija iz udžbenika za prve dvije godine učenja grčkoga (1 – 15 u prvom i 16 – 33 u drugom razredu). Tu nema autentičnih tekstova, a ni u višim razredima izbor tekstova nije propisan programom, nego ga uglavnom donose nastavnici sami.

Na kraju četvrtoga razreda učenici polažu ispit čijih 50% sastavlja škola, a 50% je zajednički za sve škole u državi (*central (national) exam*). Za taj drugi, državni dio ispita treba pripremiti prijevod i interpretaciju 20 stranica teksta iz izdanja *Oxford Classical Texts* unaprijed najavljenih autora i djela – tako su jedne godine na primjer na ispitu bili Homerova *Odiseja*, Euripidove *Bakhe* i Herodotova *Povijest*.

Lekcije u priručniku za dvije godine učenja grčkoga jezika:

- 1. Grci i mi**
- 2. Grčki bogovi**
Grčki alfabet
- 3. Heraklo**
Padeži; nominativ i akuzativ jednine člana i imenica na -ος/-ης, -η/-α, -ον ; službe u rečenici: subjekt, imenski dio riječi, objekt; uporaba člana
- 4. Opasni zadaci**
3. l. jd. glagola (-ει, -ει̃, ἔστιν); neizrečeni subjekt; nominativ i akuzativ jednine pridjeva na -ος, -η/-α, -ον, μέγας, πολύς
Heroj postaje bog
Red riječi; prijedlozi; prilozi; čestice
- 5. Tezej**
Nominativ i akuzativ množine člana, imenica, pridjeva (i μέγας i πολύς); imenice ženskoga roda na -ος, 3. l. mn. glagola (-ουσι(v), -οῦσι(v), -εῖσι(v))
- 6. Labirint**
Bezlični glagoli; infinitiv
- 7. Povratak**
Genitiv jd. i mn. člana, imenica, pridjeva (i μέγας i πολύς); uporaba genitiva; genitiv mjesta; ponavljanje člana
- 8. Pohod na Troju**
Dativ jd. i mn. člana, imenica, pridjeva (i μέγας i πολύς); uporaba dativa kao dopuna; etički dativ; u frazama
- 9. Ahilejeva srdžba**

Imperativ na -ε, -ετε; adresiranje osobe

10. Patroklo

Uporaba dativa: posvojnost; uporaba akuzativa: trajanje; složeni pridjevi; imperativ tipa -ει, -εῖτε

11. Osveta i sažaljenje

Noῦς i pridjevi na -ους; ponavljanje gramatike iz lekcija 3 – 11

12. Ajant

Prezent glagola na -ω i -ῶ; glagolska osnova; predikativna uporaba pridjeva

13. Pad Troje

Lične zamjenice; uporaba αὐτός

14. Bogovi i mitovi u umjetnosti

Ponavljanje gramatike lekcija 13 i 14

15. Odisej kod Feačana

Uporaba infinitiva; lični oblici gl. εἰμί; dativ vremena

16. Kiklop Polifem

Akuzativ s infinitivom; akuzativ kao objekt

17. Kirka

Imperfekt glagola λύω; augment; imperfekt glagola ποιέω i εἰμί; posvojna zamjenica

18. Had

Augment

19. Na Itaci

Medij; prezent glagola δύναιμι; atematski; tematski; prezent glagola βούλομαι i ἀφικνέομαι

20. Odisejeva osveta

Imperfekt glagola δύναιμι, βούλομαι i ἀφικνέομαι; deklinacija pokaznih zamjenica; uporaba pokaznih zamjenica; uporaba medija: intransitivni, povratni

21. Agamemnonova smrt

Treća deklinacija, imenice na konsonante; dativ množine treće deklinacije; dativ množine na -ασι(ν)

22. Grad Atena

Uporaba participa: imenički, pridjevski; uporaba participa: predikatni; akuzativ s participom; particip kao dopuna; particip prezenta glagola λύω, βούλομαι i ἀφικνέομαι

Palada Atena

Sigmatski aorist: ἔλυσα i ἔλυσάμην; asigmatski aorist; particip aorista; uporaba aorista

23. Atenska demokracija

Imenice osnove na -σ-: ἔθνος, ψευδής, Σωκράτης; komparativ na -τερος i -ίων; uporaba komparativa; genitivus comparationis; superlativ na -τατος i -ιστος; uporaba superlativa

24. Maraton

Tematski aorist: ἔπεσον i ἐγενόμην; medij; generalni prezent; treća deklinacija: imenice na vokale i diftonge; pridjevi tipa ταχύς

25. Termopile

Glagoli na -άω: prezent i imperfekt; odnosne zamjenice; odnosne rečenice; glagoli na -όω; aorist glagola na -άω i -όω

Salamina

Pregled prijedloga

26. Kraljica

Glagoli na -μι: prezent aktivni; značajke glagola na -μι; relativni akuzativ; prezent i imperfekt glagola

27. Ropstvo

Medij i pasiv; genitiv apsolutni; imperfekt glagola na -μι

28. Sportski trening

Tvorba konjunktiva; konjunktiv prezenta i aorista od λίω i λίομαι; konjunktiv od εμί i εμι; konjunktiv *verba contracta* i glagola na -μι; konjunktiv u rečenici: rečenice s ἴνα, (ᾄπ)ως, ἐπεάν, ἐπειδάν, ὅταν, εἰάν

Periklo i Peloponeski rat

Atematski jaki aorist i κ- aorist

29. Grčko kiparstvo

DRŽAVNO POVJERENSTVO ZA NATJECANJE U KLASIČNIM JEZICIMA

Riječ novog predsjednika **Nevena Jovanovića**

"Nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur," kaže Plautov lik u Kazini. Travanj i svibanj mjeseci su za specimen i certamen učenika klasičnih jezika (i njihovih profesora); vrijeme je za - kako bi se to prozaičnije reklo - izvannastavne aktivnosti.

I ove godine učenici iz čitave Hrvatske svoje će sposobnosti na području klasičnih jezika i antičke civilizacije odmjeravati podijeljeni u tradicionalne kategorije (osnovne škole, gimnazije, klasične gimnazije i medicinske srednje škole). Natjecanje, kao i obično, organiziraju Hrvatsko društvo klasičnih filologa te Ministarstvo prosvjete i sporta.

Napokon - i opet tradicionalno - natjecatelji će se okušavati u prijevodu tekstova s latinskog i grčkog na hrvatski, te odgovarajući na pitanja iz gramatike i poznavanja antičke civilizacije. Županijska će se natjecanja održati 4. travnja, a državno od 12. do 15. svibnja.

Ove je godine novo, najprije, mjesto na kojem će se odigrati finalna utakmica. Inicijativom, ljubaznošću i zalaganjem prof. Celestine Vuković s Medicinske škole Ante Kuzmanića, te zahvaljujući susretljivosti ravnatelja iste škole g. Davora Vidakovića, olimpijsku ćemo prašinu prikupljati u Zadru, gradu koji čuva nasljeđe antičke Jadere.

Druga je novost izmjena na čelu državnog povjerenstva za natjecanje. Dugogodišnji meštar ceremonije, prof. Damir Salopek s Filozofskog fakulteta u Zagrebu, zahvalio se na dužnosti, da bi skeptron preuzeo - ponešto drhtavim rukama - autor ovoga teksta i Salopekov kolega s Odsjeka za klasičnu filologiju. Vjerujem da će i ovo natjecanje biti uspješno poput onih koje je organizirao prof. Salopek; ako novi predsjednik i jest neiskusn u svom poslu, nisu ostali članovi povjerenstva; *adsunt qui viam monstrant erranti.*

NATJECANJE UČENIKA OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA U ZNANJU KLASIČNIH JEZIKA 2003.

XVII. DRŽAVNO NATJECANJE IZ KLASIČNIH JEZIKA U MEDICINSKOJ ŠKOLI ANTE KUZMANIĆA ZADAR CERTAMEN CLASSICUM IADERE MMIII. CELEBRATUM

U Medicinskoj školi Ante Kuzmanića Zadar, od 12. svibnja do 14. svibnja 2003. god., održano je XVII. Državno natjecanje iz klasičnih jezika.

Povod ovome bilo je to, što je na prošlogodišnjem XVI. Državnom natjecanju iz klasičnih jezika u Krku, učenica naše škole Terezija Petrović, kojoj je mentorica bila prof. Celestina Vuković, postigla prvo mjesto u kategoriji zdravstvenih škola, s postignutim brojem bodova 85,05.

Sudionici natjecanja bili su smješteni u hotelu "Pinijska" u Petračanima.

Nakon dolaska svih sudionika u hotel "Pinijska", prof. Celestina Vuković im je uz cocktail dobrodošlice uručila akreditive.

Otvaranje natjecanja započelo je u 08.45 h državnim himnom uz video projekcije o Zadru i Školi. Nakon toga su se nazočnima obratili predsjednik Društva klasičnih filologa prof. Ivan Bekavac-Basić, Predsjednik Državnog povjerenstva za natjecanje prof. Neven Jovanović, ravnatelj škole prof. Davor Vidaković, te prof. latinskog jezika Celestina Vuković. Riječ je uzeo i učenik Frane Klarin, zaslužan za prezentaciju putem LCD-a.

Na natjecanju je bio 31 mentor i 61 učenik. Kategorije natjecatelja su slijedeće:

osnovne škole	10 sudionika
zdravstvene škole	10 sudionika
opće i jezične gimnazije	20 sudionika
klasične gimnazije (latinski)	14 sudionika
klasične gimnazije (grčki)	10 sudionika

U isto vrijeme u Školi je održan "Okrugli stol" o udžbenicima, koji je vodila prof. Zdravka Martinić-Jerčić, te sastanak stručnog vijeća profesora klasičnih jezika pod vodstvom prof. savjetnice Jadranke Bagarić.

U popodnevnom satima je prof. Celestina Vuković odvela natjecatelje i njihove mentore u razgledavanje kulturno povijesnih znamenitosti našega grada (katedrala, forum, sv. Donat, sv. Marija, sv. Dominik te ostaci Prvog generalnog učilišta dominikanskog reda, obnovljeni sv. Dimitrije...). Potom ih je na Sveučilištu, u svečanoj dvorani, primio prof. Miljenko Lončar i pripremio za sve ugodno iznenađenje. Naime, studenti Odsjeka za klasičnu filologiju izveli su fragment iz Aristofanove komedije "Lizistrata". Nakon toga se krenulo u obilazak Arheološkog muzeja, te stalne izložbe crkvene umjetnosti "Zlato i srebro Zadra". Nakon večere, u Maxy baru hotela "Pinijska", dodijeljene su pohvalnice, zahvalnice i nagrade. U ovom izvješću navedena su imena za prvih pet mjesta, kako slijedi:

OSNOVNE ŠKOLE

1. Filip Kufrin, OŠ "Izidor Kršnjavi", Zagreb, mentor: Melita Rančić Kufrin
Olga Horvat
2. Dora Bilić, OŠ "S.S.Kranjčević", Zagreb, mentor: Dubravka Matković
3. Sara Rožić, OŠ "J.J.Strossmayer", Zagreb, mentor: Vesna Blaznik
4. Bruna Sanader, OŠ "J.J.Strossmayer", Zagreb, mentor: Vesna Blaznik
5. Filip Škripelj, OŠ "S.S.Kranjčević", Zagreb, mentor: Dubravka Matković

ZDRAVSTVENE ŠKOLE

1. Ivana Petanjek, SŠ Bedekovčina, Zabok, mentor: Katarina Štambak
2. Lorena Ongaro, Medicinska škola, Rijeka, mentor: Ive Zurak
3. Ivana Maračić, Medicinska škola, Rijeka, mentor: Ive Zurak
4. Irina Gračanin, Zdravstveno učilište, Zagreb, mentor: Ksenija Hadrović
5. Vlatka Semenić, SŠ Bedekovčina, Zabok, mentor: Katarina Štambak

OPĆE I JEZIČNE GIMNAZIJE

1. Filip Štampf, Gimnazija Nova Gradiška, mentor: Anđelko Jelavić
2. Mateja Hulina, V.Gimnazija Zagreb, mentor: Ivana Jelić
3. Marko Tilošanec, Gimnazija Čakovec, mentor: Marko Rašić
4. Mario Kantoci, V.Gimnazija Zagreb, mentor: Ivana Jelić
5. Eugen Divjak, V.Gimnazija Zagreb, mentor: Ivana Jelić

KLASIČNE GIMNAZIJE - LATINSKI

1. Jelena Gajer, Klasična gimnazija Zagreb, mentor: Iva Bidjin
2. Dario Ratkić, Franjevačka klasična gimnazija, mentor: Fra Gabrijel Jurišić
3. Sara Prot, Privatna klasična gimnazija Zagreb, mentor: Senija Belamarić
3. Šimun Radnić, Franjevačka klas. gimnazija Sinj, mentor: Fra Bruno Pezo
4. Marko Kovačević, Isusovačka klas. gimnazija Osijek, mentor: Matija Zorić
5. Ruđer Dimnjaković, Klasična gimnazija Zagreb, mentor: Iva Bidjin

KLASIČNE GIMNAZIJE - GRČKI

1. Ante Franić, Nadbiskupska kl. gimnazija Zagreb, mentor: Vesna Lalić
2. Tea Slavić, NKG "Don Frane Bulić" Split, mentor: Josip Dukić
3. Jelena Gajer, Klasična gimnazija Zagreb, mentor: Inga F. Naprta
4. Mathea Krivačić, Klasična gimnazija Zagreb, mentor: Kornelija Pavlić

Slijedećeg dana, svi su sudionici Natjecanja otišli na izlet u razgledavanje starohrvatskog grada Nina. U pratnji ravnatelja prof. Davora Vidakovića, puni dojmova, vratili su se u hotel, a potom su krenuli svojim kućama.

DRŽAVNO POVJERENSTVO:

- Predsjednik: Neven Jovanović, prof., Odsjek za klasičnu filologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Ivana Lučića
- Tajnica: Voljena Vuković, prof., Odsjek za klasičnu filologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Ivana Lučića 3
- Članovi: Ivan Bekavac-Basić, prof. Zdravstveno učilište, Zagreb, Medvedgradska 55

Koraljka Crnković, prof. Privatna klasična gimnazija, Zagreb,
Harambašićeva 19
Ivana Jelić, prof., V. gimnazija, Zagreb, Klaićeva 1
Dinarka Lokmer, prof., Nadbiskupska klasična gimnazija,
Zagreb, Voćarska 106
Zdravka Martinić-Jerčić, prof., Nadbiskupska klasična gimnazija,
Zagreb, Voćarska 106
Dubravka Matković, prof., OŠ "S.S.Kranjčević", Zagreb,
Bogišićeva 13
Jadranka Pešut Buntak, prof., Klasična gimnazija, Zagreb,
Križanićeva 4 a
Damir Salopek, prof., Odsjek za klasičnu filologiju, Filozofski
fakultet u Zagrebu, Ivana Lučića 3
Vida Pust-Škrkulja, prof., SŠ "Ivan Švear", Ivanić-Grad
Danijela Zamola, prof., OŠ "Miroslav Krleža", Zagreb, Kaptol 16

Autori testova:

Osnovne škole	Koraljka Crnković, prof. i Zdravka Martinić-Jerčić, prof.
Zdravstvene škole	Vida Pust-Škrkulja, prof.
Gimnazije	Voljena Vuković, prof. i Dubravka Matković, prof.
Klasične gimnazije	Danijela Zamola, prof. i Ivana Jelić, prof.(latinski) Ninoslav Zubović, prof. (grčki)

Organizatori natjecanja:

1. Davor Vidaković, prof., ravnatelj	6. Zdenka Vulić, prof.
2. Celestina Vuković, prof.	7. Ružica Marušić, dipl.iur., tajnik
3. Marija Baričević, prof.	8. Alisa Perić, prof., pedagoginja
4. Marija Perković, prof.	9. Oliver Jurić, učenik
5. Vesna Uhoda, prof.	10. Frane Klarin, učenik

Učenik **Oliver Jurić** je izradom biltena i pozivnica dao poseban doprinos ovom natjecanju. Stoga mu škola i ja osobno dugujemo posebnu zahvalnost.

Celestina Vuković, prof.

**NOVI ČLANOVI
HRVATSKOGA DRUŠTVA KLASIČNIH FILOLOGA**

Novi članovi HDKF u 2002. godini

1. **Vedrana Aguzin**, Zagreb
2. **Ida Dvorščak**, Zagreb
3. **Marija Mijatović**, Zagreb
4. **Luka Boršić**, Zagreb

Novi članovi HDKF u 2003. godini

1. **Iva Bidjin**, Zagreb
2. **Miroslav Crnogorac**, Zagreb
3. **Bruno Ćurko**, Zadar
4. **Sanja Deletis**, Split
5. **Šime Demo**, Rijeka
6. **Vlatka Doko**, Rijeka
7. **Milena Gilić**, Zagreb
8. **Frane Golem**, Zagreb
9. **Višnja Jurišić**, Zagreb
10. **Vesna Kezele**, Zagreb
11. **Tonkica Novogradec**, Split
12. **Jasna Krivišek**, Rijeka
13. **Ive Mažuran**, Zagreb
14. **Jelena Mrduljaš**, Split
15. **Božena Mrkša**, Zagreb
16. **Mile Pešorda**, Zagreb
17. **Marija Sciolis**, Rovinj
18. **Jasminka Šišul**, Krasica, Rijeka
19. **Slaven Skoko**, Pazin
20. **Dafne Vidanec**, Zagreb
21. **Jela Vrtodušić**, Zagreb
22. **Nika Vučemilović**, Opatija
23. **Matija Zorić**, Aljmaš

NASTAVA

Ivan BEKAVAC BASIĆ

Zdravstveno učilište, Zagreb

UČENJE KLASIČNIH JEZIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U Republici Hrvatskoj već od davnine se uče klasični jezici. Latinski je jezik bio sve do 1847. službeni jezik Hrvatskog sabora. Na latinskom su jeziku studenti bogoslovije sve do sredine 20. stoljeća slušali predavanja i polagali ispite.

Ovdje ćemo ukratko prikazati sadašnje stanje učenja klasičnih jezika u osnovnim i srednjim školama i naznačiti učenje na visokim školama odnosno fakultetima. Za osnovne škole donosimo približno stanje učenja, a za srednje se oslanjamo na raspisani natječaj za upis srednjoškolaca u prvi razred školske godine 2002./2003.

1. OSNOVNE ŠKOLE - Oko 200 učenika u deset osnovnih škola u Republici Hrvatskoj, od čega osam (8) u Zagrebu, i po jedna u Splitu i Dubrovniku uči od 5. do 8. razreda latinski jezik, te u 7. i 8. razredu grčki jezik po tri sata tjedno, odnosno 105 sati godišnje.

Broj nastavnih sati

Osnovna škola – klasična odjeljenja	5. razred	6. razred	7. razred	8. razred
Latinski jezik	3 (105)	3 (105)	3 (105)	3 (105)
Grčki jezik	-	-	3 (105)	3 (105)

2. SREDNJE ŠKOLE

a) Gimnazije

Odobreni broj upisa u gimnaziju za školsku 2002. –2003. godinu

Broj nastavnih sati u tjednu (godišnjih sati) po vrsti gimnazije kroz četiri godine

Latinski jezik	1. god.	2. god	3. god	4. god
Opća gimnazija	2 (70)	2 (70)	-	-
Jezična gimnazija	2 (70)	2 (70)	-	-
Prirodoslovno-matematička gimnazija	2 (70)	2 (70)	-	-
Klasična gimnazija	3 (105)	3 (105)	3 (105)	3 (96)

Grčki jezik	1. god.	2. god.	3. god.	4. god.
Klasična gimnazija	3 (105)	3 (105)	3 (105)	3 (96)

Latinski jezik

Prema raspisanom natječaju u školskoj 2002./2003. godine odobreno je upisati u prvi razred određeni broj učenika po vrsti gimnazije. Kako se u gimnazijama latinski uči u prvom i drugom razredu to se očekuje da će tijekom školske godine otprilike toliki broj učenika učiti latinski jezik.

Broj odobrenih mjesta za pojedini tip gimnazije

NAZIV GIMNAZIJE	JAVNA (DRŽAVNA)	VJERSKA	PRIVATNA	UKUPNO
OPĆE*	7586 učenika	129 učenika	279 učenika	7994 učenika
PRIRODOSLOVNO-MATEMATIČKE**	2197 učenika	-	40 učenika	2237 učenika
JEZIČNE***	1961 učenika	-	54 učenika	2015 učenika
KLASIČNE	210 učenika	530 učenika	67 učenika	807 učenika
MEĐUNARODNA****	100 učenika	-	-	100 učenika
UKUPNO	12054 učenika	659 učenika	440 učenika	13153 učenika

* Opće gimnazije obuhvaćaju: opće gimnazije, opće gimnazije za sportaše (96) i opće gimnazije na jezicima manjina (srpska – 50 učenika, češka – 25 učenika, mađarska – 25 učenika, ukupno: 100 učenika) i opća za glazbenike (24).

U Istri i Rijeci postoje talijanske škole za talijansku manjinu (*Srednja talijanska škola u Rijeci* i *Talijanska srednja škola u Rovinju* s odjeljenjima opće i prirodoslovno-matematičke gimnazije)

** Uključena je i gimnazija u Vukovaru za srpsku manjinu (25 učenika)

*** Uključena je i gimnazija za srpsku manjinu u Vukovaru (25 učenika)

**** Nastava se izvodi u XV. gimnaziji u Zagrebu

Grčki jezik

Grčki je jezik obvezatan u klasičnim gimnazijama. Ne uči se sam, već je uvijek vezan uz latinski. Latinski i grčki zastupljeni su planom po tri sata tjedno kroz četiri godine.

Broj odobrenih mjesta za pojedini tip gimnazije

NAZIV GIMNAZIJE	DRŽAVNA	VJERSKA	PRIVATNA	UKUPNO
OPĆE	-	-	-	-
PRIRODOSLOVNO-MATEMATIČKE	-	-	-	-
JEZIČNE	-	-	-	-
KLASIČNE	210 učenika	530 učenika	67 učenika	807 učenika
MEĐUNARODNA	-	-	-	-
UKUPNO	210 učenika	530 učenika	67 učenika	807 učenika

b) Zdravstvene škole

(1. i 2. god. po 2 sata učenja)

Učenici za zdravstvenu struku obrazuju se uglavnom u državnim školama, ali postoje i dvije privatne škole koje pripremaju po jedno odjeljenje medicinskih sestara i zubotehničara.

Plan učenja latinskog jezika u zdravstvenim školama obuhvaća dvije godine učenja po dva sata. Gramatički program je podudaran s dvogodišnjim gimnazijskim gradivom, ali se izvodi na stručnim tekstovima prema udžbeniku za zdravstvenu struku.

- Državne škole

	Naziv smjera-programa i u kojoj se godini uči lat. jezik	Trajanje obrazovanja	Broj odjeljenja	Broj učenika
Ukupno	Farmaceutski tehničar (1. i 2. god.)	4 godine	7	210
Ukupno	Fizioterapeutski tehničar (1. i 2. god.)	4 godine	9	265
Ukupno	Kozmetičar (1. i 2. god.)	4 godine	8	240
Ukupno	Medicinska sestra (1. i 2. god.)	4 godine	43	1290
Ukupno	Medicinski kozmetičar* (1. i 2. god.)	4 godine	1	30
Ukupno	Primalja (1. i 2. god.)	4 godine	3	90
Ukupno	Sanitarni tehničar (1. i 2. god.)	4 godine	2	60
Ukupno	Zdravstveno-laboratorijski tehničar (1. i 2. god.)	4 godine	6.50	195
Ukupno	Zubotehničar (1. i 2. god.)	4 godine	3	90
Ukupno	Zdravstvena struka (1. i 2. god.)		82.5	2440

* Medicinski kozmetičari obrazuju se u Zdravstvenom učilištu u Zagrebu

- Vjerske škole

Naziv smjera-programa i u kojoj se godini uči latinski jezik	Trajanje obrazovanja	Broj odjeljenja	Broj učenika
Medicinska sestra (1. i 2. god.)	4 godine	1	25

- Privatne škole

Naziv smjera-programa i u kojoj se godini uči latinski jezik	Trajanje obrazovanja	Broj odjeljenja	Broj učenika
Zubotehničar (1. i 2. god.)	4 godine	1	30

Ukupno učenika u zdravstvenim školama

Naziv usmjerenja	Državne škole	Vjerske škole	Privatne škole	Ukupno učenika
Farmaceutski tehničar	210	-	-	210
Fizioterapeutski tehničar	265	-	-	265
Kozmetičar	240	-	-	240
Medicinska sestra	1290	25	-	1315
Medicinski kozmetičar	30	-	-	30
Primalja	90	-	-	90
Sanitarni tehničar	60	-	-	60
Zdravstveno-laboratorijski tehničar	195	-	-	195
Zubotehničar	90	-	30	120
Zdravstvena struka	2440	25	30	2495

c) Veterinarski tehničar**- Državne škole**

Naziv smjera-programa i u kojoj se godini uči latinski jezik	Trajanje obrazovanja	Broj odjeljenja	Ukupno učenika
Veterinarski tehničar	4 godine	13	385

Učenici veterinarskog usmjerenja uče obvezatno jednu godinu latinski jezik, a drugu izbornu ili fakultativno.

d) Ostale stručne škole

Nemam posebnih podataka, ali prema usmenom priopćenju nekih kolega, latinski uče i učenici nekih poljoprivrednih usmjerenja, npr. fitofarmaceuti, te kemijskih usmjerenja. Potrebno je prikupiti podatke od škole do škole.

STUDIJ KLASIČNIH JEZIKA

Studij klasičnih jezika odvija se na **Zagrebačkom** i **Zadarskom** sveučilištu, te u **Puli** (u suradnji sa Zagrebačkim sveučilištem samo latinski).

Pojedini studijski smjerovi na filozofskim fakultetima (Zagreb, Zadar, Rijeka) imaju obvezatni dvogodišnji tečaj latinskog (i/ili grčkog jezika) i to filozofija,

povijest, arheologija, romanistika te teološki fakulteti (Zagreb, Split), odnosno visoke teološke škole (Rijeka, Đakovo).

Studenti prava, medicine i visokih zdravstvenih škola trebaju položiti latinski jezik po gimnazijskom programu dvogodišnjeg učenja, ako nisu slušali latinski u srednjoj školi.

Napomena: Ovaj je rad načinjen u dijelu za srednje škole prema *Prosvjetnom vjesniku – Glasilo Ministarstva prosvjete i športa Republike Hrvatske, br. 2.*, god. 4, Zagreb, 28. svibnja 2002. Podaci o osnovnim školama i sveučilišnom studiju dani su aproksimativno prema učenja klasičnih jezika u proteklih nekoliko godina.

Sve dodatne obavijesti možete dobiti na *e-mail: ivanbekavac@yahoo.com*

Celestina VUKOVIĆ*Medicinska škola A. Kuzmanića, Zadar***NASTAVA KLASIČNIH JEZIKA U ZADARSKOJ ŽUPANIJI****I. NASTAVNICI KLASIČNIH JEZIKA U ZADRU****a) GIMNAZIJE****GIMNAZIJA JURJA BARAKOVIĆA**

ZADAR, Perivoj Vladimira Nazora 3/2

Ime i prezime	Godina rođenja	Školska sprema	Udžbenici po kojima nastavnici rade	Godina predavanja
Miljenko Mando	1936.	VSS	Gortan-Gorski- Pauš: ELEMENTA LATINA	1964.- 1971.
Vesna Livaković	1937.	VSS	Gortan-Gorski- Pauš: ELEMENTA LATINA	1961.- 1987.
Milka Likić		VSS	Gortan-Gorski- Pauš: ELEMENTA LATINA	1989/90.
Josip Košta	1934.	VSS	Gortan-Gorski- Pauš: ELEMENTA LATINA	1985.- 1994.
Maja Zurak	1966.	VSS	Milanović: HEREDITAS LINGVAE LATINAE	1992.- do danas
Natali Miletić	1967.	VSS	Milanović: HEREDITAS LINGVAE LATINAE	1992.- do danas

NADBISKUPSKA KLASIČNA GIMNAZIJA

ZADAR, Trg sv. Stošije 2

Ime i prezime	Godina rođenja	Školska sprema	Godina predavanja
dr. prof. o. Ante Matijević	1895.	dr. sci.	1949.- 1955.
prof. don Dinko Beritić	1891.	VSS	1949.- 1964.
prof. don Romano Lukin	1908.	VSS	1949.- 1951.
don Stanko Belaj	1921.	VSS	1955.- 1959.
prof. o. Branko Šonje	1920.	VSS	1955.- 1963.
don Josip Jurić	1927.	VSS	1959.- 1961.
o. Alfons Orlić	1929.	VSS	1962.
prof. don Stjepan Konter	1915.	VSS	1962. - 1963.
prof. don Stjepan Matkov	1916.	VSS	1962.- 1985.
mr. mons. Ivan Prenda	1939.	mr. sci.	1977.- 1979.
prof. don Luka Hanjić	1944.	VSS	1979.- 1981.

prof. o. Nediljko Jerkan	1945.	VSS	1981.- 1985.
dr. fra Stanko Josip Škunca	1937.	dr. sci.	1985.- 1991.
mr. prof. Robert Leljak	1965.	mr. sci.	1991. -1992.
prof. Branko Mrkušić		VSS	1992. – 1993.
prof. Marija Matić		VSS	1992. – 1993.
prof. Vesna Livaković	1937.	VSS	1993. – 1994.
mr. prof. Serdo Dokoza Nikpalj	1959	mr. sci.	1994. – 1995.
prof. Linda Mijić	1973.	VSS	1995.- do danas

Udžbenici: ELEMENTA LATINA, ORBIS ROMANUS 2

b) STRUKOVNE ŠKOLE

SREDNJA ŠKOLA STANKA OŽANIĆA

ZADAR, Dr. Franje Tuđmana b/b

KEMIJSKA ŠKOLA

ZADAR, Perivoj Vladimira Nazora 3/2

Ime i prezime	Godina rođenja	Školska sprema	Udžbenici	Godina predavanja
Karmen Turčinov	1959.	VSS	Gortan-Gorski-Pauš: ELEMENTA LATINA	1995.- do danas

EKONOMSKO BIROTEHNIČKA I TRGOVAČKA ŠKOLA

ZADAR, Antuna Gustava Matoša bb

Ime i prezime	Godina rođenja	Školska sprema	Udžbenici	Godina predavanja
Katja Vladičić	1968.	VSS	Gortan-gorski-Pauš: ELEMENTA LATINA	2001.- do danas

OBRTNIČKA ŠKOLA GOJKA MATULINE

ZADAR, Ivana Mažuranića 32

Ime i prezime	Godina rođenja	Školska sprema	Udžbenici	Godina predavanja
Celestina Vuković	1949.	VSS	ELEMENTA LINGVAE L. MEDICAE, ELEMENTA LATINA	1986.- do danas

MEDICINSKA ŠKOLA ANTE KUZMANIĆA

ZADAR, Dr. Franje Tuđmana b/b

Ime i prezime	Godina rođenja	Školska sprema	Udžbenici	Godina predavanja
Katica Car	1917.	VSS	Gortan-Gorski-Pauš: ELEMENTA LATINA	1965.- 1974.
Celestina Vuković	1949.	VSS	R. Popović: LATINSKI JEZIK, Tomljanović- Friščić: LATINSKI ZA ZDRAVSTVENU STRUKU, Salopek, Šešelj, Škiljan: ORBIS ROMANUS 1, I. Bekavac-Basić, F. Mederal: ELEMENTA LINGVAE LATINAE MEDICAE	1974.- do danas

O MEDICINSKOJ ŠKOLI ANTE KUZMANIĆA

Medicinska škola Ante Kuzmanića započela je s radom kao *Babička škola* daleke 1821. god. Naime, 1820. god. austro-ugarski car Franjo I. potpisuje odluku o osnivanju Primaljske škole u Zadru, koja počinje s radom godinu dana kasnije, dok se u Zagrebu Zemaljsko primaljsko učilište otvara tek 1877. god. Treba pripomenuti da je u Rijeci već 1786. god. osnovana babička škola. No, ona nije odgovarala zdravstvenom normativu tadašnjeg zdravstvenog reformatora Gerharda van Swietenena, te je uskoro prestala s radom. Stoga se Babička škola u Zadru doista može smatrati najstarijim državnim primaljskim Učilištem u Hrvatskoj. Važna je činjenica da se na zadarskoj Primaljskoj školi od samog početka predavalo na hrvatskom, iako je uredovni jezik bio talijanski. Škola s ponosom nosi ime Ante Kuzmanića, jednog od najzaslužnijih Hrvata iz doba hrvatskog narodnog preporoda. Godine 1875. napisao je prvi priručnik za primalje na hrvatskom jeziku. Danas škola pored primalja obrazuje medicinske sestre - medicinske tehničare i zdravstveno - laboratorijske tehničare. Škola je uključena u UNESC-ov ekološki projekt South Eastern Mediterranean Sea Project (SEMPEP), čiji je cilj uočavanje ekoloških problema u okolišu, te ekološko osvješćivanje mladih ljudi. Protekle godine škola je u Zagrebu dobila međunarodni certifikat pod nazivom International Eco School. Time se priključila europskoj obitelji EKO škola. Najnoviji projekt u kojem je uključena škola je "SPRING DAY IN EUROPE 21. st. March". Ovim se želi kod učenika stvoriti spoznaja o Europskoj uniji, te razviti kod njih osjećaj življenja i pripadnosti Europi. Škola ima i svoje glasilo ELIJA u kojem dolazi do izražaja kreativnost samih učenika u raznim temama, od medicine, glazbe, filma, informatike, ekologije, sporta, učeničkih natjecanja do kulture općenito.

II. NASTAVNICI KLASIČNIH JEZIKA U BIOGRADU NA MORU I PAGU**SREDNJA ŠKOLA BIOGRAD NA MORU**

ZADAR, Put Kumenta b/b

Ime i prezime	Godina rođenja	Školska sprema	Udžbenici	Godina predavanja
Celestina Vuković	1949.	VSS	Gortan-Gorski-Pauš: ELEMENTA LATINA	1975. – 1976.
Karmen Turčinov	1959.	VSS	Gortan-Gorski-Pauš: ELEMENTA LATINA	1992. - 1999.
Marina Viduka	1970.	VSS	Gortan-Gorski-Pauš: ELEMENTA LATINA	1999. - do danas

SREDNJA ŠKOLA BARTULA KAŠIĆA

PAG, Šetalište Ante Starčevića 9

Ime i prezime	Godina rođenja	Školska sprema	Udžbenici	Godina predavanja
Mihael Oros	1942.	VSS	Gortan-Gorski-Pauš: ELEMENTA LATINA Salopek- Škiljan- Šešelj: ORBIS ROMANUS	1970.- do danas

U Zadru, 28. veljače 2003. god.

Bruno ĆURKO

Zadar

MODERNA TEHNOLOGIJA U NASTAVI KLASIČNIH JEZIKA

Pod modernom tehnologijom u nastavi, danas, najčešće mislimo na informatizaciju nastave. Zašto informatizacija? Razlog je jednostavan. Sva dosadašnja nastavna pomagala (grafoskop, TV, video, magnetofon, projektor...) i njihove sveukupne funkcije može zamijeniti standardno računalo i LCD projektor. Uz sve to, računalo posjeduje i neke nove, dosad neslućene mogućnosti. Na prvi pogled informatizacija i klasični jezici nisu baš kompatibilni, međutim upravo je suprotno. Informatizacijom nastave klasičnih jezika možemo latinski i grčki jezik učiniti konkurentnim, modernim i zanimljivim današnjim učenicima.

Sama informatizacija ne bi se smjela svesti na brzopletu uvođenje računalnih dostignuća i tehnika u nastavu. Informatizacija bi trebala biti odabrana kombinacija starih provjerenih nastavnih metoda koje su zajedno s novim tehnologijskim mogućnostima didaktički i metodički usklađene i metodološki ispitane. Za dobru kombinaciju starog i novog, potrebna je cjelovita analiza tehnoloških mogućnosti, materijalnih sredstava, nastavnih cjelina, pa i nastavnih jedinica kao i unaprijed određeni materijalni, funkcionalni i odgojni ciljevi. Ne zaboravimo niti neophodno usavršavanje nastavnika.

Vrlo važno je ne dopustiti da se pod informatizacijom nastave (bar pod tim imenom) dozvoli uvođenje raznoraznih programa koji nastavni proces pretvaraju u igru koja je svrha sama sebi i koja zanemaruje osnovne ciljeve nastavnih predmeta, bio to latinski, grčki, matematika ili filozofija. Nepobitno je da se koncept učenja mijenja. Sve se više napušta tradicionalno učenje koje se svodi samo na stjecanje gotovih znanja. Nasuprot tome, sve se više uvodi tzv. suvremeno učenje koje mora biti inovativno. Takvo se učenje ne zadovoljava adaptacijom - učenjem u svrhu prilagođavanja na postojeće stanje, nego traži anticipacijski odnos u kojem učenje priprema za buduće događaje.

U modernim nastavnim tehnologijama nastavnik prestaje biti «sveznajući servis» već postaje voditelj kroz svijet informacija svog nastavnog predmeta. Glosserovim rječnikom rečeno nastavnik od šefa razreda postaje voditelj koji učenike usmjeruje prema traženim informacijama. Po svim istraživanjima sama informatizacijska tehnologija sama ne rješava ništa. Potrebno je uz sve to imati i kvalitetno osposobljene nastavnike koji moraju poznavati modernu tehnologiju, ali koji moraju poznavati i suvremene nastavne strategije, pedagošku psihologiju, modernizirane nastavne metode...

Vratimo se samom procesu informatizacije nastave i njenoj uporabi u nastavi klasičnih jezika. Uporabu računala u nastavi općenito možemo podijeliti:

- 1. Računalo u dijelu nastavnog procesa**
- 2. Računalo u cjelokupnom nastavnom procesu**

Sasvim je jasno da je informatizacija nastave latinskog jezika u klasičnoj i općoj gimnaziji slična, ali ipak postoje stanovite razlike i to iz čisto praktičnih razloga. Sam koncept latinskog jezika je različit u klasičnim i općim gimnazijama, a i u samom odnosu prema predmetu. Naime, opće je poznato da je u općim gimnazijama odnos učenika, pa i kolega nastavnika, prema nastavi latinskog jezika nerijetko više nego potcjenjivački.

1. Računalo u dijelu nastavnog procesa.

Nastava latinskog jezika je primjerenija ovom konceptu negoli onom u kojem računalo sudjeluje u cjelokupnoj nastavi. U ovom slučaju računalo služi nastavniku kao pomagalo koji bitno utječe na kvalitetu nastave. Ono što računalo prvenstveno pruža u nastavi je uporaba multimedije i dostupnost skoro svim informacijama.

Izraz multimedija postoji u didaktici već dugo vrijeme, kao izraz koji se upotrebljava kad nastavnik za vrijeme obrade nove nastavne jedinice poseže za raznim nastavnim sredstvima i pomagalima.

Danas većinu nastavnih pomagala može zamijeniti računalo. Za ovakav način uporabe računala u nastavi potrebno je da u razredu postoji klasično računalo sa svim svojim dodacima i LCD projektorom koji nam služi za projiciranje slika, kratkih filmskih isječaka, teksta... Današnja tehnologija pruža nam mogućnost da na jednom CD-romu možemo pohraniti oko 300.000 tipkanih kartica teksta. U svijetu postoji nekoliko desetaka različitih naslova multimedijalnih CD-romova koji služe kao pomoć u nastavi latinskog jezika.

Najpoznatiji naslovi na engleskom jeziku su *Learn Latin Now!*, *Vocabulary Builder Latin*, *Talk Now! Latin* i *Rosetta Stone Latin Personal*. Na ovim CD-romovima nalaze se osnovne nastavne cjeline iz područja gramatike, sintakse, metrike i stilistike. Na njima se nalazi mnoštvo rečenica koje prate nastavne jedinice, neke od njih su uzete iz originalnih tekstova rimskih pisaca, a neke su pripravljene samo za vježbu. Osim toga, na njima se nalazi i mnoštvo slika iz rimske povijesti (pisci, vladari, konzuli...), križaljke, audio zapisi metrički pravilno skandirane pjesme... Nerijetko, na gore spomenutim CD-romovima možemo pronaći i trodimenzionalne rekonstrukcije starog Rima, tzv. trodimenzionalne turneje po Rimu. Svi ti sadržaji mogu se primijeniti u razredu.

Nastavnik je onaj koji bi trebao odlučiti koje sadržaje može uporabiti u nastavi. Mislim da su ovakvi CD-romovi vrlo dobri izvori rečenica, ali i popratnih materijala za nastavu u općim gimnazijama. Uz svaku obrađenu jedinicu (što otprilike odgovara nastavnim jedinicama u općim gimnazijama) nalazi se više desetaka uzrečica i poslovice u kojima su i primjeri za obrađeno gradivo. Uz svaku od poslovice ili rečenica nalaze se i imena autora zadanih poslovice. Tako nastavnik može, nakon obrađene gramatičke jedinice i uvježbavanja novog gradiva, pomoću rečenica i poslovice učenicima priuštiti kratki odmor npr. pričajući o autoru jedne od sentenca. Uz priču može preko LCD monitora pokazati sliku autora, njegovo rodno mjesto na karti i sl.

U hrvatske škole uvodi se ISDN tehnologija što našim školama daje priliku da postupno uvode nov način rada sa djecom i mladeži u kojoj svakako najvažniju ulogu ima individualizacija obrazovnog procesa. Istovremeno, pristup svjetskoj

riznici znanja posredstvom Interneta otvara do sada neslućene mogućnosti u proširivanju izvora znanja na jedan mnogo neposredniji i brži način nego što je to do sada bilo moguće.

World Wide Web - Internet servis je poput ogromne biblioteke čije su sve knjige otvorene na svakoj stranici. Nisu u pitanju samo tekstualni dokumenti. Zbog toga ga poznavatelji Interneta definiraju kao distribuirani, multimedijски, mrežni informacijski servis zasnovan na hipertekstu. Ideja hiperteksta potječe iz knjiga. U knjigama su pojedine riječi označene simbolima koji upućuju na napomene, fusnote i reference. Zgodno bi bilo uprijeti prstom na takvu riječ u tekstu i odmah dobiti njenu referencu, bez okretanja stranica ili traženja druge knjige. Upravo tako radi hipertekst. Dovoljno je kliknuti na hiperlink na vezu u jednom dokumentu i pred očima posjetitelja stvori se povezani dokument.

Veze (linkovi) u tekstu su obično označene drugom bojom ili su na bilo koji drugi, lako uočljiv način, prepoznatljive. Tako na različitim web adresama možemo naći virtualne biblioteke specijalizirane za antičku književnost, odnosno specijalizirane za djela napisana na latinskom jeziku. U takvim bibliotekama dostupna nam je velika količina tekstova.

Najpoznatije internetske knjižnice za latinski jezik su: *Latina litteratura*; *Classic Collections* - Internet stranice sveučilišta na Floridi; *Perseus digital library* - posjeduje petstotinjak tekstova na grčkom i latinskom jeziku, oko 50000 slika koje su direktno vezane uz klasično doba, slike muzejskih eksponata, slike hramova, kipova, manuskripta... Ovo je veliki napredak, jer se još prije dvadesetak godina mjesecima tražila rijetka knjiga. Danas u roku od desetak minuta ta ista knjiga može biti u vašem računalu. Upravo tu vidim mogućnost za poboljšanje nastave latinskog (i grčkog) jezika u klasičnim gimnazijama. Ne mogu ne spomenuti *The latin library*, koja se nalazi na adresi **www.thelatinlibrary.com**. Na spomenutim stranicama imamo velik izbor tekstova na latinskom jeziku. Knjižnica je podijeljena na više specijaliziranih knjižnica: *Latin library* - na kojima se nalaze pisci od Amijana do Vitruvija (složeni po abecednom redu pisaca); *Medieval latin* - biblioteka pisaca koji su pisali u srednjem vijeku na latinskom jeziku (Aelredus Rievallensis - William of Conches); *Christian Latin* - o kršćanskim djelima i piscima koji su pisali na latinskom jeziku (od Petra Abelarda do Thomas à Kempis); *The Miscellany library* - mješavina latinskih djela koja nemaju ni književnu ni znanstvenu vrijednost (od kuhara Apicija do Vegecija) i na kraju *Neo-latin library* u kojoj se nalaze djela renesansnih i novovjekovnih pisaca. Ovdje se nalaze i djela našeg filozofa i znanstvenika Josipa Ruđera Boškovića. Postoje i nekoliko multimedijalnih enciklopedija koje također sadržavaju veliku većinu opusa rimskih pisaca. Najpoznatija, i relativno najjeftinija, takva enciklopedija (na CD-romu) nazvana *Musaios* sadržava djela gotovo svih grčkih i rimskih pisaca.

U svakoj suvremeno koncipiranoj nastavi već se i ranije poticalo samostalne projekte učenika, ali je proces informatizacije obrazovnog sustava ova nastojanja u znatnoj mjeri potpomogao i proširio. Kada dijete jednom upoznamo s korištenjem nekog kompjutorskog jezika ili alata, možemo mu prepustiti da potpuno samostalno odabere svrhu i cilj svog projekta.

Osnovni je zadatak nastavnika da potiče kreativnost i samostalnost kod učenika, ali isto tako i da svaki projekt svede na razumnu mjeru procjenjujući realne

mogućnosti i dosege svakog pojedinca. Tako bi se npr. ućenicama u starijim razredima klasićnih gimnazija mogli zadavati seminarski radovi ćiju temu će oni sami izabrati. Isto tako, moųe se grupi ućenika zadati projekt u kojem će temeljito obraditi pojedinog autora. Obaveze i uloga svakog ućenika unutar grupe vrlo će se brzo i spontano iskazati. Zainteresirani ućenici vrlo lako će putem Interneta doći do svih podataka koji im trebaju. Dovoljno je da na bilo kojoj traųilici ispišu ime pisca ćiji im tekstovi i podaci trebaju i dobit će hrpe podataka. Oni koji su upoznati sa sadrųajem specijaliziranih stranica ići će direktno na njihove adrese i tu izabrati ono što im je potrebno.

Na ovaj naćin ućenici koji su zainteresirani za latinski jezik mogu, uz malu pomoć nastavnika, napredovati koliko im je potrebno, odnosno koliko to ųele. Oni ućenici koji se ne snalaze najbolje u latinskom jeziku mogu na ovaj naćin iskazati svoj maksimum. Nastavnik ovdje postaje prvi među jednakima, onaj koji ućenicima pokazuje pravce po kojem se trebaju kretati.

Osim specijaliziranih knjiųnica postoji i mnoštvo web stranica koje su specijalizirane za pojedine pisce, vladare, graųevine, gradove... Na ovaj naćin nadareni ućenici mogu napredovati bolje i mogu biti ispunjeni njihovi intelektualni zahtjevi. Ućenici mogu sami birati tekstove i autore koje bi obraųivali. Ovako moųemo obogatiti i ubrzati nastavni proces latinskog jezika.

Nastavni program se ovako moųe proųirivati i to tako da ućenici nisu ogranićeni samo na rimske pisce. Za svoj rad mogu izabrati i nekog srednjovjekovnog, renesansnog ili bilo kojeg pisca koji je pisao na latinskom jeziku. U tom slućaju treba naglasiti djela hrvatskih latinista. Naųalost velika većina ućenika (kao i graųana) nisu nikad ćuli za naųe znanstvenike i filozofe poput Hermana Dalmatina, Franje Petrića, Frederika Grisogona, Ivana Polikarpa Severitana, Jure Dragiųića...

Nastavnik, koji zna upotrebljavati neke osnovne raćunalne programe, moųe vrlo lako i sam napraviti zanimljivo predavanje uz pomoć gore navedenih pomagala.

2. Raćunalo u cjelokupnom nastavnom procesu

Ovakva nastava se ćini kao daleka budućnost, ali je vrijeme da i o njoj zapoćnemo razmiųljati. Za odrųavanje ovog tipa nastave potrebno je nastavno pomagalo s dvosmjernim tokom informacija. Potrebno je da svaki ućenik na svom mjestu u razredu posjeduje raćunalo koje je umreųeno s nastavnikovim raćunalom. Raćunalo postaje predavać, ali i traųi povratnu informaciju. Postoje dvije tehnićke podjele u nastavi koja se provodi s raćunalom kao glavnim predavaćem.

a) Raćunalo u cjelokupnom nastavnom procesu uz pomoć nastavnika

Nastavnik u ovom slućaju sluųi kao «kontrolor» tijekom nastavnog procesa, ali i stvaratelj, odnosno programer nastavne jedinice. Svaki ućenik prolazi zadanu jedinicu po svojim mogućnostima. Napredni ućenici mogu obvezni dio programa proći brųe i nastaviti raditi dodatni program. Na ovaj naćin dolazi do potpune individualizacije nastave. Većina efektivnog rada kod nastavnika svodi se na programiranje nastavnih jedinica i kontrolu ućenika.

Provjere znanja vrši nastavnik uz pomoć računala. Postoje raznorazni programi koji mogu pomoći nastavniku u programiranju nastavne jedinice (programi za tvorbu kvizova, križaljki...). Postoje i izvrsni ispiti kojima računalo provjerava gramatiku, sintaksu i vokabular. Za nastavnika u ovakvoj nastavni potrebni su, osim neupitne stručnosti, poznavanje većeg broja računalnih programa i velika doza inventivnosti.

b) Nastava uz pomoć računala bez nastavnika - kibernetika nastava

Kibernetika nastava je nastava u kojoj računalo ili neki drugi nastavni stroj potpuno preuzima ulogu nastavnika. Kibernetika je znanost o upravljanju i vezi živog bića i stroja. Iako kibernetika nastava izgleda kao vrlo daleka budućnost, neki oblici takve nastave su već u uporabi. Upravo su multimedijalni CD-romovi, koji služe za učenje raznih jezika, pravi primjer kibernetike nastave. Već spomenuti CD-ovi (*Learn Latin Now!*; *Vocabulary Builder Latin*; *Talk Now! Latin*) napravljeni su za kibernetiku nastavu latinskog jezika.

Međutim, u trenutku kad kibernetika bude na takvom stupnju razvoja da može zamijeniti sve elemente nastave i svaki nastavni predmet, škola kakvu danas poznajemo neće postojati. Kako će tada izgledati školski sustav, ne usudujem se spekulirati.

Bruno Ćurko
Josipa Bana Jelačića 27c
23000 ZADAR
098/891-028
Bruno.Curko@public.srce.hr

IN MEMORIAM

ANTUN HEK (1944.-2002.)

Mons. **Antun Hek** (1944. - 2002.), ugledni istarski svećenik i kulturno-prosvjetni djelatnik, po struci kroatist i latinist, član Hrvatskoga društva klasičnih filologa, stradao je pred godinu dana, 24. veljače 2002., u prometnoj nesreći u Tarskoj Vali.

Istarska javnost, crkvena i svjetovna, a dijelom i zagrebačka, svečano je obilježila godišnjicu njegove smrti prigodnim skupovima i knjigom sjećanja. Ti skupovi i ta knjiga nedvojbeno pokazuju da je u Hekovu istarskom zavičaju i u Istarskoj Crkvi njegov iznenadni odlazak još uvijek neprevladan gubitak i nada sve zahtjevan uzor. To pogotovu vrijedi za stotine njegovih bivših i sadašnjih đaka i za Pazinski kolegij – Klasičnu gimnaziju kao ustanovu; ona je Hekovo životno djelo na prosvjetnom i kulturnom polju, kojim on zaslužuje počasno mjesto u skupnom sjećanju našega Društva.

Rodio se u zaselku Heki, između Pazina i Svetog Petra u Šumi, u tradicionalnoj seoskoj obitelji. Istra se tada, kroz strahote Drugoga svjetskoga rata, oslobađala fašističke okupacije, svjesno se opredijelivši za nacionalnu slobodu, ali još nesvjesna da je iza novostečene slobode već vrebalo boljševičko jednonumlje sa svim svojim posljedicama.

U ranom djetinjstvu Mons. Heka i većine njegovih darovitijih istarskih vršnjaka to je već bilo posve očito; stekavši u obitelji jak osjećaj za vjerske i narodnosne vrijednosti, on je u osnovnoj školi i u pazinskoj Državnoj gimnaziji rastao u istarski pitomu, ali i nepopustljivu otporu prema bezbožnom i balkansko-jugoslavenskom duhu školskih programa. U Hekovu prirodnom izvanškolskom okružju (obitelj, Crkva i oko nje okupljeni obrazovani svjetovnjaci) taj je duh izazivao strah od gašenja tradicionalnih vrijednosti i odgojno-obrazovne pustoši za mladi naraštaj; dvanaestogodišnjega pak Heka nagnao je na pomalo prezrelo razmišljanje o vlastitoj budućnosti.

Sudeći prema potonjim sjećanjima na školske dane, on se, poput njegova osobnoga uzora Bože Milanovića, već tada pitao gdje bi mogao najviše koristiti svojem narodu ugroženu, uza sve ostalo, i materijalističkim, od tradicije 'oslobođenim' odgojem. Samosvjesno je i 'protiv struje' tadanjih okolnosti odlučio posvetiti se svećeničkom pozivu te uz državnu realnu gimnaziju upisati i službeno nepriznatu klasičnu u Biskupskom sjemeništu. Poslije mature i studija teologije diplomirao je još kroatistiku i latinski, što mu je potom omogućilo razviti bogatu četvrtstoljetnu djelatnost svećenika i kulturnog djelatnika, u najboljem suglasju s vlastitim životnim idealom i sa stoljetnom 'staromodnom' preporoditeljskom tradicijom u Istri.

Župnikovao je po Istri, predavao u sjemenišnoj klasičnoj gimnaziji, pokretao vjerske listove, vodio crkveno izdavaštvo, djelovao u biskupijskoj upravi i dr. Ni prijelomne devedesete nisu ga zatekle nespremna, nego su dapače još jače istaknule neobično bogatstvo njegove osobne požrtvovnosti, smjelosti i organizacijske nadarenosti. Početkom tih godina preuzeo je, naime, na sebe sav teret odgovornosti za obnovu sjemenišne klasične gimnazije u crkvenoj 'režiji', ali za svjetovne potrebe.

Zato ga je istarski biskup 26. svibnja 1992. imenovao ravnateljem klasične gimnazije u osnivanju, a 1993. i njezinim pravim ravnateljem, kad je ona i formalno utemeljena biskupskom odlukom od 4. svibnja rečene godine, pod punim nazivom Pazinski kolegij – Klasična gimnazija. U taj je pothvat ušao otvorenih očiju, svjestan svih dvojbi i zapreka, ne samo materijalnih nego i vezi sa samom zamisli o obnovljenoj školi.

Sjećam se da ga je kratko vrijeme mučilo zalaganje pojedinih zapadnjačkih sponzora, a i samih učeničkih roditelja, za neku 'reformiranu' klasičnu gimnaziju s više prostora za suvremene jezike i pomodna znanja, a manje za klasične jezike, ili čak samo s latinskim. Međutim, studij latinskoga, članstvo u našem Društvu te prijateljevanje i savjetovanje s pravim klasičarima pomogli su mu da se čvrsto odluči za ono u što je i sam vjerovao, a zastupa to i naše Društvo: klasična gimnazija 'puna profila', obvezatan iunctim grčkoga i latinskoga.

Bilo bi stoga dobro da naša filološka struka ima umu i činjenicu da je Mons. Hek glavni zaslužnik za prvu obnovljenu 'klasičnu' klasičnu gimnaziju u samostalnoj Hrvatskoj, te da koliko je god moguće stručno pripomogne što uspješnijem nastavku njezina djelovanja i nakon smrti njezina utemeljitelja.

Zagreb, 7. ožujka 2003.

Mate Križman

MATE SUIĆ (1915. – 2002.)

U Zagrebu je 28. listopada u 87. godini preminuo akademik Mate Suić, redoviti profesor u miru Sveučilišta u Zagrebu. Profesor Suić rođen je u Postirama na otoku Braču 3. studenoga 1915. godine. Osnovno i gimnazijsko obrazovanje stjecao je na više mjesta u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Maturirao je na klasičnoj gimnaziji u Splitu. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao je g. 1940. klasičnu filologiju, arheologiju i povijest staroga vijeka. Na istom je Fakultetu godine 1953. stekao doktorat iz povijesnih znanosti tezom *Kritička analiza historijskih i geografskih podataka o istočnoj jadranskoj obali u Pseudo Skilakovu Periplu*.

Na Filozofskom fakultetu u Zadru predavao je Povijest staroga vijeka i antičku arheologiju od 1956. do 1967. godine, te je napredovao do redovite profesure. Godine 1968. izabran je za redovitoga profesora Povijesti staroga vijeka na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Strukturirao je i vodio nastavu povijesti Grčke i Rima za studente arheologije i klasične filologije. Sudjelovao je u poslijediplomskim studijima povijesti, arheologije i arhitekture Sveučilišta u Zagrebu i Splitu. Redovitim je članom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti izabran 1981. godine.

Tijekom dugogodišnjega djelovanja u hrvatskoj kulturi, znanosti i visokoškolskoj nastavi prof. Suić vodio je brojne ustanove: bio je ravnatelj Arheološkoga muzeja u Zadru, dekan Filozofskih fakulteta u Zadru i u Zagrebu, ravnatelj Zavoda za povijesne znanosti sveučilišta u Zagrebu, predstojnik Odjela za arheologiju u istome Zavodu, te voditelj Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru. Utjecao je na osnutak Historijskog instituta i Filozofskog fakulteta u Zadru, Muzeja grada Zadra i Muzeja crkvene umjetnosti u Zadru, Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, te u Zagrebu Centra za povijesne znanosti Sveučilišta čiji su sljednici pet današnjih znanstvenih zavoda i instituta. Bio je među inicijatorima emancipacije Hrvatskoga arheološkog društva iz jugoslavenske strukovne udruge, njegov prvi predsjednik nakon obnove, zatim počasni član i prvi laureat nagrade «Don Frane Bulić» koju je Hrvatsko arheološko društvo ustanovilo za životno djelo.

Bio je jedan od pokretača interuniverzitetskog studija Zagrebačkog sveučilišta u Dubrovniku, a posebno je strukturirao program studija Kulturne povijesti istočne jadranske obale. Sudjelovao je u pokretanju podmorskih arheoloških istraživanja. Pokrenuo je časopis *Diadora* Arheološkog muzeja u Zadru i časopis *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, te im bio urednikom. Uređivao je i *Radove Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* i *Arheološke radove i rasprave HAZU*.

Suradivao je i bio članom uglednih domaćih i stranih znanstvenih ustanova. Obnašao je mnoge javne dužnosti vezane uz struku i primio brojne nagrade, priznanja i odličja.

Četrdeset je godina redovito vodio arheološka istraživanja na različitim lokalitetima u Hrvatskoj. Među spomeničkim sklopovima koje je konzervirao i prezentirao osobito se ističu antička jezgra Zadra (forum i kapitolij), kompleks

ladanjske vile u Mulinama na o. Ugljanu i bedemi stare Varvarije (Bribir kod Šibenika).

Uz velik broj izvornih znanstvenih radova u domaćim i stranim publikacijama M. Suić objavio je knjige *Antički grad na istočnom Jadranu* (1976.), u čiji je tekst još u ožujku 2002. unosi posljednje promjene za novo izdanje, *Zadar u starom vijeku* (Prošlost Zadra 1., 1981.) i *Odabrani radovi iz stare povijesti Hrvatske* (1996.)

Znanstveni doprinos M. Suića odlikuje se gradnjom mostova između struka i razdoblja. Povezivao je istraživačke mogućnosti i prinose filologije, arheologije i povijesti i dosegao rezultate od neprocjenjive vrijednosti za hrvatske povijesne znanosti. Ponudio je ključ za mnoge fenomene naše antike čiji su korijeni u ovdašnjoj prapovijesti, a u hrvatskome je ranom srednjovjekovlju prepoznao i protumačio višestruke kontinuitete iz antike koji su jedan od stupova samosvojnosti hrvatske civilizacije srednjega vijeka. Među njima je posebno istaknuo i elaborirao kontinuitet grada i urbane kulture, te kontinuitet latinske pismenosti. Mnoga je znanstvena pitanja prvi formulirao i impostirao, otvarajući nove pravce istraživanja.

Uz stalnu suradnju i drugovanje s arheolozima i povjesničarima, profesor Suić nikada nije zanemario niti veze s klasičnim filozozima. Osim nastave za studente klasične filologije zagrebačkoga Filozofskoga fakulteta s brojnim su ga kolegama povezivali osobno prijateljstvo, interes za struku i živi razgovori o stručnim pitanjima. Bio je član Hrvatskoga društva klasičnih filologa. Dok mu je to zdravlje dopuštalo, sudjelovao je na našim skupovima, ponešto je i objavio u *Latina et Graeca* i s veseljem je pratio *Nuntius*.

U njegovu se opusu jasno izdvaja skupina radova gdje je težište na filološkoj i lingvističkoj obradi: analize izvornih mjesta starih autora, interpretacije latinizata na hrvatskim ranosrednjovjekovnim natpisima, studije iz toponomastike hrvatske obale i otoka.

Izobrazba klasičnoga filologa bila je posebno značajan segment u njegovome stručnom djelovanju. Mogućnost da se izravno i kompetentno koristi djelima grčkih i rimskih pisaca, da epigrafskim spomenicima pristupa kao znalac oba klasična jezika, da istočnojadransku toponomastiku upotrijebi kao izvor za povijesnu interpretaciju, davala je izvanrednu kakvoću svim njegovim istraživanjima, predavanjima i pisanim radovima.

Cjelokupno djelovanje Mate Suića u tome je smislu uzorno, a pojedina njegova dostignuća bila su stepenice kojima su tijekom druge polovine XX. st. napredovale hrvatske povijesne znanosti. Hvala mu i slava!

Bruna Kuntić-Makvić

FRANJO MOROŽIN

(Pinezići, otok Krk, 10. 01. 1930. – Rijeka, 20. 01. 2003.)

Ex humillima casa potest magnus vir exire.

Poslije bolesti u zadnjih nekoliko mjeseci početkom ove 2003. godine zauvijek nas je napustio prof. Franjo Morožin. Rodio se u seljačkoj obitelji u selu Pinezićima, na Krku, otoku glagoljaša, kanta i sopela. Volio je život i u njemu (za)volio rad pa je prvotno želio biti seljak. Kada su ga njegovi roditelji nakon obvezatnog dali na daljnje školovanje zavolio ga je i odabrao profesiju nastavničke struke i ona mu je ostala najmilija do posljednjeg daha. Uvijek je bio sretan što se mogao obrazovati i školovati, radovao se svojim kolegicama i kolegama i, kako ga je otac učio, poštovao je svoje profesore. Nije mu se uvijek sve sviđalo i nije se sa svime slagao, ali nije bio buntovan

nego je volio slušati i držati se reda.

Osnovno školovanje prošao je u susjednom selu Skrpčićima, a osmorazredno gimnazijsko obrazovanje u Krku, Pazinu i II. gimnaziji na Sušaku. Klasičnu filologiju završio je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1958. godine.

Iste godine započinje njegov dugogodišnji i plodni rad poslenika u njemu najdražoj i najvoljenijoj struci nastavničke i učiteljske djelatnosti koju je temeljio na osobnom obostranom poštovanju i nastavnika i učenika i aktivno traje i poslije umirovljenja sve do šk. 1999./2000. godine.

Najprije se zaposlio u Korenici gdje je bio i profesor i upravitelj osnovne škole. Nakon šest godine službovanja u Korenici, 1964. godine dolazi u Rijeku, u današnju Prvu riječku hrvatsku gimnaziju u kojoj je, kako je već rečeno, radio i poslije umirovljenja kao vanjski suradnik za latinski jezik. Prema njegovim riječima volio je i zauvijek voli sve te škole i sva ta mjesta u kojima je radio i službovao kao sebe i domovinu. Podnosio je velika (trpljenja) zla, a živjeti, isticao je prof. Franjo Morožin, znači trpjeti i griješiti i žao mu je što je i sam griješio. Zračeci nenametljivošću, skromnošću i dobrotom nije znao i mogao mrziti.

U poznato vrijeme reformiranog obrazovnog sustava, kada klasični jezici nisu bili predmeti redovite nastave, a time su i takvi nastavnici bili marginalizirani, prof. Franjo Morožin pretrpio je nova iskušenja. S ponosom se danas s pravom ističe kako je ondašnji Centar za kadrove (danas Prva riječka hrvatska gimnazija) odisao gimnazijom, čak pokušajem učenja starogrčkog jezika, a učenje latinskog jezika, bar fakultativno, ne ulazeći u razrednu knjigu (dnevnik) i redovnu satnicu, teklo je neprekidno.

Povratkom sustava gimnazijskog obrazovanja kada je njegova i naša Prva riječka hrvatska gimnazija ponovno postala prava općeobrazovna škola izrasla iz stoljetnih humanističkih tradicija, prof. Franjo Morožin se uvijek iznova u nju ugrađivao sa žarom čovjekoljublja te iz njega rađanim slobodoumljem u živom domoljublju učio mlade za život, a ne za školu, voleći ih kao da su mu kćeri i sinovi.

Zaljubljen u mlade, obrazovanje, školu i umjetnost prof. Franjo Morožin je uvijek darivao i davao sebe ne pitajući za vrijeme, cijenu i vrijednost. U krugu svoje sretne obitelji, supruge Elde, kćeri Gordane i Ede i njihovih obitelji, živio je prof. Franjo Morožin sretnim životom. Duhovne vrijednosti, koje je primio od svojih roditelja i kojima je zračio cijelim svojim bićem, htio je nesebično dijeliti i davati svima s kojima je živio, radio i djelovao. Ushit osjećaja za lijepim i duhovnom dimenzijom bio je prof. Franji Morožinu snaga za pisanje stihova i na latinskom i hrvatskom jeziku. Neke će njegove pjesme ostati trajni spomen na prof. Franju Morožina. Jedna od njih «O našem gradu na Rječini», koju je uglazbila Ljerka Žic, prof. glazbene umjetnosti, izvedena je prvi puta 4. 10. 1992. godine na proslavi 365. obljetnice Riječke gimnazije. Ti stihovi i glazba ponavljaju se svake godine što je prof. Franji Morožinu najveći spomenik i zahvala u prolaznosti našeg života.

Ipak na kraju bi trebalo reći da je cijeli svoj život prof. Franjo Morožin istrošio, sagorio i osmislio u duhu kratice OAMDG (*Omnia ad maiorem Dei gloriam*) napisanu na dnu Ljetopisa Prve riječke hrvatske gimnazije za šk. 1992./93. godinu kojeg mi je poklonio kada sam se zaposlio u ovoj školi 1995. godine.

Također moram istaknuti da je sadržaj ovog teksta nastao na osnovi naših razgovora i interpretacije intervjua koji je obavljen s prof. Franjom Morožinom, a objavljen je u navedenom Ljetopisu.

U srijedu 22. siječnja na ispraćaju na vječno počivalište u Pinezićima služena je sv. misa zadušnica, a uz mnogobrojnu rodbinu, prijatelje, mještane i sopele, prisustvovali su, uz osjećanje velikog poštovanja, svi profesori i zaposlenici Prve riječke hrvatske gimnazije.

Moja malenost predlaže da se objavi fotokopija pjesama koje se nalaze u istom Ljetopisu jer je to najmanje što se prof. Franji Morožinu može učiniti.

Anton – Tonči Baričević

Franjo Morožin je zadnjih godina života objavio nekoliko pjesama vezanih uz gimnaziju u kojoj je radio i zbivanja u društvenom i političkom životu.

Profesor Baričević zamolio nas je da uz *In memoriam* objavimo i te pjesme.

PREPOROD GIMNAZIJA U HRVATSKOJ DRŽAVI

Bile su nam otete.
Kao Ciceronu kuća.

Jer su đaci htjeli
Te kao i profesori

Latinski pak jezik
Bješe fakultativan

Bili i požrtvovni
I starogrčki jezik

Pa i izvan satnice
A i izvan dnevnika

Čak su neki učili.
Više nismo centri.

U našoj gimnaziji,
No ipak održao se,

17. studenog 1992.

**ŠKOLE MI U RIJEČKOJ
Ulici Frana Kurelca**

Lijepa naša, znana svima,
Lijepi grad Rijeku ima,
Rijeka ima staru zgradu,
I ona važno služi gradu,

Jer u njoj rade škole dvije
Te obje baš su gimnazije
I školstvu galebova krila,
A oba mome srcu mila,

I, tako očinjeg mi vida,
Patrona gradskog svetog Vida
Da ove škole štiti molim

Baš kako časne ih i volim
Pa nastojim da sav se pružim
I poetski, svom gradu služim.

U četvrtak, 10. 12. 1992.

**GYMNASIUM
FLUMINENSE CROATICUM –
RIJEČKA HRVATSKA GIMNAZIJA**

Vrlo dobro znane davne godine
Grad na kraju nevelike Rječine
Zaslugom je reda isusovačkog
Gimnaziju dobio, no latinskog

Nastavnoga jezika, a hrvatsku.
Kasnije to navelo je Mađarsku,
Kad već hrvatska je bila nastava
Da na Sušak dičnu školu protjera.

I po krivoj crti ravno pisati
Moraše Providnost. Nikad zbrisati
Važnu školu nitko nije mogao.

Zato drugi svjetski rat je smogao
Da se škola desnoj strani Rječine
Vrati četrdeset pete godine.

*U Rijeci, poslijepodne u srijedu 11.
studenoga (na Martinje) 1992.
Lumin Šotoventin (Franjo Morožin)
s Krka, sela sin i sada Riječanin*

Uz petu obljetnicu smrti

JOSIP STANOVIĆ

(Čilipi, općina Konavle, 9. ožujka 1921. – Split, 1. siječnja 1998.)

Josip Stanović, član Hrvatskoga društva klasičnih filologa rodom je iz Čilipa u općini Konavle. Rođen je 9. ožujka 1921. g. kao prvo dijete od sedmero djece u hrvatskoj, katoličkoj obitelji. Osnovnu je školu pohađao i s odličnim uspjehom završio u rodnom selu. Dalje školovanje je nastavio u dubrovačkom biskupijskom sjemeništu. Završio je u Dubrovniku Franjevačku klasičnu gimnaziju s pravom javnosti 1941. godine, a potom upisao Visoku bogoslovnu dominikansku školu i završio prvu godinu. 1942. upisuje Pravni fakultet u Zagrebu. Završio je četiri semestra studija, no to mu je naknadno sve poništeno.

Nije služio vojsku jer je imao izraženu kifoskoliozu. 1945. bio je osumnjičen i uhićen da je u vezi sa «škriparima», ali nije osuđen jer nije bilo dokaza. Godine 1946. upisuje Filozofski fakultet u Zagrebu, no već 1948. ponovo je osumnjičen najprije «da je htio pobjeći u Italiju i pridružiti se bandama», a 1949. provodi u samici četiri mjeseca bez optužnice i bilo kakvoga zapisnika. Na intervenciju Javnoga tužiteljstva u Zagrebu pušten je bez ikakvoga objašnjenja s napomenom da nije «narodni student».

U rujnu 1952. diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu klasičnu filologiju. Po diplomiranju služi vojni rok u Požarevcu, bez obzira što je još prije bio oslobođen vojne službe zbog bolesti. Ipak je njegova vojna nesposobnost utvrđena na VMA (Vojno-medicinskoj akademiji) u Beogradu, te je oslobođen vojske. Kako je već počela školska godina, kad se vratio iz vojske, to je izgubio mogućnost zaposlenja u tekućoj školskoj godini, pa tek 1953./54. dobiva radno mjesto odgajatelja u đlačkom domu u Dubrovniku. Sljedeće se godine zaposlio na novootvorenoj gimnaziji u Pločama i tu je radio do 1971. godine.

U Pločama se upoznao i oženio s prof. matematike Davorkom Luketin i imali su u braku četvero djece. Od 1971. radio je u Splitu, najprije kao povjerenik za prodaju izdanja «Školske knjige», a od 1973. predaje latinski na gimnaziji «Vladimir Nazor» i u istoj školi ostaje do odlaska u mirovinu. Svoje je profesorske obveze savjesno i u skladu sa svojom savješću obavljao.

Tek po osamostaljenju Hrvatske uključuje se u politički život i to kroz HSS (Hrvatsku seljačku stranku). Aktivan je u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Opredijelio se za HSS jer je držao da su politička misao, filozofija i gospodarski program slavne braće Radića – Antuna i Stjepana, najprilagodljiviji našem čovjeku i našim potrebama: obitelj i njezino vlastito gospodarstvo polazište je za šire asocijacije i stvaranje općenarodnoga i zajedničkoga bogatstva, kako duhovno-kulturnog, tako i onog materijalnog.

Profesor Stanović je ostao u lijepom sjećanju mnogim svojim kolegama i suradnicima.

Umro je na Novu godinu 1998. od raka želuca a pokopan je na splitskom groblju Lovrinac.

Nada Stanović

Uz 40. obljetnicu smrti

Fra STANKO BOŽO PETROV

(Metković, 8. siječnja 1887. – Sinj, 13. ožujka 1963.)

Prošlo je četrdeset godina da je u Sinju prestalo kucati srce čovjeka, klasičnog filologa, redovnika, svećenika, profesora na franjevačkoj klasičnoj gimnaziji. Svojim je radom obilježio prvu polovicu 20. stoljeća ne samo u svojoj redovničkoj zajednici, već i u široj hrvatskoj, odnosno u ono doba jugoslavenskoj zajednici. Poslije osnovnog školovanja u Veloj Luci na Korčuli, polazi u sinjsku franjevačku gimnaziju, a potom studij filozofije i teologije završava u Šibeniku, Makarskoj i Zaostrogu, a 1910. u Vepricu kod Makarske ima prvu sv. misu. Od 1913. do 1917. studira klasičnu filologiju u Fribourgu u Švicarskoj, a po završetku studija postiže doktorat obranivši tezu *Der 'Dialogos' Lukians in seinem Verhältnis zu Platon, ein Beitrag zur Theorie des Lukianischen Dialogos*.

Mladi doktor klasične filologije radi sa studentima teologije od 1917. –1920., a potom odlazi u sinjsku gimnaziju i tu radi od 1920. do 1961. s prekidom 1934. do 1937. kad je bio provincijal u svojoj redovničkoj zajednici. Toliko je bio cijenjen od svojih učenika da su ga držali za najboljeg profesora i da je kroz svojih četrdesetak godina nastavničkog rada obilježio rad gimnazije. To nam i kazuje *Spomenica* koju mu izdadoše neposredno poslije smrti njegova subraća. Prenosim rukovet misli o značaju fra Stanka Petrova.

Da ne bih nabrajao sve poslove koje je obavljao za svog života, prenijet ću riječi iz spomenice: «Uzornom Franjinu sinu, revnom Božjem svećeniku, vrlo spremnom profesoru, neobično savjesnom odgojitelju, zaslužnom provincijalu i generalnom vizitatoru MNP. O. dru fra Stanku Petrovu prvom i višegodišnjem uredniku glasnika *Gospa Sinjska*, neumornom širitelju Marijine slave i uvaženom hrvatskom piscu zahvalni učenici.»

Iz sveg ovog obilnog djela osvrnuo bih se samo na njegov kritičarski rad u *Novoj reviji* koju su izdavali franjevci Provincije Presvetog Otkupitelja dvadesetih i tridesetih godina prošlog stoljeća i koja je bila vrlo uvaženo glasilo na kulturnom obzoru tog doba. U njoj je fra Stanko uređivao rubriku *Među knjigama* prateći književno stvaralaštvo onodobne Jugoslavije, te je davao prikaze knjiga hrvatskih, slovenskih i srpskih autora. Izdavačima je stalo da njihove knjige budu predstavljene javnosti te su fra Stanka zasipali svojim izdanjima – kako primjećuje dr. Gašpar Bujas u članku *Književno-naučni rad fra Stanka Petrova* – jer je bio bistar i dosjetljiv duh sposoban jasno, jednostavno i uvjerljivo rješavati mnoga pitanja iz različitih područja kulture, književnosti i nauke, naprosto bio je «majstor riječi i pera». Osim kritike bavio se i pitanjima gramatike i pravopisa te stilistikom.

Kroz dva desetljeća suradnje u *Novoj reviji* pisao je o hrvatskim književnicima: Ivanu Gunduliću, Marinu Držiću, Tinu Ujeviću, Nikoli Šopu, Niki Bartuloviću, Lovri Katiću, Milanu Paveliću, Cihlar-Nehajevu, Rajmundu Kupareu, Dragutinu Tadijanoviću, Olinku Delorku, Mati Baloti, Slavku Batušiću, Antunu Bonifačiću, Dobriši Cesariću, Vladimiru Kovačiću, Ivi Kozarčaninu, Vjekoslavu Majeru, Antunu Nizetu, Luki Perkoviću i Vladi Vlaisavljeviću. Od srpskih pisaca prikazao je

Milicu Stanković, Borivoja Jeftića, Milivoja Ristića, Jelu Spiridonović-Savić, Nikolu Lopičića, Dušana Radića, Stojana Živadinovića, Ljubicu P. Radoičić, Milana Petrovića i Branka Čopića, a od Slovenaca Silvina Sardenka (Alojzije Merhar) i Miška Kranjeca.

Posebno je značajan njegov osvrt na knjigu Sime Matavulja *Bilješke jednog pisca*, koji je najavio 1941., a tiskan je tek poslije rata 1951. u sarajevskom *Dobrom pastiru* pod naslovom *Matavuljev «Bakonja fra Brne» - književna mistifikacija* gdje pokazuje na temelju iscrpnih analiza *Bilježaka jednog pisca* i romana *Bakonja fra Brne*, te osobnih terenskih istraživanja da su radnja i likovi u romanu uzeti iz života pravoslavnog manastira Krupa pod Velebitom. Fra Stankove navode potvrđuje i srpski pisac dr Živomir Mladenović (1954.).

Petrov je i suradnik na knjizi *Znameniti Hrvati i Hrvatskoj enciklopediji* koju je uređivao Mate Ujević, gdje obrađuje ugledne franjevence iz svoje Provincije. Također je objavio nekoliko rasprava o radu svoje subraće tijekom proteklih stoljeća (Andrija Dorotić, fra Gašpar Vinjalić), zatim o povijesti Franjevačke gimnazije u Sinju.

Posebno je cijenio svog uglednog subrata fra Andriju Kačića Miošića, a i sam se često, uz mnoge pseudonime, potpisivao Milovanov.

Još nas posebno zanimaju Petrovljevi napisi o pravopisu, kad su podkraj tridesetih godina najavljivane izmjene hrvatskog *Pravopisa*. Tom je prigodom Petrov napisao rasprave: *Ijekavski ili jekavski?* (Obzor, 1939.), *Da li je pisanje grupe 'ije' obligatno?* (Nastavni vjesnik, XVIII/1939/40, sv. 6) i *Ijekanje u hrvatskoj knjizi* (Nova revija, 19, 1940.). Petrov analizom pravila u pravopisu dolazi do zaključka da pravila o pisanju *ije* i *je* nisu baš tako jednostavna i da ih ima preko dvadeset, iako se govori samo o pet i da ijekanje nije osobina hrvatskih govornika te da bi trebalo pisati *je* i u onim slučajevima kad pravopis propisuje *ije* jer taj *ije* nije dvosložan već jednosložan, a da su se naši Vukovci povelili za Vukovim prijedlogom, a i sam Vuk koleba u pisanju takvih riječi. Petrov pokazuje da i dijalektološka istraživanja pokazuju da *ije* nije dvosložno. Poziva se i na njemačkog slavista A. Leskiena koji pokazuje da se jednosložni izgovor grupe *ije* slaže s metričkom upotrebom starih dubrovačkih pjesnika XVI. stoljeća kod kojih je *ie* diftong, a ne *i+je*. Leskien se poziva i na radove M. Rešetara.

Petrovljev članak u *Obzoru* izazvao je reakciju fra Otona Knezovića, na koju je Petrov odgovorio u gore spomenutom napisu u *Novoj reviji* sažimajući svoje stajalište u ove tri točke:

«1) Gdje je, prema starome jatuu, u ikavskome i, u ekavskome e, ako ne dolazi –o ili –j, u jekavskom se uvijek piše je, osim u nekoliko riječi poslije r-.

2) Poslije r- ne piše se je, nego e u ovim riječima i oblicima: sreća, vreća, vremena (i nabroje se svi slučajevi, kojih nema mnogo),

3) Ispred –o, koje je postalo od i, i ispred –j, u svim slučajevima, o kojima se govori pod 1) i 2), ne piše se ni je ni e, nego i: cio, grijati, vrio...

Na taj način nestalo bi iz naše proze 'ijekanje', i naš bi hrvatski književni jezik bio čisti jekavski; kao što je i u govoru sve naše inteligencije i velikoga dijela prostoga naroda, kojemu je jekavski rođeni dijalekt.» (str. 21.)

Priređujući 1951. jekavsku redakciju Kneževićeve *Muke* iz 1753. godine koja je ispjevana ikavicom, Petrov da bi sačuvao isti broj slogova u osmercu sve ikavizme

pretvara u jekavizme pišući dvoglas *ie* gdje bi po pravopisu trebalo biti *ije*. Ta je redakcija doživjela više od deset izdanja do danas u *Franjevačkoj pastoralnoj biblioteci* koju je uređivao fra Ante Sekelez.

Petrovljeva zapažanja i danas su aktualna što se tiče pravopisa, a mislim da su veoma razložna i korisna te bi ih opet trebalo predložiti javnosti.

Ovo je samo mali isječak iz djela Stanka Petrova koje broji preko 900 radova (poezija, poučna proza, znanstvena proza /prikazi, kritike, eseji, rasprave i sl./, prijevodi i preradbe) kako možemo pročitati u *Bibliografiji radova o. fra S. Petrova* koju je priredio fra Karlo Kosor.

Ivan Bekavac Basić

CIRCULUS LATINUS ZAGRABIENSIS

Ureduje: **Angela Crnobrnja**

Mense Octobri in Taberna Urbana duos amicos conveni, Stanislavum qui Varsavia Zagrabiam venit et Goranam Stepanić. Caffeam et succum nec non vinum calidum bibentes duas horas et dimidium nulla alia lingua nisi Latina de variis rebus colloquentes iucundissimum tempus egimus. Propterea mihi in mentem venit, secundum circulos in aliis terris exstantes (adhuc noti sunt C.L. Vindobonensis in Austria, C.L. Bruxellensis in Belgica, C.L. Londoniensis in Britannia, C.L. Francofurtensis in Germania, C.L. Barcinonensis, C.L. Gaditanus, C.L. Matritensis in Hispania, C.L. Panormitanus in Italia, C.L. Varsoviensis in Polonia et in Virginia C.L. Arlingtoniensis) **Circulum Latinum Zagrabiensem** condere, ut amatores vivae Latinitatis in taberna vel alio loco apto convenire possint solum Latine colloquentes.

Circulus Latinus Zagrabienensis iam consociatus est in Societatem Circulorum Latinorum (SCL) cuius descriptionem nec non indicia de unoquoque circulo hic invenietis: <http://avitus.alcuinus.net/scl/>

Ut in pagina Societatis legere possumus, *“participes circulorum in sede sua congregantur ut Latine colloquantur. Qui etiam una ludunt, cenant, spectacula adeunt, peregrinationes communes parant et faciunt. Una lingua Latina omnes semper utuntur. Vivo praeterea linguae Latinae usui vulgando favent, et curant ut inter gentes incepta et aliena et sua quam latissime divulgentur. Neque urbis suae incolis advenisve occasiones deesse volunt Latine loquendi et civilem cultum experiendi quem mirabilis Romanorum sermo per saecula innumera in omnes orbis terrarum partes propagavit.*

Circuli Latini Latinitatem vivam fovent, nec ullam aliam causam. De omnibus enim rebus etiam si liberrime participibus disceptare manifesto licet, ipsi tamen Circuli Latini, praeter Latinitatem, publice nullam aliam propugnant causam particularem: modum nullum vivendi, nullam religionem, factionem nullam politicam, tantum linguam Latinam eandemque vivam. Humanitas inter eos semper viget; jurgia vero maligna, lites, simultates, superbia, vitia omnia procul sunt ab eis. Suam quisque modeste navat operam ut amicitiae novae -quales Latina lingua alere solet- et inter circuli fines et cum aliis Latinitatis cultoribus oriantur, firmentur, vigeant in aevum.”

Ad collegas

Initio huius anni primo convenit Circulus Latinus Zagrabienensis; omni quarto die Saturni conveniunt sodales qui Latine loquantur. Omnes amatores Latinitatis vivae, quos colloquia Latina delectant, qui scientiam linguae extendere volunt nec non tirones in Latine loquendo humaniter invito ut participes Circuli Zagrabienensis fiant.

Experientia Latine loquendi non est tam magni momenti quam voluntas. Etsi desunt vires, ...! Metum deponite, collegae, omnes menda faciunt, etiam peritissimi (menda interdum in lingua patrua facimus). Dictionarium portare licet, si libet, postea tamen videbitis melius esse sine dictionario loqui temptare, etiamsi vocabula nonnulla desint. Cum uni nostrum aliquando verba desunt, ceteri ei aderunt. Si nullus verbi meminerit, describendum est. Id tamen raro accidit. Adhuc ter convenimus, quartus conventus die quinto mensis Aprilis habebitur. Venite, venitote, veniat!is!

De primo conventu Circuli

Undecimo die mensis Ianuarii primum convenit Circulus Latinus Zagrabiensis. Media in urbe, in Foro bani Jelacic (antea Forum Rei Publicae dictum) in taberna deversorii Dubrovnik (Ragusa) sedebamus et per tres horas caffeam theamque bibentes solum Latine colloquebamur et varia themata, quae tamen maiore parte ad linguam Latinam attinent, tractavimus. Tanto ardore colloquebamur ut potiones nostras bibere oblivisceremur. Iucundissimum nec non utilissimum tempus egimus etsi tantum sex sodales eramus; alii (ex triginta circiter conscriptis) frigidi niveique temporis causa et propter distantiam (qui in aliis urbibus Croatiae vivunt) aberant. Difficultates imprimis in communicando iacent, nam alii sodalium inscriptorum computatrum non habent alii etiamsi habent, eo raro utuntur. Ita mihi, "moderatori" sive "capiti" Circuli nostri restat ut telephonice omnes de conventibus certiores faciam. Tres quattuorve horas apud telephorum sedere nimis, ita novus modus communicandi inveniendus est.

Spero nos paginam interretialem propriam mox habituros esse.

Sodales qui aderant: Olga Horvat et Dubravko Furlan qui in scholis elementariis linguas classicas docent, Jelena Azinovic-Tarabic, magistra linguarum classicarum quae hoc tempore non docet, vero apud Universitatem linguae Polonicae et indiologiae studet, Marija Susac et Helena Podvorac, magistrae linguae Latinae in gymnasio. De quibus rebus colloquebamur, quod statuimus? Multa de lingua Latina in scholis docenda, praesertim de methodis et libris quibus utimur, paulum de lingua Latina ut lingua internationali, satis de conventibus Circuli proximis. Photographemata Lusitaniae (Conimbrigae et Coimbrae) sodalibus monstravi ita ut de operibus musivis similibusque rebus loqui possemus vocabularium extendentes. Proximus conventus eodem loco die Saturni post quattuor septimanas habebitur, id est octavo die mensis Februarii.

Ita conventus habebimus omni quarta septimana die Saturni. Consensu omnium unusquisque nostrum curriculum vitae et saltem unum photographema puerilis aetatis praeparabit et in proximo conventu breviter de vita sua enarrabit.

De conventu secundo

Octavo die mensis Februarii secundum convenit Circulus Latinus Zagrabiensis. Etsi tantum quattuor sodales (Helena Podvorac et Ira Čižić et Olga Horvat una mecum) aderant, iucundissime tres horas tantum Latine loquentes egimus. Eodem loco sedebamus ac in primo conventu, a sexta hora usque ad nonam horam

p.m. Omnes dixerunt se in secundo conventu multo melius faciliusque loqui posse; satisfactae et laetissimae videbantur.

Tertium convenimus octavo die mensis Martii die Saturni, eodem tempore eodemque loco, id est sub horologio in Foro sextam circiter horam.

De tertio conventu

De conventu nostro tertio: Octavo die mensis Martii tertium convenimus, nos sex aderamus, Marija Sušac, Dubravko Furlan, Ira Čižić, Helena Podvorac, Jelena Azinović mecum. In taberna "Capuciner" sedebamus, longius quam in conventibus prioribus, ita ut circiter undecimam horam domum revenissemus. Optime tempus egimus et utilissime et iucunde et laetissime.

De multis variisque thematibus disputabamus: de pellicula Mellis Gibsonis, nam is pelliculam de ultimis horis vitae Iesu Christi paraturus est in qua actores nulla alia lingua nisi Latina et Aramaica loquentur – sine ullis subtulis...

Plura de conventibus, carissimi lectores, in pagina interretiali CLZ legere licet, cuius inscriptio <http://zagrabia.latinitatis.com/>.

Ad proximum, valet quam optime!